

პრსენალი

პრსენალი
თბილისი 2007

№ 9 (38). სექტემბერი, 2007. „კვირის პალიტრა“. დრო-ენციკლოპედიური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**როგორ დაეცვათ
ქართული სა**

1425
2007

**„ლიონკა“
რეალოზა
და მითვაი**

**პოზიციის
ლაშქრობა
საქართველოში**

**NATO-ს
დესანტი გათუფი**

**ქსკლუზიური
ინტერვიუ
თავდაცვის
მინისტრთან**

**ფაქობრეები
საქართველო
სანაპიროსთან**

**მიწისქვეშეთი
სამხედრო
სამსახურში**

**თურქეთის
საავსოვასურვეი**

„ჯარები უნდა იყოს ღიხილიანი და არა პოლიციის“

6

რუსული გომგდამებუნი რვენს სიფიზულს ამონებუნ

10

NATO-ს ინფორმაციული დასანგი ბათუბუი

24

ქავქასნიის არბიის ავიასტია პირველ მსოფლიო ობუი

42

ბინისქვებუთი სემბეღრო სემსანუბუი

13

ბეკობრებუი სემბრთველოს სანაპიროსთან

48

სარჩები

- კალედოსკოპი
- 4 უცხოური ამბები
ინტერვიუ
- 6 „ჯარში უნდა იყოს დისციპლინა და არა პოლიტიკა“
ინტერვიუ საქართველოს თავდაცვის მინისტრთან
ექსპერტის აზრით
- 10 რუსული ბომბდამშენები ჩვენს სიფხიზლეს ამოწმებენ
ტექნოლოგიები
- 13 მიწისქვეშეთი სამხედრო სამსახურში
- 16 სამხედრო ლექსიკონი
საქართველოს ისტორია
- 17 მსტოვრობის ისტორია საქართველოში
- 18 პომპეუსის ლაშქრობა საქართველოში
სამხედრო ეშმაკობა
- 20 როგორც რუსები იტყვიან: „Главное маневры“
ალიანსი
- 24 NATO-ს საინფორმაციო ტესტი ბათუმში
კონსულტაცია
- 25 კვლევითი რჩევები
იარაღი
- 26 Бук-ი, რომლითაც გვაგდებდნენ და რომლითაც
ჩამოვაგდებთ!
ტერორი
- 30 როგორ გამოხატავენ ხელისუფლებით უკმაყოფილებას
სპექსამსახურები
- 35 თურქეთის ეროვნული სადაზვერვო ორგანიზაცია
მითი და რეალობა
- 38 „ტიმონკა“
ავიაცია
- 42 კავკასიის არმიის ავიაცია პირველ მსოფლიო ომში
ომის ავტანური პორტრეტები
- 44 აზიური ხაფანგი
ფლოტი
- 48 მეკობრეები საქართველოს სანაპიროსთან
კროსკორიდი
- 51 არსენალკორიდი
თამაში
- 52 „სტატკერი“
„არსენალის“ იარაღის მატარება
- 54 აფხაზური რევოლუციონი „მაკაროვის ვაზნებზე“

ჩელაქვის სკვი

ნახევარ წელიწადში ორჯერ რომ დაგომბავენ და თანაც დაუსჯედად, მტისმტია. თუმცა თავად დაბომბვის ფაქტია წარმოუდგენელი, მაგრამ არა რუსეთისაგან. ამ დაბომბვებით მოსკოვი თავისდა უნებურად კარგ საქმეს გვიკეთებს – დაბომბვების შემდეგ საქართველოს ზღვისუღება უფრო აქტიურდება ქვეყნის საპაერო თავდაცვის სისტემის გასაძლიერებლად. საზღვარგარეთ შექმნილა რადიოლოკაციური სადგურები და საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები. მალე, ალბათ, განაზღვრებელი თვითმფრინავების რაიცი დადგება. მაგრამ საქართველოს გეოგრაფიული მდგომარეობიდან გამომდინარე, არც ეს იქნება საკმარისი. ძირითადი გამოსავალი ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის „საპაერი ვითარების მონაცემთა გაცვლის პროგრამაში“ ჩართვაა, რადესაც ცაში დაუბატოებლად შემოფრენილ ყველა თვითმფრინავს თუ შეეუღღმფრენს ალიანსის ზღმმდგანაღობა იშუასყე დაინახავს...

ირაკლი ალადაშვილი
მორბი შორშოლიანი

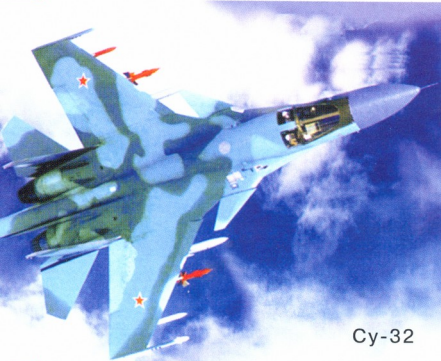
ყარულბა
ხშირია შემთხვევა,
როდესაც ჩვენი მკითხველი
სხვადასხვა მიზნის გამო ვერ
ასრუებს ჟურნალის ყიდვას
პრესის ხიხურებში. ამიგომ
გირჩევთ, გამოიწეროთ
„არსენალი“ და მიიღოთ შინ,
ყოველი თვის დასაწყისში.
ტელ: 42-43-40

რედაქციის დაუეთხავად
მასაღების გადაბეჭდვა
აკრძალულია

ჟურნალ „არსენალის“
ტველი ნომრების შეტანა
შეგიძლიათ რედაქციაში

გაზეთ „კვირის პალიტრის“
დამატება ©
რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებბიძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
email: arsenal@kvirispalitra.com
ჟურნალი გამოდის თვეში
ერთხელ

Cy-32

MAK-2007

პოდოსკოვეში, უკოვცკში ჩატარდა მრავლ საერთაშორისო ავიაციის სალონი MAK-2007. თავიანთი ნაწარმი წარმოადგინეს 540-ზე მეტმა რუსულმა და 250-მა უცხოურმა ფირმამ. ექვსი დღის განმავლობაში მათ პროდუქციას გაეცნო დაახლოებით 600.000 კაცი. სტატიკურ სადგომებზე წარმოდგენილი იყო სხვადასხვა ტიპის 200-ზე მეტი საფრენი აპარატი, რომელთა უმრავლესობა რუსული წარმოებისა იყო. ამერიკის დელეგაციაში ორი საბრძოლო გამანადგურებელი F-16 (FIGHTING FALCON) და სამი მრავალმიზნობრივი გამანადგურებელი F-15 (STRIKE EAGLE) ჩაიყვანა. აქვე შეიძლება თავდაყური გვედგინებინათ უახლესი რუსული გამანადგურებელ Cy-32-სთვის და გამანადგურებელ-ბომბდამშენ Cy-32-სთვის. აქვე ნახავდით სარაკეტო-საქვემეხე კომპლექს „ანკირა C1“-ს, ფრთიან რაკეტა „მეტეორიტ A“-ს და ზღაპური ცეცხლის შემოსუბუქებულ საბრძოლო მანქანა „სმქრის“-ს. საზღვრული ჩვენებაში მონაწილეობდა საბრძოლო

ლო თვითმფრინავი ЯК-130 შეიარაღებითური (2 რაკეტა P-73 „ჰაერი-ჰაერი“, 2 კონტენერი B-8 უმართავი რაკეტებით „ჰაერი-მიწა“, ასევე ორი დაკიდებული საწვავის ავზით). სალონის მთიერ დღეს აშშ სამხედრო-საჰაერი ძალების მძიმე გამანადგურებლის F-15C-მ შეასრულა საარკორდო აფრენა-დავლი. გამანადგურებელი აფრინდა 700 მეტრ ღისტანციაზე სრული ფორსაჟითა და სიმაღლის სწრაფი ალებით. დავდლომა მძინძალური სიხქარით მოახდინა (200 კმ/სთ-ზე ნაკლები), საშურსუგვე ზვის ხანგრძლივობა კი 700 მ-ზე ნაკლებს შეადგენდა. სალონის ინციდენტის გარეშე არ ჩაუვლია. მილიციელებმა დააკეეს სახანძრო დაცვის თანამშრომელი, რომელმაც Cy-25-ს საიზენე გაუტეხა. თაერსუმაკების ვერსიით, მეხანძრე Cy-25-ის კაბინას პლომბი ჩამოავლიჯა. შუგ შეტერა და სამიზენე გატეხა. მთორე მსოფლიო ომისდროინდელი ორადილიანი გამანადგურებელი ДИП-ი კი წარმატებული ფრენის შემდეგ დავადიძისას მარჯვენა ფრთით საფრენ-დასავლიმ ზოლს წაძოვლო და საფრენ მინდორზე გაფორდა, მაგრამ პილოტმა შეძლო ძრავის აშუსავეება და თვითმფრინავი კვლავ სადემონსტრაციო ხაზზე გავიდა. საბედნიეროდ, არავინ დაზვეებულია.

Як-130

აფერიცტაზმა კენცაზონი ბაასურას

სკანდალის ცენტრში ტყუპი დღბი კორლები არაან. ორივენი საშრეტიკაროლინური კომპანია C&D-ს თანაშოლობლები იყენენ. 2000 წელს, როცა კორლებმა პენტაგონის შეკვეთა მიიღეს წვრილი დეტალების მიწოდებაზე, დღბმა პენტაგონის ავტომობილებულ სისტემაში, რომელიც პასუხისმგებელია სათადარიგო ნაწილების შესყიდვაზე, მათთვის მტრად ხელსაყრელი რამ აღმოაჩინეს. კერძოდ, საბრძოლო მოქმედებების ზონაში ან სამხედრო ბაზებში სათადარიგო ნაწილების მიწოდების ანგარიშები ავტომატურად, შეუძონწებლად ნადღებოდა. პენტაგონის ექსპერტ სინთია სტრუტის თქმით, „პუნქტების უმრავლესობა, რომლებმაც კომპანია C&D თავის ტვირთს გაწვინდა, პრიორიტეტული მიმღებების სტატუსს ჰქონდით“. ლაპარაკი უპირველესად, ერასუა და ავღანოზე. ამიტომაც სათადარიგო ნაწილების საფასურს დაუყვივნებოდა და შეძონწების გარეშე იხდებდნენ. გამოძიების მსვლელობისას გარკვევა, რომ პენტაგონისათვის მიწოდებული კომპანია C&D-ის საქონლის თითოღირებულიება ექვსი წლის განმავლობაში 68 ათას დოლარს არ აღემატებოდა. ფირმა კი პენტაგონისაგან 20,5 მლნ დოლარი მიიღო. მაგალითად, ტეხასის სამხედრო ბაზისთვის ორი ჭანჭკის მიწოდებაში პენტაგონმა თითქმის მილიონი დოლარი გადაიხადა, უფრო სწორად, 998 ათას 798 დოლარი, მაშინ როცა თითოეული ჭანჭკის თითოღირებულიება 19 ცენტრს არ აღემატებოდა. სამი სახრახნისი (ფასი 4 დოლარი) ერასუმი 455 ათას დოლარად გაიგზავნა, ფლორიდაში (კანავერალის კონცხი) ქანჭების (ფასი 89 ცენტრი) გაგზავნა კი პენტაგონს 293,5 ათასი დოლარი დაუჯდა. თაღლითური სქემა მხოლოდ 2006 წლის სექტემბერში გაითაშკარავეს. კორლები სიხარბით დღუპა: ის ორი 19-ცენტრიანი ჭანჭკი პენტაგონს მთორევენი გაუგზავნეს. გასული წლის შემოდგომაზე თაღლიტის სამძინძტროს მომარაგების საშაზურის თანაშრომელმა ჭანჭკიკების ტეხასში მიწოდების ხარჯთაღრიცხვა აღმოაჩინა. გასული თვის დოკუმენტაციის შემოწმების შემდეგ, დადგინდა, რომ იმავე სათადარიგო ნაწილებში პენტაგონს უკვე ჭკინთა გადახდილი 969 ათასი დოლარი. თაღლითი დღბისგან ერთ-ერთი გასულ წელს გარდაღვალა, მთორეს კი, 46 წლის შარლისი, პრადიდ ეღბა თაღლიტობა და ფულის გათორება და ახლა სოლოღური ჯავიძის გარდა, ხანგრძლივი პატიმრობა ემუქრება. პენტაგონი იმდღენებს, რომ დანაკარგს დღბის კოთენილი ქონების აუკვიონზე გაყადვით დაიბრუნებს. მათ საკუთრებაშია რამდენიმე სახლი, ძირფარესული და ძირად ღრეული ავტომობილები.

ახალი ინდური ტანკი გამოცდისას გაცდა

ინდური ტანკი „არჯუნს“ გამოცდისას არაერთი დევექტი აღმოუჩინეს – კერძოდ, მწყობრიდან გამოვიდა ტანკის პილოტ-ნემატური საკიდის დეტალები, ასევე შეფერხებით მუშაობდა ვერძანული წარმოების ძრავაც. აღნიშნულ ტანკს საუკეთესო საბრძოლო თვისებები გამოავლინა, რისთვისაც მიიღეს კიდევ ინდოეთის შეიარაღებული ძალების შეიარაღებაში. ინდოეთში ამ საბრძოლო მანქანის შესაქმნელად მუშაობა გასული საუკუნის 70-იან წლებში დაიწყო. პერსპექტიულ მანქანას ინდოეთის ეროვნული გმირის პატივსაცემად „არჯუნი“ უწოდეს. მისი გამოცდა 2000 წელს დაიწყო. ამჟამად ინდოეთის არმია ამ ტიპის 120-ზე მეტი საბრძოლო მანქანის შექმნას აპირებს.

აშშ ახალი რაკეტის გამოცდისას ეშვალდა

აშშ ამუშავებს უახლეს პიპერბერით ფრთიან რაკეტა X-51A-ს „სწრაფი გლობალური დარტყმის“ მისაყენებლად მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში. ამა წლის გაზაფხულზე გამოცადეს ახალი რაკეტის ძრავა SJX-61, რომელიც შეიმუშავა კომპანია PRATT&WHITNEY-მ. თავად რაკეტის გამოცდა, საგარეოდაც, 2009 წელს დაიწყო. X-51A-ს სიჩქარე დაახლოებით 6,5 ათას კმ-ს შეადგენს სათიში, რაც 6,5-ჯერ აღემატება ბგერისა და 8-ჯერ ჩვეულებრივი ფრთიანი რაკეტის სიჩქარეს. მოცემულ მომენტში X-51A-ს დაამუშავების იტირებულება 240 მლნ დოლარს შეადგენს. პიპერბერით რაკეტა გააუზღოთესებს აშშ-ის მანისებს მნიშვნელოვანი ტერიტორიული სამხრეების დასაზიანებლად, ისეთისა, როგორც არის, იქნეს გამოყენებული ჩვეულებრივი ფრთიანი რაკეტები (მათი სიჩქარე სათიში 880 კმ-ს აღწევს). X-51A დაუბრკოლებლად გადალახავს ინფსტრუქტურად განვითარებული ქვეყნების პერსაფინანსდმეგო თავდაცვასაც.

ბრიტანეთი ისრაელს დაემდურა

დიდი ბრიტანეთის მთავრობამ ისრაელისა და დიდი ბრიტანეთის იარაღის მწარმოებელ კომპანიებს შორის დადებული გარიგებების საერთო მოცულობა შესამდით შეამცირა. პროგნოზების მიხედვით, იარაღის მიწოდება 2007 წელს 75%-ით შემცირდება 2005 წელთან (22,5 მლნ გირანჯაქა) შედარებით. შემცირების მიზეზად სახელდება რევიონში სიტუაციის სტაბილიზების სურვილი და შიში იმისა, რომ მიწოდებული ტექნიკა „ადამიანის უფლებების დარღვევის ხელს შეუწყობს“. თავის მხრივ, ისრაელის მინისტრთა კაბინეტმა მოიწონა 2008 წლისთვის სამხედრო ხარჯების გაზრდა 50,5 მლნ შეკვლამდე (11,8 მლნ დოლარი). სამხედრო ბიუჯეტში გათვალისწინებულია ის თანხებიც, რომლებსაც აშშ ყოველწლიურად გამოუყოფს ისრაელს თავდაცვისათვის. წელს ამ თანხამ 3 მლნ-ს მაღარა. შედარებისათვის: ისრაელის თავდაცვის ბიუჯეტი გასულ წელს 47 მლნ შეკვლს (10,7 მლნ დოლარს) შეადგენდა.

ტანკსაწინააღმდეგო რაკეტებით საგებზანე შეუღმფრანების აღიჭურვება

აშშ სამხედრო-სახლავო ძალები საგებზანე შეუღმფრანების საბრტე ელექტრონიკისა და შეიარაღების მიღერნიზებას იწყებენ. კონცეფციის „ფლოტი ნაბიზის წინააღმდეგ“ თანხმად, მიღერნიზებულ შეუღმფრანებს გამოიყენებენ ნაბრების ახლის მიმდინარე საბრძოლო მოქმედებებში სახლავო ქვეითთა და სახმელეთო ჯარების მხარდასაჭვრად. გარდა ტრადიციული ხომალდსაწინააღმდეგო ტორპედოებისა და სიბრძოლი ბომბებისა, შეუღმფრანების შეიარაღებაში შევა ტანკსაწინააღმდეგო მართავი რაკეტები Hellfire-ბი. მიღერნიზაციას სულ გაივლის 139 შეუღმფრანი MH-60R, რომლებსაც ექნებათ ახალი საბილოტე კაბინის თხვადკრისტალური ინდიკატორებით, წყალქვეშა ნავებისა და ნაღბების აღმოძქი თანამედროვე პილოტაჟსტრუქტურული კომპლექსებით, ასევე, რადარი. კონტრაქტის ფასი მიღარად აშშ დოლარს აღემატება, თითო შეუღმფრანის მიღერნიზება 8,6 მლნ დოლარი ჯდება. პირველი მიღერნიზებული შეუღმფრანი ფლოტს 2009 წელს გადაეცემა.

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს თავდაცვის მინისტრთან ექსკლუზიური ინტერვიუს მცირე ნაწილი „ევირის პალიტიკაში“ გამოქვეყნდა. „არსენალი“ გთავაზობთ ინტერვიუს სრულ ტექსტს.

„შეიარაღებული ძალები მალე მთლიანად საკონტრაქტო სამსახურზე გადავა და ჯარისკაცებს აღარ გაიწვევს“

ჯარში უნდა იყოს დისციპლინა და არა პოლიტიკა!

„თავდაცვის მინისტრად უნდა იმუშაოს კომოკა ეზუალებიან პილიტიკოსებში“

თავდაცვის მინისტრად საფინანსო პოლიციის უფროსის, დავით კეზერაშვილის დანიშნვის დღიდან არ შეწყვეტილა მთქმე-მოთქმე, რომ იგი ამ თანამდებობაზე დროებითაა და მალე სხვა პოლიტიკური ფუნქციით ჩაანაცვლებენ.

ამ მოლოდინში ამ თემაზე შეტი გავილა, დავით კეზერაშვილი ისევ თავდაცვის მინისტრია და არსად არ აპირებს წასვლას.

გთავაზობთ ინტერვიუს საქართველოს ყველაზე ახალგაზრდა თავდაცვის მინისტრთან, ლაპროპ კუპჩენკოვსკიძეს.

— ბატონო მინისტრო, ამ თემაზე მეტი გავიდა, რაც სათავეში ჩაუდგენთ ქვეყნის მთავარ სამხედრო უწყებას. როგორ შეაფასებთ განვლილ პერიოდს, რამდენად შედეგადაა და გაეყვანათ თქვენთვის თავიდან შედარებით უცნობი სფეროს, რა გქონდათ დაგეგმილი და თუ შესრულდა ეს გეგმები?

— რასაკვირველია, შევეგეუე, რადგან ეს ძნელი არ ყოფილა, ვგანვიხილო შედარებით უცნობი სფერო იყო; ამ უწყებას ვეცნობდი იმდენად, რამდენადაც იცნობს მას ქართველი ახალგაზრდა... მიუხედავად, კულტურის ან რომელიმე არაძალადიანი სფეროდან არ მიუხედავარ, მოვედი საფინანსო პოლიციიდან, რომელსაც ექვემდებარებოდა საქცდანიშნულების დანაყოფი, გვექნა შეიარაღება, ხშირად ვატარებდით სპეცოპერაციას. ვინაშინ იდგომოდა თავდაცვის სამინისტროს მიერ გამართულ წვრთნებსა და სწავლებებზე. ასე რომ, თავდაცვის სამინისტროზე

გარკვეული წარმოდგენა მქონდა, შემდეგ კი მისი სტრუქტურა შევისწავლე. სხვა რა გზა მქონდა.

განვლილი ცხრა თვის შეფასება გამიჭირდება, ეს უფრო სასოვადების საქმეა. თუმცა ერთს კი გეტყვით: ჩვენ დაიწყო ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი პროგრამა — რეზერვისტებისა და ოფიცერების მომზადებისა და მიხარია, რომ ორივე მათგანი ჯერჯერობით შეუფერხებლად მიმდინარეობს.

— თქვენ საფინანსო პოლიციის უფროსი იყავით. არ გინდებდათ თავდაცვის სამინისტროს შესყიდვების გადამოწმება?

— იყო შემთხვევები, როცა ზოგიერთი ფირმა ყალბი ფაქტურებით ოპერირებდა თავდაცვის სამინისტროსთან. ამ უკანონო ქმედებების გამოსაწმენდლად საფინანსო პოლიცია სამხედრო პოლიციასთან ერთად მუშაობდა.

— თქვენ აგრძელებთ მუშაობას საქართველოს NATO-ში გახანგრძობლად. რას ნიშნავს საქართველოს შეიარაღებული ძალებისთვის ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში შესვლა, რამდენად არის საამისოდ მზად ქართული არმია და კიდევ რა უნდა გაკეთდეს, რომ ეს პროცესი არ დაბრკოლდეს?

— თუ რას ნიშნავს საქართველოს შეიარაღებული ძალების NATO-ში გაწევრება, მოკლედ შეიძლება ითქვას — ეს არის დამატებითი ვალდებულებები და დამატებითი ვარანტიები. რა თქმა უნდა, ვარანტიები და კომფორტი ცალ-ცალკე

არ არსებობს. ალიანსის სრულყოფილებიანი წევრობა დიდ პასუხისმგებლობას გაკისრებს. არ არსებობს მხოლოდ ცალმხრივი პასუხისმგებლობა. NATO-სკენ მიმავალი გზა რთულია, მაგრამ საჭირო.

ალიანსში შესასვლელად არ კმარა მარტო თავდაცვის სფეროს გარდაქმნა, საჭიროა სხვადასხვა უწყებისა და მთლიანად ქვეყნის ტრანსფორმაცია. მოხარული ვარ, რომ NATO-სთან მიმართებაში მიმდინარე რეფორმების პროცესში თავდაცვის სამინისტრო წელს ლიდერ უწყებად დასახელდა. თავდაცვის სამინისტრომ შესარულა ვარაუკით გათვალისწინებული ყველა ვალდებულება. ძალიან ახლოს ვართ გაწევრების სამოქმედო გეგმასთან — MAP-თან. ზუსტად ვერ გეტყვით, როდის შეუდგებით ამ გეგმის განხორციელებას, მაგრამ გარწმუნებთ, სამისოდ ყველაფერი კეთდება.

— თქვენი მინისტრობის პერიოდში ყველაზე მრავალრიცხოვანი ხდება ქართული სამშვიდობო დანაყოფები საზღვარგარეთ. ეს თავდაცვის სამინისტროსა და შეიარაღებული ძალების გაერთიანებული შტაბის ხელმძღვანელობისაგან და კომუნიკაციების სფეროზე პროფესიულ მუშაობას მოითხოვს. საამისოდ რამდენად არის მზად სამხედრო უწყება და რა პრობლემები იქნს თავს?

— წელს, ვაზაფუხულზე, მივიღეთ მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება ერთაშორისო სამშვიდობო კონტინენტის 2 ათას კაცამდე გაზრდის თაობაზე. თუ

გვინა მსოფლიო უსაფრთხოებით ჩვენც ვისარგებლოთ, წვლილიც უნდა შევიტანოთ სხვა ქვეყნების უშიშროების დაცვაში. ჩვენს ყველაზე მნიშვნელოვან პარტნიორს დღევანდელ საერთაშორისო პოლიტიკაში ურავში პრობლემები აქვს, ამიტომ თავი ვალდებულად მივიჩნით, უფრო აქტიურად ამოვდგომოდით მას გვერდში.

ვათ თუ არა ამისთვის მზად? ეს არის ასალი გამოწვევა. ურავულ ოპერაციებში აქამდეც უმონაწილეობდით, მაგრამ არა ამ მასშტაბით. იქ ბრავდა არ გვეყოლა. ბუნებრივია, იქნება ბევრი სახალე, რომელსაც, დარწმუნებული ვარ, ჩვენი ბიჭები წარმატებით გაართმევენ თავს. ჩვენი კონტინგენტი უკვე ადვილზეა და იწყებს მოქმედებას.

— ურავში სიტუაცია დაიძაბა, თანაც ვასითის პროვინციაში, რომელიც უშუალოდ ესაზღვრება მეზობელ ქვეყანას, ამერიკელი სამხედროების მტკიცებით, შემოდის ის იარაღი და ასაფეთქებელი მონაცობილობები, რომლებსაც შემდეგ ტერორისტები იყენებენ. უფრო გართულდება თუ არა ქართველი სამხედროების საქმიანობა ურავში?

— ბაქებს, სადაც რამდენიმე თვის წინ მეც ვიყავი, გაცდლებით უფრო საშიში ხონაა, ვიდრე ვასითის პროვინცია. იარაღი მართლაც შემოდინება ამ რეგიონში. ქართულ კონტინგენტს მოუწევს ამ ინფორმაციის გადამოწმება. აქამდე ურავში ქართველ სამხედროებს უფრო ობიექტების დაცვა ევალებოდათ, ამერიიდან შემადრებით როთულ ამოცანას შესარულებენ — ეს გახლავთ ვასითის პროვინციის მართვა.

— ავღანეთში მიმდინარეობს NATO-ს სამშვიდობო ოპერაცია. იქაც ხომ არ იგეგმება ქართული სამხედრო

დანაყოფის გაგზავნა?

— შესაძლოა, 2008 წელს ავღანეთში სტეკდანიშნულების დანაყოფი ვაგვზავნით, ილიონდ არა უშედეგს ოცუეულსა.

— რამდენად გამიფრული თავდაცვის სამინისტროსა და შეიარაღებული ძალების გაერთიანებული შტაბის ფუნქციები? ხომ არ ხდება ფუნქციების გადაფარვა ან პარალელიზაცია?

— უკვე შენობებითაც კი გამიფრულით. თავდაცვის სამინისტროს სამოქალაქო ოფისი თავის ფუნქციას ასრულებს, ხოლო გაერთიანებული შტაბი — თავის ამოცანებს. ამგვარად, ფუნქციების გადაფარვა არ ხდება.

— ბევრი მოელოდა, რომ თავდაცვის მინისტრის პოსტზე დანიშნვისთანავე უწყებაში ძირეულ საკადრო ცვლილებებს მოახდენდით, როგორც ეს თქვენმა წინამორბედმა მინისტრებმა გააკეთეს; თუმცა, ერთიორი გამონაკლისის გარდა, ასე არ მოხდა. ამით ხომ არ დაირღვა საქართველოს თავდაცვის სამინისტროში დამკვიდრებული ცუდი ტრადიცია, როცა ახალ მინისტრს თავისი გუნდი მოჰყავდა და ძველი კადრი მთლიანად იცვლებოდა ბევრის პროფესიონალიზმის გაუთვალისწინებლად?

— მე ბაქეს მარტივი პრინციპი და მივღობა. როდესაც რეკლუციის შემდეგ მუშაობა დაიწყე ფინანსურ პოლიციაში, შეგქმნი ეფექტიანად მომუშავე კოლექტივი. ის 90 პროცენტით ძველი კადრებით იყო დაკომპლექტებული. წესიერი მართვის პირობებში ამ ხალხმა შეძლო გადაკეთებინა თავისი ცნობიერება და ემუშავა ისე, როგორც საჭიროა. თავდაცვის სამინისტროში მოხელის

პირველივე დღეს განაცხადე, — არ ვაპირებ საკადრო წმენდას. მე მჭირდება პროფესიონალები და ქვეყნის ერთგული ადამიანები. ნებისმიერი, რომელიც თავის მოვალეობას თავდაცვის სამინისტროში კარგად ასრულებს, დარწმუნად ადვილზე, ამის განაჩინებს გაძლეუ-შეიქა.

— მაგრამ რამდენიმე თქვენმა მოადგილემ მინც დაცოვა თანამდებოდა...

— ყველა მათგანმა თანამდებოდა დატოვა თავისი სურველით და არა იმიტომ, რომ ეს კეზერაზობა უნდადა. მათ თავადვე ჩაივალეს, რომ გაუკვირდნოლით ჩემთან მუშაობა. მე და ალკო სუნიტაშვილიც ერთად თითქმის 8 თვე ვიმუშავეთ, არანაირი პრობლემა არ ვუქონაბა არც ურთიერთობასა და არც მუშაობაში. მან განაცხადა, რომ ავადმყოფობის გამო აღარ შეეძლო მოვალეობის შესრულება. შეუთავაზე, კარგად დაეკეთებოდა. მისი თხოვნა მხოლოდ ოთხი დღის შეტევად დაეკმაყოფილე.

— საზოგადოებაში გაფრცქელებული ხმების თანახმად, ყოფილი თავდაცვის მინისტრი ირაკლი ოქრუაშვილის იმ კადრებს, რომლებიც მის მხარდამტყრებდა მთიანურებთან, ნელ-ნელა ატოვებინებენ თანამდებობებს. სახელმწიფო სტრუქტურებში, მათ შორის თავდაცვის სამინისტროშიც...

— სხვებზე ვერაფერს ვეტყვებ. ეს ირაკლის მეგობრად ვთვლი. მას ბაქს უფლებია, გააკეთოს ის, რასაც საჭიროდ მიიჩნევს. ის, რომ თითქოს ირაკლი ქმნის ოპოზიციურ პარტიას და ამის გამო მის მეგობრებს სასასურს ატოვებინებენ, მართალი არ არის. თუმცა ერთ რამეს ხაზს ვაკუსავებ — თავდაცვის სამინისტრო ექსლავნება საქართველოს და, ბუნებრივია, აქ რაიმე პარტიული კუთვნილება კატეგორიულად დაუშვებელია, ეს არის ვარი. ოფიცერის აქეთ უფლება, მიიღონ არჩევნებში მონაწილეობა და ჰქონდით სიმპათიები ამა თუ იმ პოლიტიკური პარტიის მხარით, მაგრამ რომელიმე პარტიის აქტიური წევრობა დაუშვებელია და აწონიოც აკრძალული. თუ კაცს პოლიტიკაში გადასვლა სურს, მაშინ კეთილი ინების, მოისხნას სამხრები და ვახალოს ფორმა. თუ ვარში სამსახური უნდა, მოსალოს სამოქალაქო ვადლო და ოთხ წელიწადში ერთხელ მიიღოს მონაწილეობა არჩევნებში. ვარში უნდა იყოს დისციპლინა და არა პოლიტიკა.

— როგორ მოქმედდება თავდაცვის სამინისტრო და გაერთიანებული შტაბი 6 აგვისტოს ინციდენ-

ტის დროს?

— საპარო სივრცის დარღვევის თაობაზე დაუფრთხილები მომასწავს. დაახლოებით ნახევარ საათში ვაინ მერაბიშვილიან ერთად იმ ადგილზე ვიყავი, სადაც რაკეტა ჩამოაგდეს. გამოვიხსენებ ვაერთიანებული შტაბის უფროსი, სამხედრო-საპარო ძალების სარდალი, საპარო თავდაცვის ოფიცრები, შენაღებები, რომლებიც მამინევე შეუფრენ მუშაობას.

— თავიდანვე რატომ არ ითქვა, რომ ჩვენი საპარო სივრცე არა ორმა, არამედ ერთმა მფრინავმა ობიექტმა დაარღვია, ოღონდ ორჯერ თუ სამჯერ?

— თავიდანვე ცოტა დაზნეულობა იყო, რადგან ვერავინ იფიქრებდა, თუ ასე გათავხედლებოდა ჩვენი მუშობები ქვეყანა. სხვადასხვა ვერსია ვრცელდებოდა, მაგრამ ასეთ დროს სიჩქარე არ შეიძლება. სპეციალისტებმა 14-15 საათი მოანდილეს რაკეტის ნარჩენების ამოღებას დაცემის ადგილს წარმოქმნილი რამდენიმეტირანი ღრმულიდან. ამას განაღმეკვლები ხელით, ძალიან ფრთხილად აკეთებდნენ, რადგან შეიძლებოდა რაკეტის საბრძოლო ქობინი აფეთქებულიყო.

— რა მიზანი უნდა ჰქონოდა ამ საპარო აგრესიას?

— თუ გათვალისწინებთ ჩამოგდებული რაკეტის დანიშნულებას — რადიოლოკაციური სადგურების წინააღმდეგ ბრძოლას და იმასაც, რომ ამ რაკეტის ჩამოვარდნის ადგილიდან რამდენიმე კილომეტრში რადიოლოკაციური სადგური გვაქვს, მასუსი ადვილი გასაცემია.

— რაკეტა ავარიულად ჩამოაგდეს თუ ნაწროლი იყო?

— აქც რამდენიმე ვერსიაა. როდესაც საპარო სივრცის დამრღვევმა თვითმფრინავმა რაკეტა გაუშვა, ჩვენმა ოფიცრებმა ეს დააფიქსირეს და რადიოლოკაციური სადგური გამოირთეს. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ რაკეტამ დაკარგა სამიზნე.

— შეუშვეს თუ არა ქართველი სამშვიდობოები დიდი ღრობის იმ მიდამოებში, სადაც სავარაუდოდ მეთორ რაკეტა ჩამოვარდა?

— მეორე რაკეტის არსებობას ცხინვალი და რუსი ცისფერწაფხუტეანებიც უარყოფენ, თუმცა ინციდენტიდან ცოტა ხანში ისინი დაბეჯითებით ირწმუნებოდნენ, რომ თვითმფრინავმა მეთორ რაკეტა დიდი ღრობის მიმართულებით ისროლია. არ გამოვრიცხავ, რომ ეს მეთორ რაკეტა, როგორც მორიგი სერიოზული ნივთიქცევა, მათ სპეციალურად განაღდურეს.

— ქართული სამხედრო ავიაცია ხომ არ აფრინილა ჰაერში?

— საპარო სივრცის დამრღვევის ფრენის აღსაკვეთად გამანაღდურებელ-უზაგადამჭრელია საკირო და არა მოიერიშე თვითმფრინავი. შესაბამისად, ჩვენი Cy-25-ის პილოტებისთვის ასეთი ბრძანება არ მიგვიცია. თქვენ იცით, რომ ამ რეგიონში გაგვარნა საწვინტო-სარაკეტო კომპლექსები. დამრღვევი თვითმფრინავი არ შესულა ერთ-ერთი ამ კომპლექსის მოქმედების ზონაში. თანაც ჩამოვდების ბრძანება დიდ სიროულეებთანაა დაკავშირებული, მათ შორის პოლიტიკური სახისაც.

— ბოლო პერიოდში შეიარაღებულ ძალებს დაუბრუნდა რამდენიმე გამოცდილი ოფიცერი, რომლებიც თავის დროზე დაუმსახურებლად დაითხოვეს. გაგრძელდება თუ არა ეს ტენდენცია?

— მოვესწერებათ, საქართველო და მისი შეიარაღებული ძალები მშენებლობის პროცესში არიან, ამიტომ არ გვაქვს უფლება, ვავრიდან პროფესიონალები დაითხოვეთ. თუკი სადმე არის სწორად მოაზროვნე პატრიოტი სამხედრო, რომელიც რაღაც მიზნის გამო აღარ მსახურობს, ვეცდებით, დაგაბრუნოთ შეიარაღებულ ძალებში.

— პირველად, ამ რამდენიმე წლის მანძილზე, ცხინვალის რეგიონში ბოლომდე შეივსო ქართული სამშვიდობო ბატალიონის პირადი შემადგენლობის კოტა 500

კაცამდე, რაც მისასაღმებელია. გამაოიყენებს თუ არა მომავალშიც თვადევის სამინისტრო ქართული სამშვიდობო ბატალიონის შესაღმებლობებს?

— ჩვენ დავამატეთ არა მარტო ცოცხალი ძალა, არამედ მძიმე შეიარაღება კვიტით განსაღრულ ფარვლებში. მტრე ქვეითთა საბრძოლო მანქანების მიცემა შეგვიძლია ქართული სამშვიდობო ბატალიონისთვის, მაგრამ დღეს ამის საკიროება არ არის. კონფლიქტის ზონაში ქართულ სამშვიდობო ბატალიონს პირველი წერთა ჩეკ-პოინტზე თავდასხმისა და დაუმორჩილებლობის აღკვეთა. სასწავლო-საბრძოლო დეველებს თავი წარმატებით ვაართვა პირველი ბრიგადის მე-11 ბატალიონმა, რომელიც ამჟამად კონფლიქტის ზონაში სამშვიდობო მისიას ასრულებს.

სამშვიდობო ბატალიონის როლის დამცრობა კონფლიქტის ზონაში დაუშვებელია. ცხინვალის ბრალდებები, ითიქოს ჩვენ ამ ბატალიონის პირადი შემადგენლობის ხშირ როტაციას იმითი მემართავთ, რომ რაც შეიძლება მეტად ქართველმა გაიცნოს მომავალი საბრძოლო მოქმედების თვატრი, არ არის სწორი. ეს არის საქართველოს მიწაწყალი და, ცხადია, ბევრმა ქართველმა უნდა გაიცნოს ის. ჩვენი ამოცანაა, ვაეწვინათ საქართველოს შეიარაღებული ძალები ისე, რომ მან დაკისრებული

„ეს ვარიია აქ არ არის „ეკლერის“ დრო, კეთილი ინებებ და ემსახურე შენს სამშობლოს.“

საბრძოლო ამოცანები წარმატებით შესრულდა.

— რეზერვისტთა მომზადების ახალი პროგრამა წარმატებით მიმდინარეობს. ამ ფართომასშტაბიანი პროგრამის განხორციელებისას თავდაცვის სამინისტროს ფინანსური ან სხვა სახის პრობლემები ხომ არ გაუჩნდა?

— პროგრამის წარმატებით შესრულების არაფერი აბრკოლებს, მათ შორის მცირე პრობლემები, რადგან 18 დღით ვიღებთ იმ ხალხს, რომელთა ნაწილი არ ცნობდა ჯარისკაცურ ცხოვრებას და არც ოჯახზე არ უცხოვრია. ერთმა რეზერვისტმა უკმაყოფილება გამოთქვა, რადგან დესერტად „ექლერის“ არ მიაჩნებოდა, მეორეს ვაზრის მზარეობის ნახვალზე მეტად დედამისის მომზადებულ კურსებში მოსწონდა. ბოლოში, მაგრამ ეს ჯარია, აქ არ არის „ექლერის“ დრო, 18 დღე, კვილა ინტენ, მოთიბინე და ემსახურე შენს სამშობლოს.

— თელავის რეზერვისტთა ბანაკის ახლოს რეგიონალური მცხოვრები დაიღუპა...

— ეს მეტად სამწუხარო ფაქტია, დაღუპა სრულიად უდანაშაულო ადამიანი, მაგრამ, როგორც ექსპერტის თქმით, ეს არ მოხდნარა რეზერვისტის ტყვიით. შემთხვევის ადგილიც, ახლომასლო ტყეებში ხშირად ნადირობენ და, საკვარაუდოდ, ეს ტყვია რომელიმე მონადირისაა. ისე, მოხუცს რეზერვისტების ტყვია რომ მოხვდნარა, ნამდვილად არ დავამტკიცებ, რადგან ეს შემთხვევითი იქნებოდა.

— იტგმება თუ არა შეიარაღებული ძალების სამხედრო მოსამსახურეებისთვის სახელფასო ანაზღაურების გაზრდა? გადაიხდებდა თუ არა სამხედრო დაზარალების საბრძოლო კატეგორიები?

— ეს პროცესში უკვე დაწყებულია. მომავალი წლის დასაწყისში 99% პირულ კატეგორიაში იქნება გადაყვანილი. თავდაცვის ეროვნული აკადემიის კურსანტების ხელფასი 50-დან 200 ლარამდე გაუზარდეთ. 300 ლარით გაკარადო ხელფასი ყველა ბრიგადის ცალკეულ სადაზვერუო ასეულს, ასევე სექციანიშნულების დანაყოფს. 1-ული სექტემბერიდან 100 ლარით გაეზრდება ხელფასი საინჟინრო, სატანკო, საარტილერიო და კომპიუტერული დანაყოფების პირად შემადგენლობას. 2007 წლის 1-ული იანვრიდან ანაზღაურება 100 ლარით უკვე მილიანად მიღულ შეიარაღებულ ძალებს გაეზრდება, მათ შორის ზემოხსენებულ

დაზარალებულსაც. ერთი მივლინებულ სამხედროს შეინახება ანაზღაურება, ხოლო სამილინებო თანხა ყოველთვიურად, დაკავებული თანამდებობის მიხედვით, 800-დან 2.000 ლარამდე იქნება.

— ბოლო ხანს რამდენიმე ინციდენტი მოხდა, რომლებიც საგაღმურბო სამხედრო სამსახურის ვიდეო-ან ჯარისკაცებს უკავშირდება. საკონტრაქტო სამსახურში მყოფი სამხედროებზე ოფიცირებს უფრო მეტი ზემოქმედების საშუალებები აქვთ (მათ შორის ფულადი ჯარიმის სახით), ვიდრე საგაღმურბო სამხედრო სამსახურის ჯარისკაცებზე. ხომ არ დადგა დრო, სავადმედიო სამხედრო სამსახურში განვედო მინი-იმუმიდუ შემცირდეს ან სულაც შეწყვეტოს?

— სამწუხაროდ, წვეკამდელებში ინციდენტები ხშირია. ალბათ, იმიტომ, რომ საგაღმურბო სამსახურში მყოფი თითქმის ბავშვები არიან, საკონტრაქტო სამსახურში კი კაცი გააზრებულად იწყებს სამსახურს, ამიტომ მათთან შედარებით ნაკლებ პრობლემები გვაქვს. დავიწყეთ მე-4 ქვეითი ბრიგადის პირად შემადგენლობის საკონტრაქტო სამსახურზე ვადაყვანა. მისი დამთავრების შემდეგ საქართველოს შეიარაღებული ძალების თითქმის 95% საკონტრაქტო სამსახურში იქნება.

ჩვენ წყლის არ დავიწყეთა სავადმედიო სამხედრო სამსახურში ვაწვევა. ბოლო ბრიგადა, რომელშიც ამ კატეგორიის ჯარისკაცები მსახურობდნენ, იყო მე-4 ქვეითი ბრიგადა. მისი გაკონტრაქტების შემდეგ შეიარაღებული ძალები, საკვარაუდოდ, აღარ გაიწვევენ სავადმედიო სამხედრო სამსახურში ასაღვარებებს, თუმცა ალბათ, ასეთი ვაწვევა დარჩება შსს-ში.

— საქართველოს პრეზიდენტის თქმით, ამიერიდან მხოლოდ დასავლური სტანდარტების ტექნიკის შეყვინთ. ამის შესახებ რას გვეტყვი?

— ჩვენ ვუმზობით დასავლური წარმოების საბრძოლო ტექნიკის შესაქმნად, მაგრამ ამას დრო სჭირდება. ტანკი ან თვითმფრინავი არ არის ყველა, რომ მუხვიელ მალაზიაში, იყიდო, შეაფუთვირო და მინ წყალი. დასავლურ ფირმებს ისედაც უზუდა აქვთ შეკვეთები და ჩვენი რიგის მოსვლას ლიბინე უფა. მანამდე კი, დამონებებით, აუცილებლად გვეჭირდება სხვა შეიარაღება, თუნდაც დროებით. ქვეყნის ერთიმაკა ვითარდება, რაც საშუალებას გვაძლევს, შევიძინოთ შედარებით ძვირად ღირებული თანამედროვე დასავლური

წარმოების შეიარაღება. დროს, რომელიც ამ შეიარაღების შექმნაზე დავგეხარებება, გამოყვენიერ მათი მომსახურე სამხედრო პერსონალის სათანადო დონეზე მოსამზადებლად. ქართული არმიის შეიარაღებაში არსებულ საბჭოთა სისტემებს კი სათანადო მოდერნიზება საუკრადებო NATO-ს სტანდარტებთან მისახლეობლად, ზოგი უტოლიზაციაც ვაივხავნებ.

— რამდენად წარმართულია საქმიანობის განახლებული „საინფორმაციო ცენტრი NATO-ს შესახებ“?

— ისინი აქტიურად შეუდგნენ მუშაობას, რასაც მე მგონი მოსახლეობაც კარვად ხედვს. მათი მთავარი მიზანია საქართველოს მოსახლეობას მაქსიმალურად გააცნოს რა არის NATO, რას ემსახურება ის, რა უნდა გააკეთოს ჩვენმა ქვეყანამ, რომ ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის წევრი ვახდეს, რას მოვეკუძს ეს და ა.შ.

— თავდაცვის სამინისტრომ შურონალის გამოშვება დაიწყო, განახლდა ვებ-გვერდი. მალე მუშაობას სამხედრო ტელევიზიაც შეუდგება. რამდენად შეუნყობს ყოველივე ეს ქართული არმიის მიზებს გაზრდას საზოგადოებაში?

— ჩვენი მთავარი ამოცანა ქართული არმიის სამსახური პრესტიჟული და სანატრული ვახდეს. კამუფლირებულ ფორმაში გამოწვეობილი სამხედრო მოსამსახურე ამაყად უნდა დადიდეს ქუჩაში, ეს პროცესი რამდენიმე წელია დაიწვეს, მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრი ვასაკეთებელი, რათა საქართველოს ყველა ახალგაზრდოს სამაყე ვახდეს სწავლებულ ძალებში სამსახური და საკუთარი ქვეყნის დაცვა.

— თქვენმა წინამორბედმა, ირაკლი იქორეშვილმა ორი წლის მისი ინტერვიუში „არსენალს“ განუცხადა, რომ მისი საყვარელი იარაღი, „ავალტერ P 99“ იყო. თქვენ თუ გავტეთ ასეთი საყვარელი იარაღი?

— ჩემთვის ეს „სკვლერი კოპი“ USP EXPERT-ია. ეს პისტოლეტი თავდაცვის სამინისტროში ვაძიროსალმდე მქონდა. როცა დროს გამოეხატა, ვისვრი. ისე თანამდებობიანად გამომდინარე ცხველობის გაცემა შეიარაღების ვისვლასკვა კლასებსა და ტიპებს, ტანკიდანაც მისცა, თუმცა საბრძოლო თვითმფრინავით სამწუხაროდ ვერ არ მიფრენია, მაგრამ აუცილებლად ვაგაკეთებ ამას, ისე, არა მარტო ფრენას, არამედ პარაშუტით ვაღმობტონაც ვაპირებ — თავდაცვის მინისტრმა უნდა იცოდეს როგორ ემზადებიან მისი ჯარისკაცები.

ირმალი ალაღაშვილი

„რუსული გოგბლაგენები ჩვენს სიფხილეს აოწნებენ“ ...

„ჩვენი საჰაერო სივრცის სუვერენიტეტის დარღვევას ისეთი ჰასტი უნდა გავკეთო, რომ განმეორების სურვილი აღარ გაუჩნდეთ“...

ნ. ფიციტის გამაგრებული ფაქტის შესახებ ინტერვიუ ვიზიუელ წარსულში საქართველოს საჰაერო ძალების სარდალს, მატინ აბო-რან ნალუმბაძეს.

— ბატონო აბორან, თქვენი აზრით, რა მიზანს ისახავდა რუსეთის მხარე 6 აგვისტოს?

— როგორც ყოველთვის პროვოკაციას, უთიერთობის გამოწვევას (ტვიზა, რუსეთის გენერალიტეტი ვერ იძიებს აფრაცებს აფს-აზეთის სანაპიროზე), ჩვენი სიფხილეს შემოქმეტას, საბრძოლო წყობის (პოზიციების) გამოვლენას. ახალშექმედი ტექნიკის განადგურების სურვილსაც არ გამოვრიცხავ. ის რაკეტა შემოხვევითი ჩამოვარდნილი არ ჩანს, განაშტეტა, რატომ არ მოხდა მიზანს, ვერ გეტყვი, არ მაქვს საქმისი ინფორმაცია. საერთოდ, აქტუალ რადარზე ფიქსირდება მიზნის გაორება, ახალი მიზანი მტერი სიფხილესა და მტერი ზიზის. ამით არკვევს, რომ ანტონა-დარული რაკეტა გაუშვეს და რადარის გათვლამ შესაძამისი მიზები უნდა მიიღოს: სის-პირის და გამოსხვევის რეჟიმის შეცვლა, რადარის გამოძიება და ა.შ.

— ფიქრობთ, რომ ჩვენი რადარის გათვლამ მსგავსი ინსტრუქციის თანახმად იმოქმედა და ამიტომ არ მოხდა მიზანს რაკეტა?

— სავსებით შესაძლებელია დანაშაულებით არ ვიყავი, როგორც ეს პრინციპი რეალიზებულ X-58-ში, მაგრამ რომ არ აფეთქეს, შესაძლებელია. მაგალითად, საერთო რაკეტის

მართვის დაკარგვის შემთხვევაში განსაზღვრულ დროში მისი თვითლიკვიდაცა ხდება, მაგრამ უამრავი შემთხვევა ყოფილა პოლიფორმზე, როცა რაკეტა არ აფეთქებულა. მსგავსი შემთხვევები ჩვეს პრაქტიკაშიც ბევრჯერ იყო ემის (ყაჩაყები) პოლიფორმზე სრულების შემდეგ ვისუფთავებდი პოლიფორმს. თუ გეჭრინდა ინფორმაცია, რომ რაკეტა არ აფეთქებულა, სანამ იმ რაკეტის საბრძოლო ნაწილს არ ემიგრადი, პოლიფორმიდან ბრვიდას არ უშეზღუნენ. როგორი სატენია უდამნიშნო საბრძოლო ნაწილი? იგი რაკეტის გაშვების მიმართულება და ჩამოვარდნის სავარაუდო მანძილი. ბგერი აუვიუქტებელი საბრძოლო ნაწილი მიზანსაც, არადა თვითლიკვიდატორს უნდა ექმნა.

რაკეტის ავილებისა და აუვიუქტებლობის მიზეზი შეიძლება იყოს თვითმფრინავის ცეპაჰაის დაბალი პროფესიონალიზმი. რუსებს ავღანეთის შემდეგ დიდი გამოცდილება არ მოუღიათ და არა მტონია, პერსაწინალი ბრძოლებში გამოწერიობილი მფრინავები ჰყვდელი. 10 წელზე მტეტა, არც უფრინაით ნორმალურად. თუ რაკეტის თავს ვერ არ სუსტად დაიჭირა რადარის სიფხილი, შეიძლება რაკეტა გაუშვა, მაგრამ მიზანს ასცდება, კინემატიკურ ტრაექტორიას შეიცვლის. ისიც არ არის გამოძიებული, რომ გაშვების მომენტში ეკიპაჟს მკვეერი მანერი შესურნა და რაკეტის თავს, რომლის სიხვი სულ 10 გრალუსს შეადგენს, დაკარგა მიზანი. შესაძლია, გაშვების შემდეგ გაუფრულა რაკეტის რადიოაპარატურაში, მართვის სისტემებში ბაძე.

სავარაუდოდ, რაკეტა ძველი იქნებოდა, შესანვის პირობებსაც ვეღარ იცვლენ საბჭოთა პერიოდის შემდეგ. მიკვლე, ბგერი მიზეზი არსებობს. სრულიყოფილი ანალიზისთვის ინფორმაცია უნდა გეხმოდეს. რადარის მერ მიზნის გეცვლების რუსის ნახვა და გათვლის ჩანაწერების შემოქმეტა საპირო. რადარზე უნდა იყოს საბრძოლო მოქმედების უფრინალი, სადაც უნდა ჩაწეროს ცველაფერი. თუ რადარმა დაფიქსირა რაკეტის გაშვება, ჩანაწერები ექნებათ. თუ ამის შემდეგ აფრატორმა გამოთვლი გამოისხვევა, ი.ე. მიზანი მიზეზიც ეს იქნება.

— თქვენი აზრით, რატომ არ გახსნა ცეცხლი საჰაერო თავდაცვის ქვედანაყოფებმა?

— არ გახსნა თუ ვერ გახსნა გასარკვევია. NATO-სა და ვარშავის ხელშეკრულების დამპირისპირების პერიოდში მფრინო არც ერთი საჰაერო მიზანი არ ჩამოვლდათ. ამ თიზაზე ბგერი მისაუბრია აღმოსავლეთი ევროპელ კოლეგებთან. პრეზიდენტის პოზივია ჩემთვის მისაღებას, რადგან რაკეტების ერთი სუპარის კარგი არაფერი მაქვს. რაკეტებით დაპირისპირება არ ვარდებია, პირიქით, — შეუვლება. თუ სახელმწიფო მზადაა დაპირისპირების გამაწვევებლად, მაშინ ესროლო რაკეტა და მიეშაღე იმისათვის. პირველი დარტყმის ეს იხვე საჰაერო ძალებზე განსორციელებს, რისთვისაც მზად უნდა იყოთ (სათადარიგო მართვის პუნქტები და პოზიციები, საველი აეროდრომები, ემელინირებული მარაგები,

რაკეტა X-58-ის მარცხენა ფოტოს მსგავსი ინტერნეტში ბუერს ნახავთ. სამამკეროდ მარჯვენა ფოტოზე გამოსახულ სურათს ვერსად ნაანადებთ. ეს არის რუსების მიერ ნასროლი რაკეტის საბრძოლო კოზინი, რომელიც არ აფეთქდა. იგი მოგვიანებით გააუფრებლდევს ქართველმა მენაღმებმა...

ოცნის მიზანი სამხედროა თუ სამოქალაქო; ეკიპაჟს უნდა აძიღოს შეცვლილი კურსი ან დასვენდეს ავარიის შემთხვევაში. შესაძლოა, სამოქალაქო ან მებრძოლ ქვეყნის სამხედრო თვითმფრინავს აპარატურის გაუმართაობის გამო დაკარგოს ორიენტაცია, ჩვევ კი მას რაკეტებს ეცხვრით. თუ რუსების თვითმფრინავის ჩამოვარდნის, დარწმუნებული ვარ, ასეთ პასუხს მივიღებთ: „გვეფერი სწავლებების დროს ტექნიკური გაუმართაობის გამო ეკიპაჟსა დაკარგა ორიენტაცია და აღმოჩნდა საერთოელოის საჰაერო სერვისში. კართოლმა მხარემ მორიგი მძვრული განწყობა გამოავლინა, განადგურა ჩვენი თვითმფრინავი. გმირულად დაღუპა ეკიპაჟი. ეს არის გამოწვევა, რომელსაც უნდა ვუპასუხოთ სათანადოდ“ და ა. შ. მომხადღეს საზოგადოებრივი აზრი, რომელიც ისედაც მომხადენებულია და შეძლება დიდი პრობლემის წინაშე ამოეფრნელი. ამისათვის მხად უნდა ვყოთ მზამ, სანამ დილაკე თვის დაჭერის ბრძანებას გავცემთ.

თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არ ჩამოვდებით. უნდა ჩამოვდეთ, ოღონდ ცველა ნიშნის დაცეით და ობიექტური კონტროლის თანამებრევე მსახულების წარდგენით.

თანამებრევე რეალობამ, განსაკუთრებით II სექტემბრის შემდეგ, ბერი რამ შეიცვალა. კორორცე იცით, მოსკოვსაც გადასდა თავის კანონმდებლობის და მოსკოვთან გარკვეულ ზონამ, მოსკოვის მმართველთა, სამხედროებს უფლებას მუცით, განადგურონ სამოქალაქო საზოგადო თვითმფრინავებს კი უფრო მეტი მსხვერპლის თავიან აცილების მიზნით. ასე რომ, ჩვენიმაც მოსამხადეულია საკანონმდებლო ბაზა თანამებრევე საერთოების გათვლილინებით.

გარდა ზემოთ აღნიშნული პროცედურებისა, რა სირთულეებთანაა დაკავშირებული მიზნის განადგურება? თქვენ მცირე გეოგრაფიულ ზომებში და რელიეფი ახსენეთ.

საქართველის ცველავ გრძელი მქრდიანის სერბე, როგორც მახსოვს, 220 კმ

მდე, ობილისდინ ჩრდილოეთ საზღვრამდე სოლ რაღაც 80 კმ-ია. 80 კმ-ის ვარგინას საბოძლო თვითმფრინავი სამუხლოდ 7-9 წუთის ანლიმებს. თანამებრევე საზენიტო კომპლექსი, რომელიც გამოლიდა საბოძლო პოზიციასზე, ჩართვიან მხოლოდ 5 წუთის შემდეგ იქნება მხად. ე. ა. საზენიტო ქვედანყოფის გათვალის მიზნის გასანადგურებლად რჩება 2-4 წუთი. ამ დროის განმავლობაში უნდა აღმოაჩინოს მიზანი, აფეყნის აფეკომტური მართვის რეჟიმში, უნდა ამოიციოს მიზანი (თუ აქვს ამოცილების სისტემა), დანიშნის ვამუშეით დანადგარი, სადნადეკ გათვისის რაკეტას და შემდეგი გაუშვას რაკეტა.

როგორც ცხედავთ, საკმაოდ მეტივე დროა მიზნის გასანადგურებლად. ეს მოთხოვნს საბოძლო მორიციების მადლი დინეხე ორგანიზებას, ტექნიკის მზადყოფინასა და მიზნის განადგურებასზე გადაწყვეტილების დროულად მიღებას. ფაქტობრივად, გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს მიზნის აღმოაჩინვან პირველი 5 წუთის განმავლობაში, თან ამ ხუთ წუთში უნდა მოესწროს საზენიტო გათვისის ოთახზე ბრძანების მიღება. ე. ა. 5 წუთში რადიოტექნიკურმა ქვედანყოფებმა უნდა აღმოაჩინონ მიზანი, ინფორმაცია მიესწოდოს საკომანდო პუნქტს, საკომანდო პუნქტის გათვლამ უნდა გამოავლინოს დარღვევა, უნდა მოესწროს „საქართველიცავისთან“ კორორცე დინიებას (ინფორმაციის დაზუსტება, მათი მუშეებით დამრღვევ საფრენ აპარატთან კავშირზე გასვლა), დარღვევის დადასტურების შემთხვევაში საკომანდო იფარტით: საჰაერო ძალების სარდალი-გაერთიანებული შტაბის უფროსი (პარალელურად თავდაცვის მინისტრი)-პრეზიდენტი-მოსხენება დარღვევის ოთახზე და იმვე იფარტით (შესაძლია, დროის მუცირების მიზნი ამოვარდეს გაერთიანებული შტაბის უფროსი) პრეზიდენტის ბრძანების დღევანა სარდალამდე და შესწორებულიმამდე, ანუ საზენიტო ქვედანყოფის მუთუარამდე.

თუ განმადგურებელ-გამამსვრელის გამოყ

ენების ვარიანტს განვიხილოთ, ვერაძეობით პირველ მზადყოფინაში მორიციის შემთხვევაში მიმ-29-ის პერმინ აწევა 5 წუთშია შესაძლებელი. ამის შემდეგ ის უნდა მფრინდეს მოქმედების ზონაში, აღმოაჩინოს მიზანი საბოძრე რადარიმ ან ვიზუალურად და შემდეგ იმეჩქეის საკომანდო პუნქტთან გაცემული ბრძანების შესაბამისად.

როგორც ცხედავთ, აწევისილი სისტემის პრიბოებში საკმაოდ მეტივე დროის რველ მეტია. თუ ამას დავუმატებთ როული რუდელებს, მუცელებს, რომ დამრღვევის ჩამოვარდა არცთუ ისე ითვლია და მოთხოვნს მადლი პროფესიონალიზმს.

— კიდევ რაიმეს ხომ არ დამამტებდით?

— აღბანი, რჩევეებას და სურვილებს. მეტ თავმდაბობას ვურჩევ ჩემს ყოველ ხელქვეითებს. საქართველოში ვარის გარეთ მოთი ყოველი სარდალია და არც ერთი ოთახი არ დამამტებს კონფიდენციალურ რჩევა-დარღვევებს, რითაც აფერტრეტესაც ამადლებენ და ნაკლებ შეუძლებელი დაუშვებენ. ჩემს სარდალობის პერიადიმ ერთ-ერთი მთავანი, ეწერალი ბერიზამუელი სარდალის მრჩეველის თანამდებობაზე იყო, მფრად ახალი საქონალი განიხიო, როცა პენისის დაკარგვის საშობრების წინაშე დადგა, პენისა აფეკინა. ეს საკითხი მისხადეულ ქვეყანაში და არხეხული პიტქნისალი გამოსადენებელია. უცხოელ ინსტრუქტორებს მეტ ხელფასებს უცხვლით, იხინი კი ყოველითვის საკუთარი ქვეყნის კომერციული ინტერესებს დადევნებ. მათ კალიფორციური ქართველი მადლიინისები უნდა ხელმძღვანელობდნენ და აცოვ ბინებდნენ იმას, რაც ჩვენ ვინდა და არა იმას, რაც მათი ქვეყნისთვის მომეხებათა.

დღეს, ძირითადად, კურსებზე გზავნიან პირველადი რგოლის სპეციალისტებს. გასაზრდელია ქვედა და საშუალო რგოლის მეოთხურიც (სატარისი და დივიზიონის დინე). სწორედ მათ ტაქტიკურ-ტექნიკურ მომზადებაზეა დამოკიდებული საჰაერო თავდაცვის ეფექტიანობა. კომპლექსი, ანუ ტექნიკის ეფექტიანობაზე, მეტად პერსონალის პროფესიონალიზმს იამაშობს დიდ როლს.

დასასრულ, მინდა წარმადებები უკუთვით თავდაცვის საზენიტროს და მის საჰაერო ძალების მათზე დაკისრებული ამოცანების მარამტებით შესრულებას. ხელისუფლებას ძალინენს არ იმუშრებს თანამებრევე საჰაერო ძალების შესაქმნელად, საკმაოდ დიდი რესურსების იხარებას, რასაც გამოთვლება უნდა. ჩვენი საჰაერო სერვისის სუვერენიტეტის დამრღვევებს კი ისეთი მასობი უნდა გავცეთ, რომ განმტობების სურველი აღარ გაუწნდით.

ქსპარბი
გიორგი შორაშოლიანი

მინიკვლევაში სამსახური სამსახურში

„აღნიშნულ აშშ საჰაერო ძალების 336-ე საექსპლუატაციო გამანადგურებელთა ესკადრილის F-15 „დამტყველმა არწივებმა“ მართავდი რაკეტებით დარტყმა მიყენეს მღვიმეების მდებარეობის სექტორის მიმართულას ასაღდის რაიონში. მღვიმეები განლაგებულია 7000 ფუტის სიმაღლის მთებში, გამოიყენება მოწინააღმდეგის მიერ შეიარაღების შესანახავად და კოალიციის ძალებზე შეტევების განსახორციელებლად. 2001 წლის 7 ოქტომბრიდან 30 ოქტომბრის ჩათვლით, ჩატარდა 1000-ზე მეტი საბრძოლო გაფრენა და 1 მლნ ვირვანქაზე მეტი წონის საავიაციო ბომბები ჩამოვიარა ვალადადის მახლობლად, სოფელ ტორა ბრას მდამოებულ მდებარე მღვიმური სისტემის თავზე“, – ამ მოკლე და მშრალი სამხედრო კრებსის ნაწყვეტიდანაც კარგად ჩანს, რა მნიშვნელობა ენიჭება მიწისქვეშა მღვიმეების კონტროლს სამხედრო მოქმედების მსვლელობისას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მოწინააღმდეგე ასომტროული ბრძოლის შეიღებს იყენებს.

აღნიშნულ მღვიმეებისა და გვირაბების კომპლექსი რამდენიმე კოლომეტრზე გადაჭიმული, მთ უმეტესობას 10-დან 40 მეტრამდე სიღრმე აქვს. მაგალითად, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გვირაბების ქსელი, ეწ. ზაგარის ბაზა, რომელიც პაქისტის პროვინციაშია განთავსებული, შეიცავს საცხოვრებელ მონაკვეთებს, ტექნიკის სამალავებს, ჰოსპიტალებს, აქ შესაძლებელია ერთდროულად 500-ზე მეტი მებრძოლის განთავსება.

კოალიციის ძალების მერინაგების გადმოცემით, მღვიმეების ზუსტი დაბოშვა უაღრესად ექსტრემალური მისიაა, რადგან ამ დროს, როგორც წესი, ფრენა დაზოგული ტერიტორიის თავზე წარმოებს, მიწისქვეშა სიღრმეების შესასვლელები და საეკრტილაციო ხერხელები ძნელად აღიოსაჩნე და მცირე ზომის წერტილოვან მიზნებს წარმოადგენენ, ხოლო მრავალმეტრიანი თაღის ქვეშ დამალული თავად ობიექტების მიწისქვეშა კონფიგურაცია უცნობი რჩება, რის გამოც სამხედროები იძულებული არიან დაეკრძონ აერი და კოსმოსური სურათების დამუშავებას, სიბირ-სატექნოლო, სენსორიკული სენსორებს და სხვა უახლეს მაღალ ტექნოლოგიებს მიწისქვეშა ხელმოწერი სისტემებსა და ბუნებრივ მღვიმეებში შეფარებული, დაბალი ტექნოლოგიებით აღჭურვილი თაღობის მებრძოლების აღმოსაჩენად.

კოალიციის საჰაერო ძალები მიწისქვეშა ნაგებობებისა და ბუნებრივი მღვიმეების განსაზღვრებლად, ძირითადად, იყენებენ შემდეგ საავიაციო შეიარაღებას:

BLU-82 „Daisy Cutter“ – „დიდილოების მკვლეა“ ჩვეულებრივი შეიარაღების არსებლში არსებული ყველაზე დიდი ბომბი (15 000-გირვანქანანი) საავიაციო ბომბია. გამოიყენება მითან რეგიონებში, როდესაც შესაძლებელია დაბოშვა მხოლოდ მაღალი სიმაღლიდან. ვარდებს სიმძიმის ძალით და მიწის ზედაპირის მახლობლად აფეთქების დარტყმით ტალღის საშუალებით აზანებს მიწისქვეშა კომუნიკაციებს 500 მ-ის რადიუსში.

GBU-28 „Bunkerbuster“ – „ბუნკერების გამანადგურებელი“ პირველად 1991 წელს ერაყში გამოიყენეს. წარმოადგენს ლაზერით მართავად 5000-გირვანქან ფუგასურ საავიაციო ბომბს. შეუძლია ჩაღწევის 100 ფუტ სიღრმემდე და შემდეგ აფეთქებას.

BLU-118 B – წარმოადგენს 2000-გირვანქან მართავ საავიაციო ბომბს BLU-109-ს ახალი ქობითი. მისი მოქმედება ეფუძნება მოცულობითი აფეთქების ეფექტს, რომელიც მიწისქვეშა სიღრმეების მახლობლად ბომბის აფეთქებით ხდება. პირველი აფეთქების შემდეგ სიკრივე ფესვის გახსნებ მდგომარეობაში მყოფი ასაფეთქებელი ნივთიერებით, ხოლო მორე დეტონაცია იწვევს ამ ღრუბლისთვის მისი აფეთქებას. მსგავსი დარტყმით ტალღა შეიქმნება ანადგურებს მიწისქვეშაში განლაგებულ ცივხალ ძალას და ტექნიკას.

AGM-130 საავიაციო პლანირებელი რაკეტა – გვირაბის ან საეკრტილაციო მასტის შესასვლელში მართავდი მოხვედრის შემდეგ რაკეტა აგრძელებს პლანირებას და აფეთქდება მიწისქვეშა ნაგებობის სიღრმეში და ანადგურებს ცივხალ ძალასა და აღჭურვილობას.

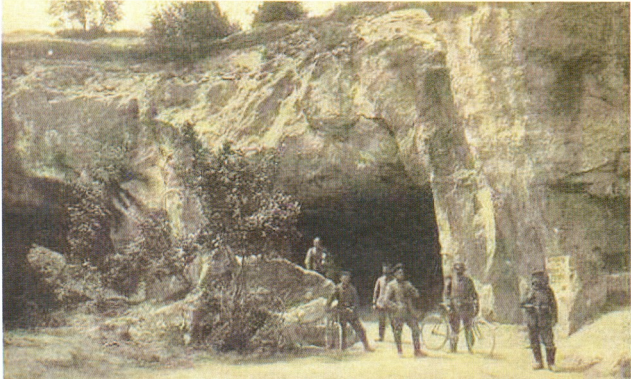
რა როლს ასრულებს მიწისქვეშა სიკრიველები თანამედროვე საბრძოლო ხელეწყებაში?

ოდიოვანე ადამიანი ბუნებრივ მღვიმეებს თავშესაფარად იყენება, ხოლო მიწისქვეშა ფორტიფიკაციულ ნაგებობას როგორც თავდაცვით, ასევე შეტევითი საბრძოლო წყობის ელემენტად. დროთა განმავლობაში დაიწვეს მიწისქვეშა სიღრმეების საინჟინრო მოწყობა და გაძლიერება, რაც მათი როგორც სამოქალაქო თავდაცვის მიზნებისთვის, ასევე ოპერატიული წყობის სისტემის ელემენტად ამ მართვის პუნქტად გამოყენების საშუალებას იძლევა.

სამხედრო მიზნებისათვის მიწისქვეშა სიღრმეების გამოყენების მაგალითების ჩამოთვლა ძალზე შორს წავეყვანს, მაგრამ არ შეიძლება არ გავისწიროთ ქაჩინისა და ოდესის მიწისქვეშა კატაკომბები, რომლებსაც ვერ რეგულიციონერები იყენებდნენ მათი მთავრობის წინააღმდეგ, ხოლო მე-2 მსოფლიო ომში საბჭოთა პარტიზანები.

გერმანელები კი პრადისა და ბუდაპეშტში

პირველი მსოფლიო ომის დროინდელი გერმანელთა შტაბი, მონყობილი ერთ-ერთ ბუნებრივ მღვიმეში, საფრანგეთი

ტის ქვეშ განლაგებულ კატაკომბებს სამჭოთა არმიის შეტევების მოსაგერიებლად იყენებდნენ.

სამხედრო ისტორიაში შესული მეორე მსოფლიო ომის დროინდელი ეწმღობების ბრძოლა. იტალიაში, ანკოსთან, 1944 წლის 16 თებერვალს მოკავშირეთა 157-ე ქვეითი ბრიგადის მე-2 ბატალიონმა პოზიციები დაიკავა ერთმანეთის გვერდიგვერდ მდებარე კარსტული მღვიმეების რაიონში და წარმატებით მოიგერია გერმანელთა ტანკებისა და არტილერიით გაძლიერებული გააფორებული კონტრშეტევა.

ასევე, არ შეიძლება არ გავიხსენიოთ, რა მსხვერპლის ფასად დაუკვდათ ამერიკელებს 1945 წელს ოკინავასა და იუიპისას ხეობებზე აბანოელთა ბუნებრივი და სუნლოვური გამოქვაბულების გამოყენებით შექმნილი თავდაცვის სისტემის აღება.

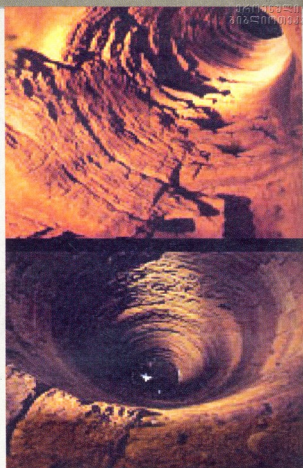
მღვიმებსა და გამოქვაბულებს იყენებდნენ ვიეტნამის ომის დროსაც. განსაკუთრებით ფართო ქსელი მდებარეობდა ტჰან დინის მდებარეობაში. 1968 წელს, კე-სანის ალფის დროს, ეონგუენ-ზიაი კარსტულ მღვიმეში მოწყობილი შტაბიდან მართავდა ვიეტნამელების შეტევებს. ამერიკის შეიარაღებული ძალები ნაბიჯ-ნაბიჯ ეუფლებოდნენ მღვიმეებში ბრძოლის ტექნიკას: ჩამოყალიბდა საგანგებო რაზმები, ეწ. „გვირაბის ვითრებები“, სადაც შედიოდნენ განსაკუთრებული ფიზიკური მონაცემების პირები; შემუშავდა მიწისქვეშა ნავებობების დანგრევა-აფეთქების, საკვებითა და ტყვია-წამლით მოპირაკების აღკვეთის მიზნით რაიონების ბლოკირების მეთოდები და ა.შ., თუმცა

დიდი წარმატება მაინც ვერ იქნა მიღწეული.

„გვირაბის ვითრებები“ მოქმედება უადრესად დიდ საფრთხესთან იყო დაკავშირებული: მხოლოდ ხელის ფანრით განათებული წვეღაღში ნაღებები, ზაფხუნებითა და ჩასაფრებებით სავსე ვიწრო ხერხელებსა და აპარატებს ხოხობს მიმავალმა მებრძოლმა არ იცოდა, რა საფრთხე ელოდა შემჯობი მოსახვევის იქით... ცველაფერი ეს მოითხოვდა მებრძოლის განსაკუთრებულ ტოპს, ამიტომ საგანგებოდ არჩევდნენ ყოფილ სპეცლოპოლებს, რომელთაც ამერიკისა და ავსტრალიის კარსტული მღვიმეების კვლევის გამოცდილება ჰქონდათ.

„ცივი ომის“ პერიოდში სუბერსახელმწიფოთა სტრატეგიული ინფრასტრუქტურისა და მართვის ორგანოები კიდევ უფრო ღრმად ჩაფხედნენ მიწისქვეშეთში. სამხედროების ყურადღება კიდევ ერთხელ მიიპყრო კარსტულმა ბუნებრივმა სიღრუვეებსა და მაქსიმალურად გააქტიურდა მიწისქვეშა სიღრუვეების სამხედრო მიზნებისთვის კვლევა. როგორც აღმოჩნდა, კარსტულ სიღრუვეთა კარბონატული ქანების მძლავრი შრები საიმედოდ იცავდნენ მიწის ქვეშ თავშეფარებულ ადამიანებს გამოსხვევებისა და შემღწევი რადიაციისაგან, ამცირებენ დარტყმითი ტალღისა და ჰაერის რადიოაქტიურ მოქმედებას.

საინტერესო იყო სსრკის შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის პრიციპტი, რომელიც თვალისწინებდა დასავლეთ საქართველოში მდებარე ასხის მასივის ბუნებრივი კარსტული მღვიმეების, შახტებისა და ვერტიკალური ქვების კვლევას

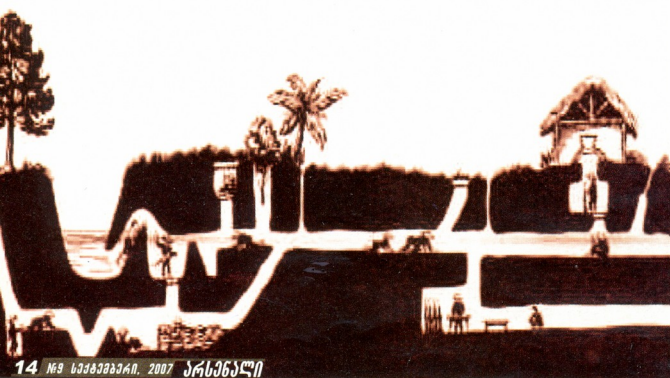
სამჭოთა პარტიზანების მიერ გამოყენებული კატაკომბების ზედაპირთან დამაკავშირებელი სავენტილაციო ტუბი. ოდესსა, უკრაინა

ჰაერსაწინააღმდეგო თავდაცვის მიზნებისთვის. დამატებითი ბუტონირების შემდეგ ისინი უნდა გამოეყენებინათ ავიაციამანაგურებლების ანგარიშისა და „მინა-ჰაერის“ ტიპის რაკეტების შახტებთან. სამხედრო ქანების ნაწარლიანიდან გამოიღწარნენ მთი ჰერმეტიზაციის სიროთლისა და სიბერის გამო, პროექტზე მუშაობა მალევე შეჩერდა, მაგრამ გრძელდებოდა ინტენსიური კვლევა სამოქალაქო თავდაცვის სფეროში, სადაც აქტიურად იყო ჩართული საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვასუში ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტი, რომელიც 80-90-იან წლებში სსრკ თავდაცვის სამინისტროს შეკვეთით მუშაობდა საქართველოს კარსტული სიღრუვეების სამოქალაქო თავდაცვის მიზნით გამოყენების პროგრამაზე.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მსოფლიოს რიგ სახელმწიფოებში მიწისქვეშა სამიო გამოინამუშევრები და ბუნებრივი კარსტული მღვიმეები დიდი ხანია ჩაყენებულია მოსახლეობის თავდაცვის სამსახურში.

მიწისქვეშა ბუნებრივი სიღრუვეების მასშტაბებზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ აშშ-ში მდებარე მსოფლიოში ყველაზე დიდი ფლინტ რიჯ-მანტის მღვიმური სისტემის (ენტრუუის შტატი) ვაბური სიგრძე 563 კმ(!) აღემატება, ხოლო საქართველოში, აფხაზეთში, გავრის ქედის არბიკას მასივზე მდებარე მსოფლიოში უღრმესი კრუბერის სახელობის უფსკრულის სიღრმე

ვიეტ-კონგის ვიეთი მცირე ზომის მიწისქვეშა სისტემის სტამბურ ნახაზი. ჩვეულებრივ შეიცავდა სივსეკუაციო ებასფლდებს; სურსათ-სანოვაციისა და საბრძოლო მასალის სივსეგებს; სამზარეულოებს; მოსახვევებელ ადგილებს; შტაბის განლაგებას.

(რომელიც სხვათა შორის 1960 წელს ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეორგიის ინსტიტუტის ქართველმა სპეციალისტებმა აღმოაჩინეს) 2158 მ-ს, ხოლო ჯაშუარი სიგრძე 10870 მ-ს აღწევს.

საქართველოს ტერიტორიაზე მრავალად მდებარეობს, რომელთა დიდი ნაწილი ბუნებრივი წარმოშობისაა, ხოლო ნაწილი სამრეწველო რაიონებში მიტოვებული საბითომო გამბრუნებების მიტოვება. 2006 წლის 1-ლი იანვრის მონაცემებით ჩვენს ქვეყანაში გამოკვლეული კარსტული მდებარეობების რიცხვმა (რომელიც ვაკრავიობით მხოლოდ უმცირესი პროცენტია რეალურად არსებულია) 1300-ს გადააჭარბა, ხოლო მათი ჯაშური სიგრძე 238 კმ-ზე მეტია, მსოფლიოს 1000 მ-ზე ღრმა 62 უფსკრულიდან 6 საქართველოში მდებარეობს.

საქართველოს ტერიტორიაზე მდებარე ბუნებრივი მიწისქვეშა სიღრუეები გამოირჩევა დიდი ფართობებით, მოცულობებით, განვითარების ზომებით, ქალაქებსა და სხვა მკვიდრად დასახლებულ პუნქტებთან მიახლოებით. მაგალითად, წყალტუბოს მდებარეობის სისტემა 15000 მ-ს აღემატება, ახალი ათონის მღვიმის ჯაშური სიგრძე 3285 მ-ს, მოცულობა კი 1000000 კუბურ მ-ს აჭარბებს. ეს მდებარე, ისევე როგორც გალის რაიონის ჩრდილოეთით მდებარე თხაქუქის მასივის ოჯაკის მიდამოებში მდებარე მღვიმე და აფხაზეთის მრავალი სხვა კარსტული სიღრუე, სამხრეთ ოსეთის ჯავის რაიონში, ე.წ. ფარსლის მღვიმე, კვიასის საბადოების მიტოვებული გვირაბები, როგორც სამხედრო აღჭურვილობის საცავებსა და სამეთაურო მართვის პუნქტებს კონფლიქტების დროს აქტიურად იყენებდნენ სპეცრატიონტები.

პატარა ქვეყნისათვის, „ტოტალური“ თავდაცვის კონცეფციის პირობებში, დიდ მნიშვნელობას იძენს მდებარეობა თავშესაფრებისა და სამხედრო დანაშნულების საცავებისა და პუნქტების მოწყობა. სიღრუეება ქანების მქონე შრეები სამიზნად იცავს მიწის ქვეშ თავშესაფრებულ ადამიანს საპაირო თუ საბრტოლო დამომხვისგან. იგი თანამდებარე მოთხოვნათა დონეზე ცოცხალი ძალისა და სამრეწველო საშუალებათა დანაკარგის შემცირების ეფექტურ საშუალებას და ქვეყნის სამხედრო მართვის ფუნქციონირების უწყვეტობის ერთ-ერთ ძირითად პირობად შეიძლება ჩაითვალოს.

ბუნებრივი სიღრუეები გამოირჩევა მაღალი სისიმოქლეობით, ნაკლებსაღიღუნელობა ხანძრები, სამიზნად ობიექტირებული გარე საპაიროსგან, შესაძლებელია საჭირო ტექნიკატურის შენარჩუნება ხანგრ-

მღვიმეების ბრძოლა, ანტი, იტალია, 1945 წელი

ძლივი დროის განმავლობაში, უპრავლესობაში გადინება სასმელად გარეგანი წყლის ნაკადი. მათი გამოყენების შედეგად მიმწინელონად იზოგება ძვირად ღირებული სამშენებლო (ლითონი, ცემენტი, ხეცე და ა.შ.) და თოსაიზოლიაციო მასალები. მღვიმეებს არ სჭირდება დამცავი ნაკებობები, რაც ამგვარი ობიექტების გამოყენების დიდ ეკონომიურობაზე მეტყველებს.

მიმწინელოვანია ის ფაქტიც, რომ საქართველოში ბუნებრივი ვენტლიაციის პირობებში მღვიმის კლიმატი უმნიშვნელო სეზონური და დღეღამური ცვლილებებით ხასიათდება. ბარში და მისისინა ზონებში ჰაერის ტემპერატურა 12-15 გრადუსის ფარგლებში მერყეობს, ხოლო მთებში 6-10 გრადუსს შორის. საეულისხმია, რომ შენეირთა მინაცემებით, თუკი სამხედრო ყაზარმა 1 კუბმ ჰაერში 20000 მიკრობს შეიცავს, საავადმყოფოს პალატა - 40000-ს, ტექპარკი -170-300-ს, მღვიმის ჰაერი მხოლოდ 0-150 მიკრობს, რაც დადებითად მოქმედებს ბრძენილი ასობისა და სასუნთქი გზების დაავადებების დროს.

როგორც წესი, ბუნებრივი სიღრუე არ იყავებს სასოფლო-სამეურნეო საკარგელებსა და საცხოვრებელ ტერიტორიებს, საუკეთესო პირობები აქვს შენეირეობის თვალსაზრისით და უზრუნველყოფს სათადარიგო გასასვლელების საშუალებით ხალხის დროულ მიღებასა და ევაკუაციას.

მიწისქვეშა ნაკებობები, განსაკუთრებით კი ბუნებრივი სიღრუეები, საბრძოლო მოქმედებებს აქვს თავისი საეკონომიკო მათი გამოარჩევს როულ გარემოში მოქმედ-

ბების სხვა სახეებიდან: უპრავლეს ყოველისა, ეს არის აბსოლუტური სინელის გარეშე, რაც არ იძლევა დაბის ხედვის პასიური ხელსაწყოების გამოყენების საშუალებას, ზუსტი ცეცხლის წარმოებას; ექსტრემალური ფაქტორია თავად ჩაკეტული სიგრძე, რომელიც იწვევს ცეცხლსასროლი იარაღის სროლის რეკომენდირებას; რაიონიზირებად ტრანსპორტირებს, აფიქების ტალღის მრავალჯერად არეკვლასა და გაძლიერებას; ორიენტირების სირთულე; 90%-ზე მეტი სინოტივე გასასვლელების სიფიწროვითა და ლონდარი გროვებით გამოწვეული გადაადგილების შეზღუდულობა; მულდონდელი წყარომოვარდნები; რადიოკაშმინისა და ურთიერთქმედების ორგანიზების მაქსიმალურ სირთულე და ა.შ.

ეს ფაქტორები მიმწინელოვან მორალურ-ფსიქოლოგიურ ზეგავლენას ახდენს ამ გარემოს მოქმედებებში მტრძოლზე და მასში იწვევს კლასისტრონობის, აკუსტიკურ და მხედველობის პალეკინაციებს, დღეღამის ბიოლოგიური ციკლის მოშლას და ა.შ. აღდნად, აუცილებელი ხდება საბითომოში დადების პროგრამაში შეტანად იქნეს საგანგებო საეკონომიკური მომზადების კურსი. უნდა შეუმუდველს საქართველოს პირობისათვის მიწისქვეშა ბრძოლის წარმოების მეთოდი და ტექტიკა, საგანგებო აღჭურვილობა.

პროექსინონად სამხედროები ყოველითვის თვალსაწიერდნენ გეოგრაფი და გეოლოგია რწევს. მაგალითად, ნაბოლონის ექსპედიციამ ეკვიპტეში, 1798 წელს,

სამხედრო ტექნიკა

მოქმედებით, სწორი შეხვედრები, როგორც ქართველი სამხედრო თუ სამოქალაქო პირები რუსულ სამხედრო ტრანზიტოლოგიას იყენებენ ეს იმტომ ხდება, რომ მათ ამ სტრუქტურის ქართული შესატყვისი არ იყინა ამ სარეზონს გამასწორებელ „რეზონ“ ფრეკულეს რუსული სამხედრო ტრანზიტის ქართული შესატყვისებს გამოიყენებენ.

- Меткость стрельбы – სროლის აუცილებლობა
- Механизм наведения – გამიზვნის მექანიზმი
- Мешок – ტომარა, ჩანთა
- Мешок вещевой – სახიფთო ჩანთა
- Мина – ნაღმი
- Мина авиационная – საავიაციო ნაღმი
- Мина акустическая – აკუსტიკური ნაღმი
- Мина выпрыгивающая – ამომსტომი ნაღმი
- Мина неконтактная – არაკონტაქტური ნაღმი
- Мина подлёдная – ყინულქვეშ ნაღმი
- Мина плавающая – მცურავი ნაღმი
- Мина с прибором срочности – ვადისხელსაწყოიანი ნაღმი
- Мина-ловушка – მახე-ნაღმი
- Минёр – მქანამუშე
- Минирование – დანადგარი
- Минирование с воздуха – დანადგარით
- Минированный – დანადგარით
- Минно-взрывной – ნაღმსაფეთქებელი
- Миноискатель – ნაღმსამძებნი
- Миноискатель дорожный – საგზაო ნაღმსამძებნი
- Миноискатель электронный – ელექტრონული ნაღმსამძებნი
- Миномёт – ნაღმსატყორცნი
- Миномёт реактивный – რეაქტიული ნაღმსატყორცნი
- Миномётчик – ნაღმსატყორცნი
- Миноносец – ნაღმოსანი
- Миноносец-эскадронный – საესკადრო ნაღმოსანი
- Миноукладчик – ნაღმამწყოი
- Минреп – ნაღმსაბამი
- Мишень – მიზანი
- Мишень отражающая – ამრეკლი მიზანი
- Мишень прозрачная – გამჭვირვალე მიზანი
- Мишень реактивная летающая – რეაქტიული მზრინავი მიზანი

„ავირაბის ვირთები“ მოქმედებისას (მარცხნივ და ცენტრში) და ემბლემა არაოფიციალური უცნობური ლაითორი დევიზით (მარჯვნივ)

ორი პროფესიონალი გეოლოგიც მონაწილეობდა.

მე-18-19 და განსაკუთრებით მე-20 საუკუნეებში უდიდესი მნიშვნელობა მიენიჭა ვარკეთილ პირობების დახვედრას, რომელიც მეცნიერულ დონეზე შეისწავლიდა საბრძოლო თუ სამხარო მოქმედებების თეატრების ვეზის გამავალიანობას, თავმოყრის რაიონების ტექვადობას, ნიადაგებისა და საშხედრო ფორტიფიკაციური ნაგებობებისთვის გამოსაყენებელი ადგილობრივი მასალის შემადგენლობას, წყალმომარაგებისა და სხვა საკითხებს (მაგ. 1942 წელს აშშ თავდაცვის სამინისტროსთან შეიქმნა საშხედრო გეოლოგიის დეპარტამენტი, რომელიც უკვე მე-2 მსოფლიო ომის ბოლომდეის თთვლიდა 250-ზე მეტ თანამშრომელს).

თანამედროვე საშხედრო თეორიაში თითამს იესტლერმა 1998 წელს შეშითარტ ტერმინი „სტრატეგიული გეოლოგიური დახვედრა“, რომელიც სხვა მახასიათებლებთან ერთად სწავლის მუმიტების მდებარეობას, მთ მოცულობას, ტექვადობას, თაღის მდებარეობას და ბომბებისადმი გამძლეობას. გეოლოგიური დახვედრა განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ადინათში, თაღბანის წინააღმდეგ წარმოებულ საშხედრო კამპანის დროს, როდესაც გეოგრაფებს დააოთხებ სირეს 10000-ზე მეტი როიორც ბუნებრივი მუმიტი, ასევე ხელოვნური გამოქვაბული. ჯოალიციის მიწინააღმდეგეების საშხედრო გეოგრაფია-გეოლოგიის სფეროში მიმუშავე ესპერტების დირსების საქმედ იქცა შეისწავლის, გააანალიზონ და საშხედრო მეტემაგებისთვის განაურციონ რუკების, აური და

თანამე ზავრული ფლოტების დემოფირების, ქანების შესკველობის ანალიზის შედეგად მიღებული მონაცემები, რაც ამ უკანასკნელი დენმარტვა უსსამ ბინ დანდენის საგარეული ადგილმდებარეობის დადგენაში.

საქართველოში: აფსაზეთის, საშხედროლოს რაჭის, იმერეთის, საშხედრო ოსეთის რეგიონის უდიდესი ნაწილის მრავალი ასეული კვადრატული კილომეტრი (მზივის ქედი – 200 კვკმ, არაბიკა – 100 კვკმ, ასხის მასივი – 100 კვკმ, და და ა.შ.) კარსტული ქანებითაა ავებული, რაც გულისხმობს უამრავი ცნობილი თუ ვერ კიდევ აღმოჩენილი მრავალკილომეტრიანი მიწისქვეშა პორიზირებული და ვერტიკალური ბუნებრივი მუმიტის, მასტისა და ვის არსებობის დეკლუ ამ რაიონების საშხედრო კლდეებსა და შესწავლის ახრცელებდა ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტის კარსტოლოგია-სპელეოლოგიის განყოფილება (ზ. ტატაშვილი, თ. კანკაძე, შ. ყიფიანი, ვ. ვიშნარაძე, კ. რაქვიაშვილი, კ. წიკორიძე, ვ. კახანიძე, ა. ვაშიროშვილი და ა.შ.), რაც გულისხმობს და არა მარტო მიწისქვეშა სიღრმეების აღმოჩენას და კარტოგრაფების, არამედ მათთან დაკავშირებულ გეოლოგიურ, სეისმოლოგიურ, პიროლოგიურ, გეოფიზიკურ და ა.შ. კვლევებს.

მამინ, როცა საქართველოს არაკონტროლირებად ტერიტორიებზე უამრავი რუსული თუ საერთაშორისო ექსპედიცია ფრეკულსორად იველებს კარსტული რაიონებს, მასლები კი საქართველოს არაკეთილმო სურნათ ხელში ხდება საშხედრო მიზნით გამოსაყენებლად, დასანათა, რომ ქართული მკვლევრებს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მიწერის გამო არ შეუძლიათ სრულყოფილად მუმიტობა.

გეოგრაფიის ინსტიტუტს აქვს ამ სფეროს კვლევის უდიდესი გამოცდილება, პორტეცილი და ინტელექტუალური რესურსი, რათა მნიშვნელოვანი წყვილი შეიტანოს საქართველოს ეროვნული უსარგებლობის განმტკიცების საკითხებში.

ბრიგადის მენეარლი
მ. კახანიძე
ვახუშტი ბაგრატიონის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტის მეცნიერი
თანამშრომელი
ბ. ნიძარეშილი

მსტოვრობის ისტორია საქართველოში

მსტოვრობა თამარ მეფის ეპოქაში

(გაგრძელება)

თამარ მეფისა და მისი მომხრეების სამხედრო-პოლიტიკური გამდიერების პირველი ნიშანი იური რუსის სამეფო კარიდან გაქვება იყო. ეს ფაქტი ძალზე ნააგავს სპეცსამსახურების მიერ კარგად დაცემილ და ჩატარებულ სპეცოპერაციას.

ლი სიძე, რომელიც თანდათან ძლიერდებოდა და ავტორიტეტს იხვეჭდა ლაშქრობებასა და დარბაზობებში, სასწრაფოდ თავიდან უნდა მიეშორებინათ. საჭირო იყო იმგვარი მიზეზის მოძიება, რომ თამარს დაუბრუნებლად შესძლებოდა განქორწინება.

ქართულ მეფეთა ინტიმური ცხოვრება

საქართველოს ისტორიოგრაფიაში თამარ მეფის პირველი ქმრის სკანდალური თავგადასავალის აღწერა უფრო გამონაკლისია, ვიდრე კანონზომიერება. მანამდეც და შემდეგაც მეფეთა და დიდგვაროვანთა ინტიმური ცხოვრება მაქსიმალურად იყო დაფარული და ტაბუდირებული. ახლად აღმოსავლეთისა და ევროპის ქვეყნების, ასევე რუსი ფაშთაიდმურელებისაგან განსხვავებით, ქართველი ისტორიკოსები თავს არიდებდნენ დიდებულთა ინტიმური ცხოვრების პიკანტური დეტალების აღწერას. გამონაკლისად უნდა ჩაითვალოს დავით აღმაშენებლის დაკომპოზებული ერთი ეპიზოდი, რომელსაც საქართველოს დიდი მეფე თავადვე არ მალავდა. სიტუაციები ჩადენილი რაღაც ცოდვა მან ასე აღწერა თავის გენიალურ ნაწარმოებში „გალობანი სინანულისანი“: „მზობილე ვექჟჳ ყოველთა წესთა სჯულთა სიათა და ქორწილთა-მთერ ხენქმითა ვმძღავერე საწილსა ჩემსა“... ივანე ჯავახიშვილის აზრით, შესაძლებელია დავითის თვითვემის მიხედვით ტაბუკოვანი უფრო გაყვრილი პირველი ცოლის (ზოცვიერთი ვერსიით, მისი პირველი ცოლი სომხის ქალი იყო, ვისთანაც შევიძინა უფლისწული დემეტრე, საქართველოს მომავალი მეფე) სიბრალული იყო. იური რუსი კი თამარ მეფის ინტერიკოსები თითქოსდა საკანგებოდ სდებენ ბრალს მძიმე ცოდვაში. მათი მიზანია უფრო ბოლოღობის კომპრომეტირება და ამისთვის ყველაზე საზარელ მიზეზს პოულობენ.

რამდენად რეალურია ისტორიკოსთა ბრალდება?

თამარ მეფის ორივე ისტორიკოსი საკმაოდ მძიმე ბრალდებებს უყენებს იური რუსს: „სიმთვრალეთა შინა სადაგელი უწესობანი“, „შერაცხილ კაცთა გვეზნა“, და ბოლოს, მაშინაც და ახლაც ყველაზე საზარელ-სადრახისი – „სოდომური ქცევა“. განსაკუთრებით სოდომური ცდევისკენ მიდრეკილება იყო უძძიმესი ბრალდება. ამის ჩამდენი ყოველგვარ უფლებას კარგავდა სამეფო ხელისუფლების მაღალ პოსტზე და დიდებულებსაგან მხოლოდ ზიზღს იმსახურებდა. საინტერესოა, 1191 წელს, გაბეჭდილან სამი წლის შემდეგ, „სოდომის ცოდვით“ შეპყრობილ იური რუსს რატომღა დაუდგა გვერდით საქართველოს დიდგვაროვანთა უმრავლესობა, რომელთა ზნეობაში ეჭვი არავის შეუტანია?

პროფესორი ი. ცინცაძე სასებით მართალი იყო, როცა წერდა: „მაშ რთორ მოხდა, რომ იმავე ისტორიკოსთა ცნობით, ყველასათვის საცვარველ დავით სიონანის თამარის ქმრად მოწვევის რამდენიმე წლის შემდეგ სასახლეში რუსი უფლისწულის ისევე შემოსაყვანად თითქმის ნაწევარი საქართველო იარაღით გამოვიდა და მძათა სისხლი დაიღვარა. გაითრედა რუსი უფლისწულის „უკეთრებანი“ ყველაზე უფრო კარგად მსახურ-თუხუცესს ვარდნ დადიანს არ უნდა სჯობიდა? და თუკი იცოდა, რას ფიქრობდა იგი... რუსი უფლისწულის სასარგებლოდ მოწოდებლად აჯანყებას რომ მათ თავი ემი უღებობოდა... დასაკვლემ საქართველო (ლიხთიმური) მილიანად იური რუსს მიეზროს და გვეუთმოს შედეგ გამოაცხადენ. აჯანყებულმა მძღვევ ქართლის აოხრებას მიჰყვის ხელი და თბილისისკენ დაიძრნენ. უდავოა, რომ მათისი პოლიტიკური მოწინააღმდეგეები 1188-1191 წლებში ფარულად და ორგანიზებულად აშხადებდნენ აჯანყებას, რომლის ფორმალურ მიზნად იური რუსის სამეფო ტახტზე აყვანა ჩანს. თამარ მეფისთვის ეს აჯანყება იმდენად მოულოდნელი ყოფილა, როგორც ისტორიკოსი აღნიშნავს, „განკვერცხული“ დარჩაო. ეს გარემოება იმაზე მიგვაპირობებს, რომ კვლავ უსუსური იყვნენ მეფის ერთგული მსტოვრობა და საქართველოს ერთიანობას საფრთხე ემუქრებოდა. ქართველები ერთმანეთს ხოცავდნენ იურის რუსის გამეფების გამო, ამაზე მეტი სირცხვილი განა იქნებოდა?

შანი ბაქლიჩარბანი

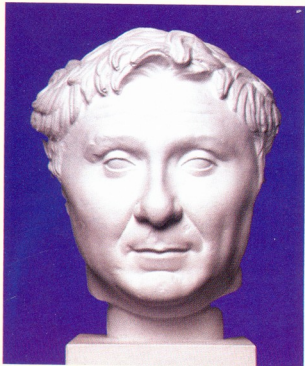
თამარ მეფის ორივე ისტორიკოსის მონათხრობი ადასტურებს, რომ ლაშქრობა, ნადირობა და ნადიმობა – მეფეთა და დიდებულთა ცხოვრების იმდროინდელი წესი – ქართული სიძველე უფროა ჩანს. სამეფო კარზე მოყვანის პირველი დღიდანვე იური ბოგოლოუბსკი ძალზე აქტიურად ჩაერთო როგორც სამხედრო ლაშქრობებში, ასევე შიდაპოლიტიკურ ინტრიგებში.

XII საუკუნის ბოლოს საქართველოში არსებულ პოლიტიკურ დაბრუნებებში იური რუსს მკაფიოდ განსაზღვრული ადგილი ჰქონდა. თამარ მეფის მოწინააღმდეგე პოლიტიკური ვაჟივე, რომელსაც მიჰქულ მირიანის ძე ხელმძღვანელობდა, იურის მარიონეტ მეფედ ამზადებდა. მათი გათვლებით ეს იყო ხელისუფლების ხელში ჩაგდებას ერთადერთი კანონიერი გზა. შეთქმულ დიდგვაროვანთა ეს დასი, რომელიც დიდი სახეობები (თანამდებობები) ჰქონდათ სამეფო კარზე, ცდილობდა ქალი-მეფის ცენტრალიზებული მმართველობა მაქსიმალურად დაესუსტებინა და მხოლოდ სიმბოლური მეფობად ექციათ, რეალურად კი მართვის სადავეები თავად აეღოთ. ამიტომაც დასკვრდათ სამშობლოდან გაძევებული, უთვისტომო, უქონელი უცხო ტომის კაცის ჩამოყვანა. თანაცხოვრების პირველივე პერიოდმა დაანახვა თამარის მომხრეებს, რომ ქართველების ჩრდილო-

საქართველოს
პარლამენტის
კარგეული
ბიბლიოთეკა

კოპეუსის ტაშქრობა საქართველოში

ძე. წელთაღრიცხვის II საუკუნიდან რომის სახელმწიფომ ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკურ პროცესებში აქტიური ჩარევა დაიწყო. ამან რეგიონში მნიშვნელოვან შეცვლა სამხედრო თანაგარდობა. სცენაზე გამოვიდა ახალი დამპყრობელი, რომელიც, მართალია, შიშის ზარს სცემდა აზიის სახელმწიფოებს, მაგრამ მიზნად ისახავდა იყო თავისი ეკონომიკით, პოლიტიკური მოწყობით, კულტურითა და ტექნიკური ნივატიებით.

ცვლა იმპერია, რაოღონ მალაღაწივითარებული უნდა იყოს, თავისი პოლიტიკური მიზნები აქვს. სუსტი სახელმწიფო მის სათაშაში დღავაზე პაიკია, რომლისთვისაც ბრძოლაც შეიძლება და ადვილად გაიწრავა. ასეთი იყო რომის პოლიტიკა. თუ სჭირდებოდა, ესა თუ ის სახელმწიფო ერთ დღეს მისი პოლიტიკური „მგობარი“ და სამხედრო „მოკავშირე“ იქნებოდა, მეორედ დღეს კი, პოლიტიკური ვითარების ცვლილებისა და გვალად, რომის გარნიზონებითა და ვაითილადენი.

გამძობების თანახმად, ქალაქი რომი ძე. წ. 745 წელს დაარსდა. 509 წელს რომაელებმა უკანასკნელი მეფე ტარკინიუსს ამაყი გააძევეს და რომი რესპუბლიკად გამოაცხადეს. III-II საუკუნეებიდან რომის ფარგლებში მოექცა იტალია, ჩრდილოეთი აფრიკა და საბერძნეთი. მალე რომის პოლიტიკური ამბივია აღმოსავლეთისკენ მისწავდა.

რომის სიძლიერე მალაგრ სამხედრო პოტენციალს ეყრდნობოდა. იმ ეპოქისთვის გამოჩენილი იყო რომაული მეომრის აღჭურვილობა, საბრძოლო წყობა, შეარაღება. რომაელთა ლეგიონები მრისხანე ძალას წარმოადგენდნენ. ძე. წ. II საუკუნის მიწუ-

რულს რომის სამხედრო სისტემაში კრიზისი დაიწყო. სწორედ ამან უბიძგა სარდალსა და პოლიტიკურ მოღვაწეს გაიუს მარიუსს ძე. წ. 105 წლისთვის სამხედრო რეფორმა გაეტარებინა, რომლის შედეგად რომში პროფესიონალური არმია ჩამოყალიბდა. რეფორმამდე ჯარი კომპლექტებდა ცენტრის მიხედვით და მასში სამსახური დაბალ ფენებს ეკრძალებოდათ. ამასთან, რომის არმია სახალხო ლაშქრის პრინციპს ეყრდნობოდა. ახალი კანონით მეომრად გახდომა შეუძლო ყველას. არმია პროფესიონალური ხდებოდა, მეომარს ხელვაცის ეძლეოდა, მის აღჭურვილობაზე, კვებაზეც სახელმწიფო ზრუნავდა. 16-20 წლის სამსახურის შემდეგ კი მისი ნაკვეთისკენ აძლევდნენ. ამ რეფორმამ რომის სამხედრო სიძლიერე მნიშვნელოვნად გაზარდა.

აზიამ რომაული მეომრების გამოჩენამდე დიდი პოლიტიკური ძეჩები ხელუწოდა. ალექსანდრე მაკედონელის ვრცელი იმპერიის ნანგრევებზე ჩამყრბი მსხვილი პოლიტიკური ერთეული არმყოფობდა. მათ შორის იყო სელევკიდების სახელმწიფო, მაგრამ მალე მანაც დაიწყო დაშლა. სელევკიდები სწორედ ამ რთულ პერიოდში აღმოჩნდნენ რომის იმპერიის პირისპირ. ძე. წ. 190 წელს ქალაქ მაგნიზასთან ბრძოლაში სასტიკად დამარცხეს სელევკიდთა მრავალათასიანი არმია. დაშლილი სელევკიდების იმპერიის ტერიტორიაზე აღმოუჩნებელი პოლიტიკის თამაში დაიწყო პონტოს, პართიის, სომხეთის, ქართლისა და აღბანეთის სამეფოებმა.

რომის წინა აზიის შესვლას თავაპირველად პონტოს მეფე მითრიდატე VI დაუპირისპირდა. ამ ომმა შესვენებებით იტყდასიერ წელს გასტანა.

ქრისტესობამდე 71 წელს რომაული სარდალთა ლეკულებს ერთი ლეგიონით გადავიდა აზიაში, სადაც თავისი არმია შეავსო და მითრიდატეს წინააღმდეგ გაილაშქრა. რომელთა ნივატირმა და მამაცმა

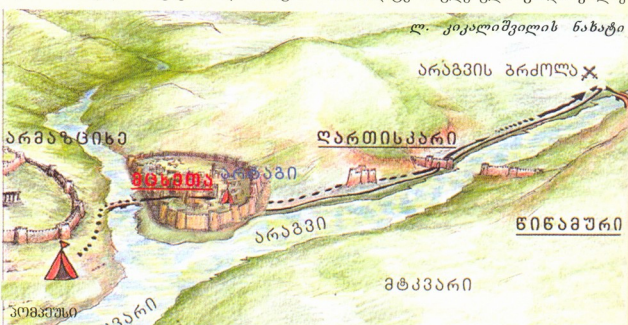
სარდალმა მითრიდატე დაამარცხა და პონტოიდან განდევნა. მითრიდატემ 2000 მხედრით თავი სომხეთის შეიარაღა. 69 წელს ლეკულებს პონტოიდან სომხეთისკენ შეუტია.

სომხეთის მეფე უზამაზარ ლაშქარს მოუყარა თავი, სადაც აღბანელთა და იბერიელთა რაზმებზე შედიოდნენ. ტვირან II დიდ იმედს ამყარებდა მამაც და უშუშარ იბერიელ შუბოსნებზე. როგორც ბერძენი ისტორიკოსი პლუტარქე მოუთითებს, იბერიელი შუბოსნები არბიის ყველაზე პასუხისმგებ ადვილებზე იყვნენ განწესებულნი. ლაშქრის სიძრავლითა და რომაელთა სიძრავით გათამამებულმა ტვირანმა უწი არ უღულ მითრიდატეს რწევას და ლეკულების ნაწიკრევად გაუწარა გადაწყვეტი ბრძოლა. უწერი სწორად, სომხეთა მეფე წამოვიღო რომაელთა სამხედრო ხრისკი. როდესაც ტვირანმა რომაელთა მცირეილცხოვანი ჯარი დაინახა, ირინოელი სციკლოთი თქვა: „თუ ვლტები არიან, ძალიან ბევრნი წამოსულან. ხოლო თუ მტრები – მეტისმეტად ცოტანი“.

ქრისტესობამდის 69 წლის 6 თქტიმბერს ლეკულებსმა კალიციციონი ლაშქარი ტვირან II-ის შეიარაობით სასტიკად დაამარცხა და ქალაქი ტვირანკერტე აიღო. მოხუცდავად ბრწყინვალე გამარჯვებისა, ლეკულებსი იტყუებულნი გახდა უღუნ დეგნა. ამით ისარგებლა მითრიდატემ და კვლავ მოახერხა პონტოში გაპატონება. რომის წინაშე კვლავ დაგვა პონტოს პრობლემა და 66 წელს სენატმა აზიაში საბრძოლველად უდიდესი სარდალი გენუს მარნუს პომპეუსი გაუგზავნა.

პომპეუსი პონტოში მრავალდღივითიანი არმით შეიარა. მითრიდატემ თავი სომხეთის შეიარა. ტვირან II-მ, პოლიტიკური მოსაზრებით, იგი არ მიიღო. მტრც, მან მითრიდატე ევაკატორის მოკვლისათვის ჯილდოდ ასი ტალანტიც კი დააწესა. მითრიდატე იტყუებული გახდა კოლხე-

ლ. კიკელიძის ნახატა

როგორც რუსები იბყვიან:

...Главное манёвры!

აღბათ ხშირად გსმენიათ შინაური „სამხედრო სტრატეგები-სგან“ იმის შესახებ, რომ — „რუსეთის, ძმო, ამერიკას ეშინია და ჩვენ, ჩვენი სამანხევარი თვითმფრინავით რა უნდა ვუყოთ...“ ანდა „დაითარო რომ მოგერევა...“, „დიდ კაცთან, პატარა კაცსა...“ და ა.შ.

საბედნიეროდ ასეთი „შორსმჭვრეტელი“ ვაისტრატეგები არცერთ ბევრნი არიან. ამ პულეიკაციით მათ გადარწმუნებას ნამდვილად არ შეეცდებით, თუმცა მათი „ავტორიტეტული“ მოსაზრებების ოპონენტებს გვინდა ვურჩიოთ კამათის დროს თავის სასარგებლოდ გამოიყენონ ქვემოთ მოყვანილი ფაქტები...

პუბლიკაცია, რომელსაც ქვემოთ გთავაზობთ, ე.წ. სამხედრო ემზაკობებსა და სწორად დაგეგმილ ოპერაციებზე მოგითხრობთ. როდესაც მნიშვნელობა მონინააღმდეგის რიცხობრივ დაჯანსაღებას, მის გატყუარებებს ენიჭება...

მალეს ეს ისტორია.

იაპონელი ადმირალი იამამოტო იქცხი თვის განმავლობაში სწავლობდა დაზვერვის მონაცემებს და დაადგინა, რომ პერლ ჰარბორის პორტში ამერიკელი 90 ხომალდი იდგა. რამდენიმე ასეული თვითმფრინავი კი აეროდრომზე ფეიცხებოდა მზეს. გარდა ამისა, უკვე დაღებში პირადი შემადგენლობის ნახევარზე მეტი თავისუფლდებოდა და ჰავაის პლაყებზე ნებივობდა. იამამოტომ დარტყმა, ცხადია, კვირა დღისათვის დაგეგმა.

ამერიკულ დაზვერვას რომ არაფერი ენოსა, ადმირალმა თავისი გეგმა მხოლოდ ორ ოფიცერს გაანდო. მან ფლოტს თავი იაპონიდან მოშორებით, კურლის კუნძულებთან (მაშინ იაპონიას ეკუთვნოდა) მოუყარა, მიუღწერა ოკეანეში კი რადიოსადგურები მიმოფანტა, რომლებიც ეთერს გამუდმებით აბნებდნენ დაბადებით. თუმცა ამის მიუხედავად, იამამოტოს კოზირად მაინც აწინი იქცა.

ნოემბრის ბოლოს კურილის კუნძულებიდან სამხრეთით მძლავრი ციკლონი დაიძრა. 26 ნოემბერს მასთან ერთად სამხრეთისკენ დაიძრა იაპონურ ავიამობილა დაზვერვაც. ციკლონი იაპონელები 12 დღე-ღამის განმავლობაში იძლეოდნენ და ამ ხნის განმავლობაში კურილის კუნძულებიდან ჰავაიზე შეუძენევიდა 3600 კილომეტრი გაიარეს, გემები შტორმულ მდგომარეობაში, სრული რადიოსიწყობის რეჟიმში მიტყუარდნენ. SOS სიგნალის ეთერში გადაცემაც კი აკრძალული ჰქონდა.

მხოლოდ 2 დეკემბერს გადაიკა ეთერში მოკლე შეტყობინება: „აღით მწვერვალ ნიიტაკა 12 08-ზე“, რაც ასე ითმურებოდა: „პერლ ჰარბორზე იერიში 7 დეკემბერს დაიწყება“.

თავიდან ამერიკელები გააოცა მტრის უზარმაზარი ფლოტის მოულოდნელმა გაუნჩინარებამ, მაგრამ არავითარი კონტრსომები არ მოუღიათ: გაქრა ფლოტი? — გაქრა პრობლემაც, ფიქრობდნენ ისინი. ცხადია, კვირა დღით მტრის ასობით თვითმფრინავის მოულოდნელი გამოჩენა პრძოლისათვის მოუშალდებოდა და ნახევრად დაცარიელებული ბაზის თავზე ამერიკელებისათვის დიდი სურ-

არც მანამდე, და არც მერე, ამერიკას მსგავსი დარტყმა არავისგან მიუღია. პატარა იაპონიანმა ერთი დარტყმით შეაზანზარა უზარმაზარი ზესახელმწიფო...

№9 სანაპირიანი, 2007 წლის

პრიზი იყო. დაუფორმების საფასური უზარმაზარი დიდოვდა: იმ დღით ამერიკელებმა 6 კრისერი, 8 სახაზო ხომალდი, 1 საესკადრო ნაღობანი და 272 თეთმფრინავი დაკარგეს. აპირნელი-ვან კი 7 დეკემბერს მხოლოდ 21 მფრინავი არ დაბრუნდა ბაზაში.

განავალი არ იძირება...

მორე მსოფლიო ომის პირველ წლებში, გერმანული წყალქვეშა ნავები მოკავშირეთა ფლოტისათვის საშიშველ მოწვევებებად იქცნენ. თითოეულ განადგურებულ გერმანულ სუბმარინაზე მოკავშირეთა ოცდათორმეტი ჩაბარული ხომალდი მოდიოდა. ვასაკერი არ არის, რომ მოკავშირეები გერმანული წყალქვეშა ნავების წინააღმდეგ საბრძოლველად ყოველგვარ საშუალებას – რადარებს, კრისიერებსა და თეთმფრინავებს იყენებდნენ. დიდმა შეერაღმა ერნესტ ჰემინგუეიმაც შუაიარაღ ტყვიამფრეკვეთის თავისი კატარა „პილარი“ და სანაპირო წყლების პატრულირება დაიწყო. წყალქვეშა ნავების გერმანულ მეზღვაურებს მოწინააღმდეგის გასაცდურაკეზულად მშვენიერი ხერხი ჰქონდათ შემოსული. როცა სუბმარინას ადობიანდნენ და მის დაბომბვას სიღრმისეული ბომბებით ცდილობდნენ, გერმანელები სავანგებოდ ასეთი შემთხვევისათვის მომზადებულ მასუთს უშვებდნენ წყალში და გალიონებს ცლდნენ, მასუთი სწრაფად ამოდიდა წყლის ზედაპირზე და შავ აკად იშლებოდა, ასევე სწრაფად ამოდიდა ზემო განავალც, უნდა ითქვას, რომ ეს ხერხი თავიდან მშვენიერად აღწევდა მიზანს. მოკავშირეების მეზღვაურები დაინახავდნენ თუ არა წყლის ზედაპირზე გადარბინდ მასუთის ლაქებს და შეიწყოსაუდნენ კარგად ნაცობ, მგრად სურნელს, სიხარულით ეხვედნენ ერთმანეთს – მათ ერთი წუთითაც არ ეპარებოდათ ეჭვი, რომ გერმანული წყალქვეშა ნავი ჩაიძრეს.

საქმე იქამდე მივიდა, რომ გერმანიის მრეწველობამ საგანგებო „საავარიო“ პაკეტების სერიული გამოშვება დაიწყო, რომლებშიც არა მარტო მასუთი და გალიონების შიგთავსი, არამედ სხვადასხვა ნარჩენი: პირადი ნივთები, ხის ნაწილები და გაზეთების ნაწილები იყო. სპეცპაკეტებს გერმანული წყალქვეშა ნავები

იმის გარდა, რომ დღედაღამ ანიოკებდნენ მოკავშირეების ფლოტებს, გერმანული სუბმარინები ხშირად „ჰაერსაც უფუჭებდნენ“ მათ და სულაც არ ეძირებოდნენ – დიო „ტანავლითი საფეხ“ კასრების ჩატვირთვა სუბმარინებზე იხინოც ხომ მტრისთვის უნდოდათ...

სატორპელო აპარატებიდან უშვებდნენ. მართალია, ეს ფანდი ერთო ეფექტანია გამოდგა, მაგრამ დიდხანს არ უშუშავია. როცა მოკავშირეებს 1943 წლის აპრილიდან ახალი ტექნიკა სახომალდო ლოკატორები და რადარებთა და პლენგატორებით აღჭურვილი თეთმფრინავები მიაშველეს, გერმანული წყალქვეშა ნავების საქმე შვად წავიდა. ახალი ტექნიკით მოკავშირეები ყოველდღიურად ათობით სუბმარინას ანადგურებდნენ. განავლიანი პაკეტები გერმანელებს ეზადდარჩათ.

ბახაბუხი

არც ინგლისელები და ამერიკელები დარწმუნან ვალში გერმანელებს: წყალქვეშა ნავების ნერვიული მეზღვაურების წინააღმდეგ ისინი ხმაურის გამოცემვ მძლავრი დინამიკების მქონე მოწვილობებს იყენებდნენ.

გერმანელებს ჰქონდათ ცნობილი „მელის ხროვის“ პრინციპი, რომლის თანხმადაც ისინი ერთმანეთს აუცილებლად უნდა დახმარებოდნენ. ამის გამო აფეთქების ხმის გაგონებაზე ყველა მათგანი ერთსა და იმავე კვადრატში იყრიდა თავს. მოგვსენებდათ, ძენლა ნაწილები აფეთქებისა და დინამიკის ხმების გარჩევა, ამის გამო „საშველად“ მისული გერმანული წყალქვეშა ნავები ხშირად საფანგში ექცეოდნენ.

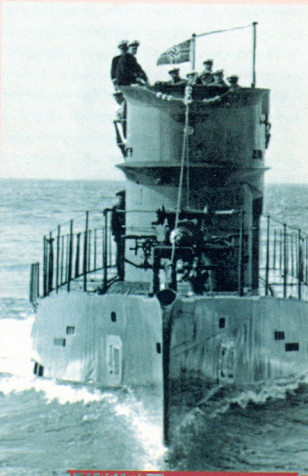
ამერიკელები ამ საქმეში კიდევ უფრო შორს წავიდნენ. 1944 წელს, ნორმანდიაში მორე ფრონტის გახსნის წინ, მოწინააღმდეგის ყურადღების სხვა მხარეს გადატანის მიზნით, მათ ნაწილები საპაერო სადესანტო ოპერაცია ჩატარეს. ოპერაცია „ტიტანიკის“ დროს გერ-

მანელების ზურგში გადაისროლეს რამდენიმე ათასი პარაშუტისტი. უფრო სწორად, მეღვასტის რამდენიმე ათასი მანეკინი, რომლებიც ტროტილითა და ვახზებით იყვნენ გატანილი. მიწასთან მიახლოებისას პარაშუტისტი მანეკინი ავტომატს ისროდა, დაშვებული კი ფთქებოდა. ამის შედეგად გერმანელები პოზიციებს ამოგზებდნენ და თვითონაც ებმდნენ აგრესიულ თოჯინებთან ბრძოლაში.

ზურგისაქენი

გერმანულ გენერალ-ფელდმარშალ ერვინ რომელს ამოდ როდი უწოდებდნენ უდაბნოს მეღას. თუმცა ჩრდილოეთ აფრიკაში მოკავშირეთა გენერლების გაცურება მას არა სიაშობდნენ, არამედ აუცილებლობის გამო უშვებოდა. საქმე ის არის, რომ მისი კორპუსი ჰიტლერმა მხოლოდ რამდენიმე ასული მოძველებული სისტემის ტანკით შეიარაღა. ახალი ტანკები ფიურერმა საბჭოთა კავშირისათვის შემოიწინა. რომელს კი თითქმის ყოველდღე უხვებოდა ინგლისელებისათვის დაუმტკიცებინა, რომ მის ტანკების გამოუღვევლა მარაგი ჰქონდა. თოვანდ ბრძანება ვასცა, ყველა სატვირო მანქანა ტანკისთვის დამესვასტებოდა, შემდეგ სამხედრო ტექნიკის შესახებ მონაცემები ყველ იტალიელებს (გერმანიის მოკავშირეებს) ჩაუგლო ხელში. ცხადია, მონაცემები სწრაფად მოხვდა პრიტანეთის არმიის შტაბში.

ბრიტანელების ამ ფანტასტიკური ციფრების ნამდვილობაში ერთხელ და სამუდამოდ დასაჯერებლად 1941 წლის ბოლოს ფელდმარშალმა რომელმა ქალაქ ტრიპოლიში, რომელიც სასვე იყო ინ-

JAPANS
WORLD WAR II
ALLOON BOMB
ATTACKS ON
ORTH AMERICA

ROBERT C. MIKESH

7
號

იაპონელთა „მასობრივი განადგურების იარაღს“ მხოლოდ რამდენიმე ადამიანი (მათ შორის ბავშვიც) ემსხვერპლა.

გლისის ჯაშუშებით, სამხედრო ალღუმში ჩაატარა.

თავად ფელდმარშალი შემადგენელ ავდილს იფა და ესალმებოდა მის წინ ჩავლდ უმარად ტანკისად შემდარ კოლონებს. ტანკები კი გამოუღეულად მოდიოდნენ და მოდიოდნენ.

საქმე ის გახლდა, რომ ფელდმარშლის წინ ჩავლიდა კოლონა მოდნის ბოლოს ტუჩის კუთხესთან უხვევდა და გერმანელი ჯარისკაცები ზედიზევებით დაკული პარალელური ტუჩით ისევ უკან ბრუნდებოდა. ერთი სიტყვით, ტანკების კოლონა წრეზე მოძრაობდა (ამავე პარალელურ ტუჩაზე შლიდნენ მათ ძველ სანიშნე ნიშნებს და აწებდნენ ახლებს).

ალღუმის შემდეგ დამფრთხალმა ბრიტანელებმა უკან დაიხიეს და რომელიმე მრავალრიცხოვანი ჯავშანტექნიკისათვის ღრსეული წინააღმდეგობის გასაწევად რეზერვების ძიება დაიწვეს.

ფელდმარშალმა გონიერული მოქმედებებით არა მარტო ინგლისელები, არამედ ფიურერიც მოატყუა. პიტლრმა ერთი თანამედროვე ტანკიც კი ვერ გაიმიტა „უდაბნოს მელისთვის“, რადგან ზედადა რომ აფრიკული კორპუსი ისედაც დიდ წარმატებებს აღწევდა.

ცრუაყა

1944 წელს საბჭოთა კონტრდაზ-

ვერვა დეზინფორმაციის საკითხს ფუქსმ-დებლურად მიუდგა. გერმანელების ყურადღება იერიშის საკარაული რაიონიდან სხვაგან რომ გადაეტანათ, შეიქმნა ცრუტყაბი (ასე უწოდებენ ადვანში მომწვე-დნული მოწინააღმდეგეთ სასე ადვილს). კონტრდაზვერვამ ზურგიდან რამდენიმე ასეული ტრევე გერმანელი ჯარისკაცი გადმოსიროლა ფრანკის ხაზთან, რომელ-დაც წითელი არმიის მიერ გარშემორ-ტყმული გერმანული დივიზიის როლის შესრულება დაეკალა. მეთაურად დანიშნეს პიტლერის რევიმით იმ-ედვაცრუებული ტრევე გერმანელი ოფიც-ერი. ცტა ხნის შემდეგ ფსევლოდივი-ზიამ აქტურად დაიწყო თავდაცვითი „ბრძოლები“. ალფაშემორტყმულები რატიით გამუდმებით ითხოვდნენ შეე-ლას. გერმანელი სარდლობა თავიდან გააუბრა ეორტე განადგურებული დი-ვიზიის გამოჩენამ. ალფაშემორტყმულებ-ის თავზე სადაზღვევი თვითფრინავებმა იწყეს ფრენა, ბოლოს ფრონტის შტა-ბიდან მთავარი ინსუქციის წვერებც მოფრინდნენ. გერმანელებმა გადაწყვიტეს დივიზიის გადარჩენა: ალფაშემორტყმულთა მხარდასაკურად გაიღო საჰაერო ხიდი – სატრანსპორტო თვითფრინავების ასობით ტონა დეფიციტური საბრძოლო მასალა, სურსათი და მედიკამენტო. მო-ტქონდათ და პარაშუტებით უყრიდნენ „ვასაჭირში ჩავარდნილ“ თანამომეებს. სანამ გერმანელების ყურადღება ცრუტყ-აბით იყო დაკავებული, წითელი არმიის ნაწილებმა მეზობელ მონაკვეთს დაარ-ტყეს და იერიშით გაარღვიეს ფრონტი. საბოლოოდ გერმანელებმა მინც არ

დაავკრეს, რომ მოტყვედნენ. იმისშემდეგ დაწერილ გერმანული გენერლების შე-მუარებში ეს ამბავი სრულ ჭეშმარიტე-ბადა აღწერილი. სჯეროდათ, რომ დი-ვიზია მართლა იბრძოდა ქვაბიდან თავ-დასაწვევად.

იაპონური ბუმბები

მეორე მსოფლიო ომის ერთ-ერთი ყველაზე ბრივეული ოპერაციის გეგმა იაპონიაში დაიბადა. ჯერ კიდევ ომის დაწყებამდე იაპონელმა მეცნიერებმა აღ-მოაჩინეს, რომ სტრატოსფეროში ჰაერის ნაკადების მუდმივი დინებები არსებობდა. ერთ-ერთი მათგანი კი იაპონიიდან პირდა-პირ შეერთებული შტატების მიმარ-თოულებით მოძრაობს. ბულის ასეთი ვა-დომება ციბერ საზურაგებს რომ არ გამო-ეყენებინათ, შეუძლებელი იყო. ამიტომ ომის პირველივე დღიდან დაიწყო მოწინააღ-მდევის ტერიტორიების მასობრივი დაბომ-ბუებისათვის შზადება. ამ იდეის ხორცშ-ვისხმას იაპონელები საჰაერო ბუმბების მეშვეობით აპირებდნენ. – წყალბადით სასე ბალიონებს სიმაღლის საზომი და სეისმურ-დელტონატორიანი ასაფეთქებელი მოწვე-ბილობა ჰქონდა. საჰაერო ბურთები ორი ათას მეტრზე მეტ სიმაღლეზე ადიოდნენ და ჰაერის დინებაში ხვედებოდნენ. გადა იერებდნენ წყარ ოკეანის და ავტომატ-ურად იწყებდნენ დაშვებას. მიწასთან შეხ-ებისას ნაღმი, რომელიც ბურთზე იყო ჩამოკიდებული, ავტომატურად საომარი მტვრობისათვის შზადდებოდა, ოდნავი შეხებისას კი ფეთქებოდა. 1942 წელს ათასობით საჰაერო ბურთი აიჭრა ცაში

რუმინეთის მეფე მისიას ეგონა, პიტლერს გაყვირი და „რუმინეთს ვიყიდო“, მაგრამ მაგის ბიჭები იყვნენ სტალინი და ბერია, რუმინელს ეკოზნა ტკუით...

და ოკეანის გაღმა ამერიკის დასავლეთი სანაპიროს დასაბოძად გაუფრინდა. თუმცა იმ საფრთხის შესახებ, რომელიც მათ ემუქრებოდათ, სანაპიროს მცხოვრებლებმა ვერაფერი გაიგეს, — სტრატოსფეროვან-ოვლილი საჰაერო ბურთების უზრავლელობა უდაბნოში აფეთქდა. მხოლოდ ორი აფეთქდა დანიშნულებისამებრ და რამდენიმე კაცი დაიღუპა, მათ შორის ბავშვებიც. სამავიეროდ ამერიკელებმა ატმოსფეროს პროპაგანდისტული ბომბარდირება, რომელშიც აზიურ ვერავობას საგანგებოდ უსვამდნენ ხაზს. ამან კი ნამდვილად გამოიღო შედეგი და უფრო მეტი ამერიკელი ჩაეწერა მოხალისეთა რიგებში...

ერონ რომელმა ისეთი ტყუილი გამოაცხო, რომ ბრიტანულ ბენერალტტთან ერთად საკუთარი ფიურერაც მოტყუებული დატყუებ...

რუმინული გამბიტი

რუმინელი საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ომში პირველი დღეებიდანვე ჩაუბნენ. მათ სტალინგრადამდე მისვლაც კი მოახერხეს (გერმანელების წყალობით). რუმინელი ჯარისკაცების საომარი თვისებები (კაცმა რომ თქვას, ეს თვისებები საერთოდ არ გააჩნდათ რუმინელებს) როდესაც ხილავდა ფიურერი, არამედ ამ ქვეყნის ბუნებრივი რესურსები, კერძოდ, ნავთობი, რომლითაც მთელი ვერმანტი იკვებებოდა.

ამის გამო იყო, რომ გერმანელები ჩინდებოდათ არ იშურებდნენ რუმინეთის დიქტატორ ანტონესკუსათვის. რამდენიმე წელიწადში ვერმანია და მისმა მოკავშირეებმა იმდენი ორდენითა და მედლით დააჯილდოვეს იგი, რომ საწყალ ბრენერესს არ დაესაზრებოდა, მაგრამ როცა 1944 წელს წითელი არმია რუმინეთის საზღვრებს მიადგა, ანტონესკუს კიდევ ერთხელ მიეცა საშუალება დამოუკიდებელი გენერალის გამოცხადებამ. რუმინეთისათვის ბრძოლა, განსაკუთრებით მის მთავრობას რევიტინგში, საბჭოთა ჯარების წინსვლას ვერძობის საბრძოლო კარგა ხნით შეაფერხებდა. ისიც კარგად იყო ცნობილი, რომ გერმანელები ნავთობით მდიდარ რაიონებს სისხლის უკანასკნელ წვეთამდე დაიცავდნენ, ხოლო დამარცხების შემთხვევაში კაპიტულაციის ცეცხლს წაუკიდებდნენ, ისევე როგორც აიწილებული წინააღმდეგ პუქინისა ტუქიბიში. ერთი სიტყვით, გადაწყდა, რომ ეს პრობლემა უმტკივნეულოდ და სწრაფად უნდა აეცილებინათ თავიდან.

ფსონი რუმინეთის ახალგაზრდა მეფე მისხია კოპცილოლენ-ზიგმარინგკერ პირველზე დაიღო. მისია 1944 წელს 24 წლისა გახლდათ, სწორედ მისხია გამოუცდელია მთიფანა ქვეყნის ხელისუფლების სათავეში პიტლერის მოკავშირე ანტონესკუ.

ბერას ავტორები მისხია პირველს ან-

ტონესკუს გაქრობასა და მთელი ხელისუფლების მისთვის გადაცემას დაპირდნენ. მონარქისა და მისი გარემოცვის დამუშავება ერთაშად რამდენიმე არხით მიმდინარეობდა. საბოლოოდ მისხია პირველმა გადაწყვიტა რუმინული შეიარაღებული ძალები ყოფილი მოკავშირის წინააღმდეგ შემობრუნებინა (რას არ ჩაღდათ კაცი საკუთარი ტყავის გადასარჩენად), გარდა ამისა, შინსასკომის ავტორებს რუმინელი გენერალტეტის დიდი ნაწილის გადაბირებაც მოახერხეს.

25 აგვისტოს მისხია პირველმა გერმანიის ოფიციალურად გამოუცხადა ომი, რუმინული სამხედრო ნაწილები კი ყოფილი მოკავშირეების წინააღმდეგ იმ დღეებში ამოქმედდნენ.

ლუფტვაფეს ერთ-ერთი საუკეთესო მებრძოლი ჰანს ულრიხ რუდელი ამ პერიოდზე წერს: „აგვისტოს ბოლოს, ერთ დღეს, მეფერინაც რაიონში, სადაც წითლებმა ფრონტი გაარღვიეს, მოულოდნელად ჩვენი აეროდრომის საზენიტო ქვეშეხებს ცეცხლი დასსეს. მათ ემსახურებან რუმინული ნაწილები და ჩვენი თვითმფრინავების რუსული და ამერიკული თვითმფრინავებისაგან დაცვა ეკლებათ. ვეძებ მტრის მითერომებს და ბომბდამშენებს, მაგრამ ისინი არსად ჩანან. შევევრებ მხოლოდ ბანტარებს და ვხედავ, რომ საზენიტო ქვეშეხების ლულები ჩვენკენ არის მობარათული. ისინი ჩვენ გვესროდნენ. მათ გავეყვდეს“.

გერმანელები იძულებული გახდნენ სწრაფად დაეტოვებინათ რუმინეთი და უფროში გადაბარებულყვიყვი. მისხია პირველი კი გამარჯვების ორდენით დააჯილდოვდა. 1947 წელს რუმინეთში კომუნისტური ხელისუფლება ჩამოეშობდა და რუმინელმა ამხანაგებმა ქვე-

ნიდან კინწისკრით გააგდეს სტალინის მიერ დაჯილდოებული მონარქი მისხია პირველი.

სახელგანთქმული ინგლისური იუმორი

გერმანელები ყოველთვის გამოირჩეოდნენ პედანტურობით და ამ თვისებას ბევრჯერაც დაუზარალებია ისინი.

1943 წლის შემოდგომაზე მოკავშირეთა ავიაციის დაბომბვისაგან დაქანცულმა ლუფტვაფეს სარდლობამ პოლანდიაში ცრუაეროდრომის აშენება გადაწყვიტა.

მთელი თვის განმავლობაში, დამაბოძით, ათასობით სამხედრო ტექნიკა მუშაობდა. თხელი ფიცრებისაგან გაკეუდა აეროდრომის დამხმარე ნაგებობები, ხის ბუტაფორიული ავტომობილები და თვითმფრინავები.

მაგრამ გერმანელებმა ერთი და მთავარი რამ ვერ გათავისუფლეს: მთელი პოლანდია ჰქონდა ინგლისელი ჯარსმებნი იყო სასეც, ბრიტანეთის დაზვერვა-სათვის მუშაობდა ოფიციალურად, პარიკმახერების, მძვავების, მუშებისა და გლეხების ნახევრზე მეტი, რის შესდგავდაც სამეფო დაზვერვისათვის წინააღმდეგ ცნობილი არა მარტო აეროდრომის დანიშნულება, არამედ მისი დამოავრების თარიღიც კი.

როგორც კი მშენებლობა დამთავრდა, ცრუაეროდრომის თავზე ერთადერთი ბრიტანული თვითმფრინავი გამოჩნდა, ბომბდამშენმა რამდენიმე რეჟიმოვარა ხის აეროდრომს, ერთდერით ხისგან გაკეთებული, უზარმაზარ ბოში ჩამოავლო და გაუჩინარდა.

NATO-ს საინფორმაციო ცენტრის დასაწესი ბათუმი

დასვა რეგიონში გაიმართა. ლოზუნგები: „საქართველო NATO-ში“ „...შეიღობა გვინდა? ნატოში გვინდა“ „26 ქვეყანა ერთიანად ეს NATO-ა“ მოსახლეობის მხრიდან ისმობდა მიუღი კონცერტის განმავლობაში.

კონცერტის მსვლელობისას ნატო-ს საინფორმაციო ცენტრის ხელმძღვანელი ნანუკა შორაღლიანი და ცენტრის მთელი შემადგენლობა მიესალმა ბათუმელებს და მადლობა გადაუხადა მხარდაჭერისთვის. ცენტრის ხელმძღვანელმა ასევე ხაზი გაუსვა იმ ფაქტსაც რომ მოსახლეობის მხარდაჭერა მნიშვნელოვანია ქვეყნისთვის აღიანსში ვაეცრიანებისთვის.

საჭადრაკო ტურნირი სანაპიროზე

„საინფორმაციო ცენტრმა NATO-ს შესახებ“, ბათუმის ბულვარის სანაპიროზე საჭადრაკო ტურნირი მოაწყო. აქციამ „ჭადრაკო სანაპიროზე“ დიდი დანერგვით გამოიწვია დამსვენებლებსა და ადგილობრივ მოსახლეობაში. ნებისმიერ მსურველს, ასაკის მიუხედავად შეუძლო გაეყო რეგისტრაცია და მიეღო ტურნირში მონაწილეობა, ამასთანავე გასცნობოდა ცენტრის მიერ გამოშვებულ ბუკლეტებსა და ჟურნალებს.

ტურნირის ორგანიზატორთა განცხადებით, აქციის მთავარი მიზანი იყო მოსახლეობას გაეგო, რომ NATO არ

ბათუმის ქუჩებში...

15 ივლისს, ბათუმში NATO-ს საინფორმაციო ცენტრის მოხალისეებმა და თანამშრომლებმა მსვლელობა მოაწყვეს. აქციის მონაწილეებს იმ 26 ქვეყნის ლოზუნგი ეჭირათ, რომელიც ჩრდილო-ატლანტიკურ ალიანს წარმოადგენს. საბოლოოდ ორი ახალგაზრდა განმარტავდა, რომ ამ 26 ქვეყნის ერთად ყოფნა არის NATO. ამ აქციით ცენტრმა მოქალაქეებს მოკლედ და უსიტყვოდ აუხსნა, რომ საქართველოს სწორედ ამ 26 დემოკრატიული და ძლიერი ქვეყნის გვერდით უნდა ყოფნა. აჭარის მოსახლეობა აქციის მონაწილეებს საყვირებით აძლევდნენ დასტურს, რომ ისინი ქვეყნის ამ არჩევანს ეთანხმებიან. აქცია სამ საათს გაგრძელდა. მსვლელობის დასრულებისთანავე ბათუმის თავზე „იროკოზის“ ტიპის შეველმფრენმა გადაუფრინა, სადაზნაც ქალაქში NATO-ს საინფორმაციო ცენტრის მიერ გამოცემული ფლაერები გადმოიყრა, ფლაერებში ძლიან მოკლედ არის განმარტებული თუ რატომ NATO!

ვარში მოეწყო გრანდიოზული კონცერტი სახელწოდებით „ნატო – NATO-ში“ ქართველი პოპულარული შემსრულებლების ნატო ველაშვილის, გიო ზუციშვილისა და დათო გომარტიელის მონაწილეობით. კონცერტი NATO-ს საინფორმაციო ცენტრის მიერ ორგანიზებულ იმ ტურნის ნაწილს წარმოადგენს, რომელიც ზემო აფხაზეთიდან დაიწყო და ქვეყნის სხვა-

კონცერტი ბუღვარში

15 აგვისტოს, საღამოს ბათუმის ბულ-

კვლიითიანი რჩევები

„არსენალი“ აგრძელებს რუბრიკას, რომელშიც კვალიფიციურ პასუხს გაეცემა ყველა დაინტერესებულ პირს მათთვის საინტერესო საკითხებზე. კითხვებზე უპასუხებს ასოციაცია „სამართალი და თავისუფლება“, რომელიც უფასო იურიდიულ მომსახურებას სთავაზობს წვევადელებსა და სამხედრო მოსამსახურეებს. საკონტაქტო ტელეფონი: 95-89-80

1. ვსახარობი სამხედრო საფლავ-ბულო სამსახურში, შვებულების პერიოდში გავხდი ავად და ვერ მოვახერხე ნაწილი დროულად დაბრუნება, დამეკისრება თუ არა პასუხისმგებლობა?

— სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის დატოვება ან დიუღად გამოქცევა დიდი სიფრთხილით დედნით დადგენილ პასუხისმგებლობას, მაგრამ ვინაიდან ნაწილი გამოუცხადებლობა გამოწვეული იყო სასაბოთო მიზეზით, თქვენ განთავსდებით პასუხისმგებლობისგან. ამასთან, აუცილებლად უნდა წარადგინოთ ავადყოფილის დამდასტურებელი სამედიცინო ცნობა.

2. ვსახარობ საკონტრაქტო სამხედრო სამსახურში, სამსახურ-პერიოდ ავტომანქანით მუშაობისას მომივიდა ავარია, შედეგად დაზიანდა ავტომანქანა. თანახმა ვარ ნებაყოფლობით დაფაროთ ავტომანქანის შეკეთების ხარჯები. დამტკიცება თუ არა სხვა სახის პასუხისმგებლობა?

— სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დავაკისრებთ იმ შემთხვევაში, თუ ავტომანქანის დაზიანებას მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი. ხოლო თუ ავტომობილის დაზიანებას არ გამოწვევია ადამიანის მძიმე შედეგი, დავაკისრებთ იმ მხოლოდ სამოქალაქო სახის პასუხისმგებლობა, ანუ ზიანის ანაზღაურებას.

3. ვარ განვყული სამხედრო მოსამსახურე ნაწილი არსებული მდგომარეობის გამო თვითნებურად მივატოვე სამსახურის ადგილი და ორი კვირის განმავლობაში ვიპატივებდი. იმ შემთხვევაში, თუ ნებაყოფლობით დაფარუნდები ნაწილი, გათავისუფლებდი თუ არა სასჯელობაზე?

— ვინაიდან თქვენ ათ დღე-ღამეზე მეტი ხანგრძლივობით მძალევი სამხედრო სამსახური, ქმედება წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივ დანაშაულს და ისევეა სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვით, ვადით ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში,

თუ, თუ ქმედება ჩადენილია პირველად და ნაწილის დატოვება გამოწვეული იყო სასაბოთო მიზეზით (ავადყოფილება, ახლობლის გარდაცვალება და სხვა მძიმე ვითარება).

4. გამართლებული ვიყავი სისხლის სამართლის კოდექსის 178-ე მუხლის მეორე პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულის გამო, შემძინდა თუ არა ვისახარობი სამხედრო სამსახურში?

— ვინაიდან თქვენ მიერ ჩადენილი დანაშაული მიეკუთვნება მძიმე კატეგორიის დანაშაულს, თქვენ არ ექვემდებარებით სამხედრო სამსახურში გასწავლას.

5. არა სახის პასუხისმგებლობაა დანტყვით დებურტორობისთვის?

— დებურტორობა, ესე იგი სამხედრო ან სარეზერვო სამსახურის მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის ან სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება სამხედრო ან სარეზერვო სამსახურისთვის თავის არიდების მიზნით ანდა ასევე მიზნით სამსახურში გამოქცევა დიდი სიფრთხილით თავისუფლების აღკვეთის საზღვარს შერღვევით.

ხოლო თუ დებურტორობა ჩადენილია ვაკუუმურად ან სამსახურებრივი სარეზერვობისთვის მინდობილი იარაღით ისევეა თავისუფლების აღკვეთის სივლიდან ან წლამდე.

6. დაკავების შემთხვევაში სად ათავსებენ სამხედრო მოსამსახურეებს?

— დაკავებულ სამხედრო მოსამსახურეს ათავსებენ პაუკეტაგზაში, რომელიც ფუნქციონირებს სამხედრო პოლიციის დეპარტამენტის სისტემაში.

7. რამდენი ხნით შეიძლება სამხედრო მოსამსახურის დაკავება, როდესაც იგი ექვემდებარება არის აღიარებული?

— ექვემდებარების დაკავების საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 72 საათს. დაკავებულს 48 საათის განმავლობაში პირს უნდა წაეკითხა პრლადება, ხოლო თუ მომდევნო 24 საათის განმავლობაში სასამართლო არ მიიღებს გადაწყვეტილებას დაატყობის ან აღკვეთის ღირსი სხვა სახის გამოყენების შესახებ, დაკავებული დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყოს.

ახორციელებს მხოლოდ სამხედრო ტიპის პროგრამებს, არამედ ის ხელს უწყობს სხვადასხვა სახის კულტურულ ღონისძიებებსა და პროექტებს. მისი საქმიანობა მოიცავს თითქმის ყველა სფეროს, მათ შორის კულტურული ტიპის პროგრამებსაც. ტურნირი კიდევ ორ დღეს გასტანს. საუკეთესო მოთამაშეები დასაწყობდებიან.

სემინარი ელექტორატისთვის

22 აგვისტოს ქალაქ ბათუმის საჯარო ბიბლიოთეკაში „ამერიკელმა კუთხის“, რომელიც დაარსებულია საქართველოში ამერიკის შერთუბული შტატების საელჩოს მიერ და „საინფორმაციო ცენტრმა NATO-ს შესახებ“ მთავრად ლექცია-სემინარი „არჩევნები ამერიკაში“, რომელიც მოამზადა Peace Corp-ის წარმომადგენელმა საქართველოში თიმ ფიერგალსკიმ. სემინარი ეხებოდა ამერიკაში დავებულ სამრეზიდენტო არჩევნებს და ზოგადად ამერიკულ საარჩევნო სისტემას.

ლექცია-სემინარს ესწრებოდნენ აჭარაში მოქმედი პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლები, საარჩევნო კომისიის წევრები და ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტები.

აღნიშნული ლექცია-სემინარი იმ ტრენინგ-სემინარების გაგრძელებაა, რომელსაც ახორციელებს „საინფორმაციო ცენტრი NATO-ს შესახებ“ ბათუმის ოფისი. სემინარების მიზანია მოახდინოს ადგილობრივი მოსახლეობის ინფორმირება არა მარტო NATO-ს თემატის შესახებ, არამედ ხელი შეუწყოს სხვადასხვა მიზნობრივ ვაკუუმების კვალიფიციაციის და პროფესიული უზარჩევნების ამაღლებას, განაცხადა ბათუმის ოფისის ხელმძღვანელმა ბატონმა-მისხელ დუნდუამ.

БУК-ი,

როგორცაა გვაგებდნენ... როგორცაა ჩამოვგებდით!

1993 წლის 16 იანვარი ერთ-ერთ ტრაგიკულ დღედ თვლება სეპარატისტების უახლეს ისტორიაში. იმ დღეს БУК-ის ტიპის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსიდან რუსეთის არმიის თვითგერბმა საზენიტო რაკეტით ზემა ეშვრაში თვითმფრინავი ჩამოვფხვს. თავიდან ის ქართველების Су-25 ევონათ, თუმცა რაკეტის მოხვედრის შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ეს გლობალ ლედაკვიდან არმინასთეის ნაშუქარი ორი „ალბატროსიდან“ ერთ-ერთი ყოფილა. მოგვიანებით რუსეთის არმიისას კიდევ 2-3 „ალბატროსი“ მისცა. ჩამოვფხვულ L-39-ში აფხაზების ერთადერთი სამხედრო მფრინავი, სამხედრო-საპერო ძალების სარდალი მათიური ოლეკ კანბა დაიღუპა...

სამხედრო აეროდრომის საპერო ზონის დაცვაში იფუნენ. ამ მართვად საზენიტო რაკეტას საფრენი აპარატის ჩამოვფხვა 25-30 კმ-ის რადიუსში შეუძლია, რაც ხსნის ქართული საბრძოლო ავიაციის ასეთ დანაკარგს ზემა ეშვრის თავზე. მუხლუხებთან БУК-ებს პოზიციის შეცვლა არ უჭირთ, ამიტომაც უფლავ არ არის გასაკვირა, რომ ისინი ფრინტის ზაზიან, გუმბოსასთან ახლოს გადმოიტანენ, საიდანაც მათი რაკეტები უკვე გულრიფვის რაიონსაც სწუფდებიდა (სხვათა შორის, ზემა ეშვრაში საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი ОСА-ც იფხვა).

პუბლიკის შვიარაღებული ძალების გენშტაბის უფროსს“ უწოდებს თავს, ერთხელ წამოსცვლა: რუსმა სამხედროებმა ერთ-ერთ რაკეტას რადიოელექტრონიული აპარატურა დახსნეს და ჩვენ მხოლოდ მუხლუხებთან დავიკოტეფს. ჩვენ კი ამ მასზე 57 მინაი საზენიტო ქვეზეხი დავაპირბათეფი და ასე შევიღეთ თვითმავალი სარტყილური დანჯაგარი, რომელიც 14 კმ-ზე ისვრისო.

ჩვენა საშუენაროდ, რუსული БУК-ი აფხაზთის თავზე მარტო სეპარატისტების თვითმფრინავებს როდი ყრიდა შეცდომით. ამ საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსებს ქართული ავიაციის წინააღმდეგ ბრძოლა ეწელებოდა. ეშვრისა და გულაუთის ზონში იმის დროის ჩამოვფხვული ეფხი ქართული Су-25-ისა და სპი Ми-24-ის უშუქესი ნაწილი, სავარაუდოდ, სწორედ რუსულ БУК-ებზე მიღის. რუსული БУК-ები ბომბორის

მეორედ რუსული БУК-ები უფრო სკანდალურ სიტუეციაში დაიფიქორდა. რუსულ პრესაში გამოქვეყნდა სტატები, რომლის თანამხადც, 2001 წელს რუსმა სამხედროებმა დაიწყეს სარკინოზო ეშვლონებით БУК-ის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების გატანა აფხაზეთიდან. მაშინ როგორც ამბობდნენ, ვითომ აფხაზეტმა ეს ეშვლონი ძალით გაიტაცეს და ერთ-ერთ გვირაბში გადაძალეს. საქმეში თურმე თავად რუსეთის პრეზიდენტი პუტინი ჩარეულა, რის შემდეგაც სეპარატისტებმა გამოაჩინეს БУК-აინი ეშვლონი და აღარ შეუძალეს მის რუსეთში გატანას ხელი.

БУК-ი ახალ საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსს საბჭოთა კონსტრუქტორებმა 1972 წელს, ალბათ, იმბიტომ უწოდეს, რომ მის წინამორბედს შებრუნებითი, КУБ-ი ერქვა. მისგან განსხვავებით БУК-ი უფრო მძლავრი სისტემა უნდა ყოფილიყო, რომელსაც 30 კმ-ის რადიუსში, საშუალო და დაბალ სიმაღლეზე, ითიქის 2500კმ/სთ სიქქართი მფრენი ზებერითი თვითმფრინავი უნდა ჩამოვფლო. ამასთან, БУК-ის პოტენციური სამხნეები შეიძლება ყოფილიყო შევლომტერეტიც და „ლანსი“ ტიპის ბალისტიკური რაკეტებიც.

ეს შეიძლება სიძართოდ იყოს, შეიძლება დენხინფორმაციაც. ისე კი გენერალ ანატოლი ზაიცევის, რომელიც „აფხაზეთის რუს-

ხოქილანი დამბოლი საკონსტრუქტორი სამუშაოების შედეგად 1978 წელს საბჭოთა არმიის სატანკო ბატალიონების საერსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის შვიარაღებაში მიიღეს БУК-1 ტიპის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი, რომელიც დიდად არ სვლიდა წინამორბედ КУБ-ს. ამიტომაც კომპლექსის სრულსაყოფად მიღ-

ფინეთის არმიის БУК-М1-ი

ჩვენი ფსიქო: საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსის Бук-М1-ის თვითმავალ საცეცხლელ დანადგარზე ოთხი 9М38М1 ტიპის მართვადი საზენიტო რაკეტა განთავსებული. თითოეული რაკეტის მასა 685 კგ-ია, საიდანაც 70 კგ საბრძოლო ქიმიკატი მოდის. 8008/68 სიჩქარით მფრენი სამიზნის დაზიანება 3,3-დან 35 კმ-ის რადიუსში და 15 მეტრიდან 22 კმ-ის სიმაღლეების დიაპაზონში შეიძლება. საპირო სამიზნეზე რაკეტის დრო 2268-ს არ აღემატება. საზენიტო რაკეტის ფრენის სიჩქარე 850 მ/წმ-ს აღწევს. საზენიტო-სარაკეტო კომპლექს Бук-ს არა უმეტეს 5 წით სქიროდება სრულ საბრძოლო მზადყოფნაში გადასასვლელია.

Бук-М1-ი მზად არის სასროლად

Бук-ის რაკეტა სატრანსპორტო კონტეინერში

ერინაცია გაგრძელდა და 1980 წელს ჯარებში უკვე Бук-ი გამოჩნდა, ყოველგვარი დამატებითი ციურების გარეშე. ჩვენ განვიხილავთ Бук-М1-ის სწორედ იმ მოდიფიკაციას, რომელიც აფხაზეთში ქართულ ავიაციას ებრძოდა. იგი საბჭოთა არმია შეარაღებდა 1983 წელს მილი. საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსის საბრძოლო საშუალებებში შედის საკომანდო პუნქტის აღმონჩისა და მიზანმარეკნული სადგურის, თვითმავალი საცეცხლე დანადგარის და დამტენ-მსროლელი დანადგარის მანქანები. ყველა ეს საბრძოლო მანქანა ერთ

მუხლუხებიან ბაზაზე აწყობილი, რაც ადვილებს მათ ექსპლუატაციას და რემონტს. საბჭოთა არმიაში კომპლექსის საშთაური პუნქტი საზენიტო-სარაკეტო ბრიგადის საშთაური პუნქტიდან იღებდა ინფორმაციას საპირო სამიზნეზე, ამის ემტებოდა ინფორმაცია თავად კომპლექსის აღმონჩისა და მიზნის მარეკნული სადგურიდან, რაც წამების განმავლობაში მიეწოდება თვითმავალ საცეცხლელ დანადგარებს. თავის მხრივ, ეს დანადგარები იწყებდნენ საპირო სამიზნის ტუნასა და მის „ჩაკვრას“ ავტომატურად. როგორც კი საპირო სამიზნე

შეიღო დაზიანების ზონაში, მისი მიმართულებით სტარტს საზენიტო რაკეტა იღებდა. რაკეტის დამიზნება პროპორციული ნაფეგაციის მეოდი ხლებოდა. როგორც კი საზენიტო რაკეტა საპირო სამიზნეს 17 მეტრზე მუახლოვდებოდა, 70 კგ-იანი საბრძოლო ქიმიკატი ფეთქებოდა. ადვლი წარმოსადგენია, რომ ამხელა აფეთქების შედეგად თვითმფრინავის და, მით უმეტეს, შეველმფრინვის ეკიპაჟს გადარჩენის შანსი თითქმის აღარ რჩებოდა.

დღეს 1992-93 წლები აღარ არის. წავიდა ის დრო, როდესაც სეპარატისტები რუსეთის შეარაღებული ძალების საშხდრი სპეციალისტების დახმარებით ყრიდნენ ქართულ თვითმფრინავებსა და შეველმფრინვის. ახლა თავად იმ რუსული ბოიშ-დამტყებისა და დამტყული შეველმფრინვის ის დრო მოვიდა, რომლებიც დღესაც კვლავ უტყიერად არღვევენ საქართველოს საპირო სივრცის.

ვენ ეცის, იქნებ Бук-მა ისევ „წაიმედროს“, ოღონდ ეს სიმღერა იმ რუსი საშხდრი პილიტებისათვის იტყვეა ბოლი აკორდად, ვინც დღუპატყეულად გაბედოს სტუმრობას...

ირაკლი ალადაშვილი

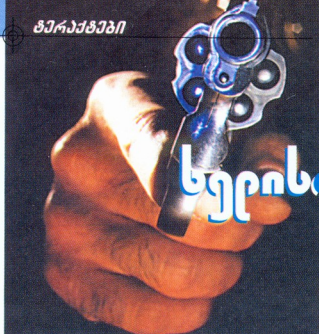
Бук-М1

საქართველო

სოკოს გამოსატყევე სერიოზულები უკმაყოფილებას

თუ გვირგვინისაანთა ან ინაუტურ-რაცივებულითა რაოდენობას მათზე წარმატებული თუ წარუმატებელი თავდასხმების რაოდენობას ერთმანეთის შედუღარდებთ, დავინახავთ, რომ სახელმწიფოს პირველ პირად ყოფნა ერთობ სახიფათო პროფესიაა. ზოგს სახელმწიფოს უცხოეთში პრეზიდენტის ახლით, უფრო შიშველით შეცვლა სურს, ზოგს კი უზრალოდ თვითმპყრობელის სისხლის ფერი აინტერესებს. უნიველქი დროიდან ასე ყოფილა. თანამედროვე სასამართლო ექსპერტები ტყვის იქყლენენ იმის გასაგებად, რატომ ატყს თავის ქალა ტუტანხამონის ჩამტარეული, — ბალზამირების ოსტატებმა გადააფარეს თავიანთ სამასურებრივ მიფაღობას თუ მემკვიდრე შეცვდა დროსად ადრე გადამუდაროვი მამის ტანტზე კეისარს სულაც არ გამოკვირებია, როცა სენატორებმა სატყრებით მისი სხეულის აკუნვა დაინკეს, ანდა გალანტურ მე-18 საუკუნეში არამდენ მონარქს მოახვედრეს უფუფსტოეს სოფთაში რაც ზელთ მოხვედათ საკუთარმა ოფიცრებმა (მგლვე პირველს გენერალმა იაშვილმა სადრულელ ჩიარტყა) არც ჩვენს დროში ინდოზენ სახელმწიფო გვაშებს. მათზე თავდასხმები ხან გადატრიალებით და რეჟიმების შეცვლით მიფორდებთ, ხანაც მასობრივი ჩხრეკებითა და ხმაურთან სასამართლო პროცესებით.

ახლა ჩვენი შურნალის „დაუძინებელი მტრები“ იტყვიან: ხელისუფლების უნიკალმდე შეთქმულებას გეტყვენ და ეს სტატია მავანთ სახელმწიფოელოდ შეიძლება გამოადგესო. შეიძლება მართლაც წაიკითხოს ეს სტატია ვინმე არუთინიანის მსგავსმა გადაირეულმა (მას ხომ არსენალის ნომრების მთელი დოსტა აღმოუჩინეს), მაგრამ, იმედია, ისინიც წაიკითხებენ, ვინც ამ გადარეულების ნაშოქმედარს უნდა აღუდგეს წინ. ამ სტატიაში ხომ უკვე მოხმადით თავდასხმების მცირე ნაწილს გავაშუქებთ. მათ კი გამოცდილებიდან გამომდინარე იზარწონ, რომ ახალი თავდასხმები აიცილონ თავიდან...

სამიზნემ ხემრობა ინება

„ამ ბატონებს სოლოა არ იცან“, — თითქოს სინაულით თქვა შარლ დე გოლმა, როცა იგი ექვსი მსხველკალიბრიანი ტყეით დაცხრილული საპრეზიდენტო „სიტროენიდან“ გადმოვიდა. 1962 წლის 22 ავგუსტოს საფრანგეთის ყველაზე სახელგანთქმულ პრეზიდენტს „ჟეშტანისკის“ დახმარება დასჭირდა. იგი არ გარაზებულა, არც ლანძღვა-ენება დაუწყია და არც სადაზღვეო კომპანიისთვის და არც უშიშროების სამსახურისთვის მიუმართავს. თუმცა ამ უკანასკნელს გამოძახება არ სჭირდებოდა, რადგან პრეზიდენტს ახლდა თან და იმ გერმანული ნავაზივით წყმუტუნებდა, რომელმაც ეს-უსაა პატრონი მთავალი მოზარდების თავდასხმისავან იხსნა.

მთავალი მოზარდების როლს აშკარად საფრანგეთის უცხოური ლეგიონის ყოფილი პარაშუტისტები ასრულებდნენ, რომლებიც თავს უხილავი ფორნტის ჯარისკაცებს უწოდებდნენ (ამ ორგანიზაციის წევრთა რაოდენობა დღესაც უცნობია). სწორედ მათ გაუსხნეს ცეცხლი სამი „სიტროენისა“ და ექვსი მორტოცილისაგან შემდგომ საპრეზიდენტო კორტეჟს. მორტოცილისტა კორტეჟმა, რომელიც ალბათ მხოლოდ სილაშისთვის დააცილებდა პრეზიდენტის ავტომობილს, მყისირად დატოვა თავდასხმის ადგილი. შედეგი: არეულ დამუგებულა, პრეზიდენტის „სიტროენს“ ექვსი ტყეია მოხვდა, დანარჩენი კი ასცდა.

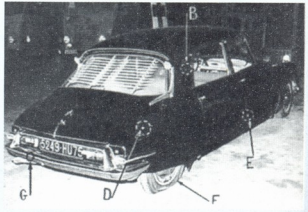
აქციის ორგანიზატორმა და მეთაურმა პოლილოკინიკს ჟან-ბატისტ ბუტსენ-ტრეომ უფილოდ ჩაიქნა ხელი და თავამსხლელები მოსიერეთა ბროში გარეფენ. მოგვიანებით უშიშროების სამსახურმა აღმოაჩინა მანქანა, რომლითაც ყოფილი პარაშუტისტები პრეზიდენტის დასახვედრად მიუდინდნენ, იქვე ყვარა ასორმოცდაათზე მეტი ვახნა.

ტერაქტის შემკვეთებს დიდი ძებნა არ სჭირდებოდა. უხილავი ფორნტის ორგანიზაციის ლიდერების სახელები მაროკოელმა მეზობელმა კარვად იცოდნენ, შემსრულებლების ძებნით კი თავი დიდად არ შეუწყუნებიათ, ეტყობა, არ თვლიდნენ საჭიროდ.

ღე გოლზე აზარტული ნადრობა გაცილებით ადრე დაიწყო და დიდხანს გრძელდებოდა. თავდამსხმელები ფიქრობდ-

პრეზიდენტ შარლ დე გოლს მანქანის გაფუჭება და თავდასხმელების არაპროფესიონალიზმი უფრო ააღელვებდა ვიდრე თავად თავდასხმის ფაქტი...

ნენ, რომ თუ პრეზიდენტს მოკლავდნენ, ხელისუფლება ისე ჩაუვარდებოდათ ხელი, როგორც მთავარი ვარდაც გუბეში, ანუ სხვის დაუმხრებლად. დე გოლის „საყოფილია“ ზიზის მიზეზი ცნობილი იყო, — საფრანგეთის „კოუზინილი“ ალიერი რატომ ვაფასავ ვიფინდრა არაბებს, განა ამისთვის დაიდგარა ჩვენი გმირების სისხლი. ამიტომ იყო, რომ ყოფილი პარამუტანტები ისე გაიტაცა პირველ პირზე ნადირობამ, რომ გაჩერებას არ აძიებდნენ, — ხან ყუმბარები ესროლეს, ხანაც სნაიპერები ჩაუსაფრეს, მაგრამ მიზანს მანც ვერ მიაღწიეს. ზოგჯერ ბუდი კარგ პრეზიდენტსაც სწავლობს ხოლმე.

პრეზიდენტ დე გოლის ცხოვრების ამ პერიოდის შესახებ ფრანგმა ჟურნალისტმა ფრედერიკ ფორსატმა დაწერა წიგნი „ტურის დღე“, რომელიც რუსულად თარგმნეს და ჟურნალ „ნოვი მირმი“ დაბეჭდეს. მოხუცდავად ამისა, მკითხველად ამ წიგნის თარგმანი მაშინ მანც ვერ მივიდა, კაგებემ ტრაჯი დააბატონა. სახელმწიფო უშიშროების მაშინდელი წინადაცული ხელმძღვანელები, ალბათ, ასე ფიქრობდნენ: შესაძლებელია რომელიმე შთიხველმა ეს წიგნი სახელმძღვანელო გამოიყენოს და ჩვენი ღღონი დილიჩი მოკლას, მაშინ ხომ დავიღუპებით, სამსახურებიდან გაგყვრან და დავიჭვებენ კიდევ ცო.

ანვარ სადათის უკანასკნელი ატლუმში

კიდევ რა ღონისძიებაა პრეზიდენტის ვაშბროლობოსათვის სახიფათო? სწორია — ატლუმები, რადგან იქ უმარავი წერეთული ლეიტენანტი იყრის თავს. და რაც მთავარია, ყველა მათგანი შეიარაღებულია. თითქოს ყველაფერი დღესათი ნათელია, მაგრამ ამ თემზე 1981 წლის 6 ოქტომბერს, სამხედრო ატლუმის დაწყების წინ, ეგვიპტის პრეზიდენტ ანვარ სადათთან არავის უსაუბრია, თვითონაც ვერაფერს მიხვდა, თუმცა დაფიქრების საფუძველი ჰქონდა. ეგვიპტის პრეზიდენტი ამ დროს მსოფლიოში ადიარებული პოლიტიკოსი, ნობელის მშვიდობის პრემიის ლაურეატი გახლდათ და ბევრი მეგობარი ჰყავდა, მოუხდავად ამისა, როგორც დე გოლის, მასაც გამოჟონდა „უხილავე ფრინტი“.

თუ ამ ორ პრეზიდენტს ერთმანეთს შევადარებთ, მათი მსგავსება ხვდით თქმულით ამოიწურება. საქმეებით კი ისინი რადიკალურად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.

უპირველეს ყოვლისა, სადათს არაფერი გაუცია, პირიქით, მოიპოვა, — სინაის ნახევარკუნძულის მნიშვნელოვანი ნაწილი წართუვა გზარალებს, მაგრამ მოულოდნელად თულავებში გაეშხაგერა, სადაც სამშვიდო-

ბი ხელშეკრულებას მოაწერა ხელი (რომლის თანხმდაც სინაი ეგვიპტის ნაწილად გამოცხადდა). სწორედ ამისთვის დაბოლობა მასზე ყველა — დაწყებული მისი არმიითა და მოძმე არაბებით და საბჭოთა კავშირით დამთავრებული (ანვარ სადათმა ისრელიან იმის დაწყებამდე, არცთუ ზრდილობანი ფორმით, სამშობლოში დაბარუნა ყველა საბჭოთა სამხედრო მრჩეველი).

ისიც ნიშნობილია, რომ ანვარ სადათი სწორედ ამ გამარჯვების აფასიანავ ატლუმზე მოკლეს, სინაის მისი მოპოვების მერვე წლისთავზე.

ჭეჭითა და სამხედრო ტექნიკის კოლონიების ჩავლის შუბდვ ტრიბუნების თავზე ეგვიპტის სამხედრო-საპაირო ძალების თემბორინავები აუგუწდნენ. სანამ უშიშროების სამსახურის თანამშრომლები ცას აპურებდნენ, ცენტრალურ ტრიბუნასთან სამხედრო სატყირო ავტომობილი გაჩერდა, საიდანაც სამი სამხედრო გადმოხტა და მყისიერად გაუხსნა ცეცხლი სამთავრობო ტრიბუნას.

რა თქმა უნდა, სადათს ესროდნენ, თუმცა სხვებს სულაც არ მორიდებან: ტყევენი სამ ამერიკელ სამხედრო მრჩეველსაც მოხვდა, სასიკვდილო დაიჭრა ქვეყრის თავდაცვის მინისტრი, მძიმედ დაშავდნენ კუბის და ბელგიის ელჩები.

დე გოლისგან განსხვავებით ანვარ სადათს რუბინი ტერორისტები დაესხნენ თავს. ტრიბუნაზე მგდლობი პრეზიდენტი ვერ მიხვდა რა ნებობდა და თითქოს საგანგებოდ წამოუდგა მსროლელებს. შეიარაღებული ძალების ჩემპიონმა სროლაში ეს ზანის ხელიდან არ გაუშვა...

ეტკობა, პრეზიდენტი სადათი ვერ მიხვდა, რა ხელობა და მიუღი ტანით წამოიძარა ტრიბუნაზე, სწორედ მაშინ მოხვდა გულში მას ავტომატის ვერტი, რომელიც მუთხზე ადგამსხმდება გაუმჯა მისივე. ჰუსენი თავს ალი არა მარტო პრეზიდენტის სწავლი იყო, არამედ კვიპრის შვიდარბილი ძალების ჩემპიონიც გახლდათ სრლბაში და, რა თქმა უნდა, არ აცდნა. ყოველივე რომიც წამის განმავლობაში მოხდა.

როცა შოთქმულებმა ჩათვალეს, რომ საქმე გაკეთებულია, მიძალვა გადაწყვიტეს, სწორედ ამ დროს გახსნა ცველი პრეზიდენტის დაცვა და ის სამი, რომლებიც პირველები გადმოხტნენ მანქანიდან, მძიმედ დაჭრეს. ჩემპიონმა კი მიძალვა მოახერხა. იგი მეორე დღეს დადატარეს.

პრეზიდენტი ანვარ სადათი, „ომის და მშვიდობის გმირი“, იმავე საღამოს ექვს საათზე გარდაიცვალა სამხედრო ჰოსპიტალში, — მკერდისა და კისრის ჭრილობები სიცოცხლისათვის შუთოავსებელი აღმოჩნდა.

ერთი წლის შემდეგ, 1982 წლის 15 აპრილს, სასამართლო განაჩენი პრეზიდენტ ანვარ სადათის საფლავის ახლოს აღსრულდა, — დახვეწილებიდან ყველაზე ახალგაზრდა 24 წლისა იყო, ყველაზე უფროსი კი 27-ის.

ეკვიპტის პრეზიდენტი გახდა პოსინი მუბარაკი, რომელიც სადათის დროს ვიცე-პრეზიდენტის პოსტზე იყო. იმ დღეს ისიც იფდა ტრიბუნაზე, მაგრამ როგორც ამბობენ, შოთქმულებმა განზე გასწიეს და უთხრეს: „შენ არ გვჭირდება, ჩვენ ფარაონის სიცოცხლე გვირდა!“

წარბების კორეექცია

ლიტერატურული ჟურნალის დაბატმბრება მაგარი წინდახედული საქმეა, მაგრამ რა ექნათ, თუკი ერთი ადგილი არა ინტელექტუალურ მკითხველს, არამედ უბრა-

ლო საარბიო ლიტერატუს აეკვა, რომელსაც შინაგანი ვარების წესდებისა და გახეობის გარდა არასოდეს არაფერი წაუკითხავს? მით უმეტეს, თუ გახეობები მხოლოდ ყველა დროისა და ხალხების საუკეთესო სწავლის, ლი პარი ოსვალდის სახელგანთქმული გასრლის ანდა შორეულ ცხელ აფრიკაში მომხდარი სამხედრო გადატრიალებების პრიპეტების შესახებ არის დაბეჭდილი.

აფრიკაში ცხელა და მშის დაკვრაც გაცილებით ხშირია, განსაკუთრებით სამხედრო მოსამსხურეთა შორის, მოკლეთუმი კი ზომიერი ჰავაა და ადამიანებსაც, განსაკუთრებით ლიტერატებს, ზომიერად ურტყამს მზე. შესაბამისად, ადვკ-ალავ და ზომიერად აფრენენ ხილბე.

და აი, სამსახურებზე პოსტზე მყოფს ლიტერატმა ვიქტორ ივანჩი ილმნა გააღო არაღის სეფი, შუქველს არ დღეოდა, მე უფრო სერიოზული საქმე მატხო და კომინავეტის დასახვედრად გაეჭზავრა.

ბერი რომ აღარ გაგვარებოთ, სანამ მიუელი სამხედრო ნაწილი გაქვეულ ლეიტენანტს ღობის ძირება და ოხრბლებში ეჭება, ეგებ საღმე გაბორუეულს წაეწველოთ, ილმნი მშვიდობიანად ჩაეღა მოსკოვში და წითელი ლეიონისკენ კომინავეტების დასახვედრად გაეშურა. მომავალი მსხვერპლი და თავდასხმელი წითელ ლეიონზე თითქმის ერთსა და იმავე დროს, მაგრამ სხვადასხვა ადგილას მივიდნენ, — ლეონი ილმნი მშვიდვეი ურცივე ორდენმედილია და ვინცელებით, ლიტერატები კი ორი გატენილი პისტოლეტით, მაგრამ ვერ შეხვედნენ ერთმანეთს, ბუდას ასე იწება.

1969 წლის 22 ანვარს, როცა კოსმონავეტთა კორტეჟი კრემლის კედლის გაყვლებით მიდიდა, ვიტერინოსტი ბრბოლან მეორეად, სწრაფად მოახლოვდა რგიით მეორე მანქანას, იმშვიდა ორივე „მაკაროვი“ და ისე როგორც ჰოლივუდის განგსტერულ ფილმებშია, საქარე მან-

ის დაცხრილვა დაიწყო. კოსმონავეტ ბერეგოვის წარბები ბრეწენისაში აერია (გარდა წარბების, ბრეწენვის მსგავსი იმ ავტომობილში არაფერი ჭკუნებდა).

დაბა, სამშობო კემშიმე ყოველივის უკეთესად ისრლენენ, ვიდრე საფრანგებში (ვიროშილოვის მსრლოლეუბა გავისწერთ) — თექსმეტე ტყვიადენ ერთი მძილო მოხელა, მეორე კომინავეტ ნიკოლევეს. ისიც იყო ილმნის ორივე მჭილე დაცალა, რომ მას კორტეჟის მოტოციკლი დეაგახა და წაეჭია, წამიც და გუხუდა და თავდასხმული სუკის ოფიცრებმა დააწერეს.

რაც უნდა ბერი ვილაპარაკოთ სამშობო რეჟიმზე ფსიქიკარიაზე, აშკერად მათი ამ საქმეში ჩარევა, აუცილებელი იყო. ასე რომ, ვერ გახანის ფსიქიკრიული საავადმყოფოში, შერდვე კი ლინფერადში ამხანაგმა ლეიტენანტმა სრული 18 წელი გაატარა. იქიდან გამოსვლამ მეორე ვაგევის ინვალიდის პენსიასთან ოთხე დენვრადმი, აშკერად კი სანქტ-პეტერბურგში ბიავი მიიღო.

სანქტერესოა, ბნის მიღების როგორი შანსი ექნებოდა ვიქტორ ილმნის, ბრეწენეს რომ არ დასხმდა თავს და სამხედრო სამსახური პატრონსად დაეთავაზებინა?

ვამინგონის ვესტერნი

რონალდ რიეივანს მტრად შეეძლო დღემამის ნახეკრი მოსახლეობა ჩათოვალა, თვით იგი კი ამ სეგროს მეორე ნახეკრში ცხოვრობდა, სადაც მას „ნამდვილედ ლიდერს“ და „ერის იმელს“ უწოდებდნენ. ყოფილმა სპორტულმა კომენტატორმა, კინოსმასობამ და კალიფორნიის ყოფილმა გუბერნატორმა, მერე კი ამერიკის შეერთებულ შტატების პრეზიდენტმა ალირბინა ქვეყნის ეკონომიკა და რაც მოავარია, მოუსაგლითს გზას გაუყენა ბორტების იმბრია, მაგრამ... მდელი ორი მხარე აქვს. ახალი ეკონომიკურ პოლიტიკა, რომელსაც „რეივანობიკა“ დაარქვეს, ყველას არ მოსწონდა. რეივანი კარგ ფულს უხდიდა სამხედროებს, არც-თუ აქტიურად ითხოვდა გადასახადების გადახდას, რაც შეეხება წერილმანებს, როგორიც, მაგალითად, სოციალური დახმარებები და პენსიებია, საიკარი სიძურეს იწინდა. მუხედავად ამისა, კაცი, რომელიც ასეთ ლიდერზე ისე გაბრაზდებოდა, რომ თოვს წამოავლებდა ხელს და მასთან ანვარბის გასასწორებლად გაემწერებოდა, აშკერაში ვერჯერობით არსად ჩანდა. კაგეზე შორს იყო და სამინიო საქმეებს აკვარებდა. რიეივანზე განაწყენებული ამერიკელები (რა თქმა უნდა, ყველა არა) კი თავიანთი პრობლემების მოვარებით იყვნენ გაროული. ასე რომ, საგანგაშო არა იყო რა, რამაც კიდევ ერთხელ დაადასტუ-

კოსმონავეტ ბერეგოვის წარბებმა ლეონიდ ილიჩის წარბები თავდასხმისგან იხსნა...

რა წინასწარმეტყველური აზრი, რომ სა-
მიშროების არარსებობის მოჩვენებითი
სიტუაცია ამაზრუნია, რადგან სწორედ ამ
დროს გამოდის სცენაზე ვინმე შერეკილი.

შერეკილის როლში მოცემულ შემთხვევაში მოგვევლინა ახალგაზრდა, როგორც
სუბრობით ამბობენ, უზემუვარი ნათობის
მგნატის ვაჟიშვილი, რომელმაც 1981 წლის
30 მარტს აიღო პისტოლეტი და ნახე-
ვარი შვიდი საერთო-სახალხო არჩევების
გზით მოხულ პრეზიდენტს მაცალა, როცა
იგი სასტუმრო „პოლტონიდან“ გამოვიდა
და ავტომობილისკენ მიემართებოდა.
თავდამსხმელმა მშვიდად გაიარა დაცვის
რკალი, ამოიღო იარაღი და სროლა დაი-
წყო (რეიგანს ტყვია მხარში მოხვდა, სახე-
ლმწიფო მდივან ალექსანდრ ნიევის კი
ტყვიამ ფილტვში გაუარა). როცა თავდამ-
სხმელმა საქმე გააკეთა და მიმალა დაა-
პირა, როგორც იქნა, პრეზიდენტის დაცვამ
გაიღვიძა, ტერიორისტს რამდენჯერმე მოსცხ-
ხს სიფთხი და პოლიციამ გაისტუმრეს.
პრეზიდენტი კი სასწრაფო დახმარების
მანქანით უახლოეს ჰოსპიტალში გააქანეს.

25 წლის უფილი ტერიორისტის ვაჟი
ჯონ-ჰინკლი-უშტროსი იყო. ამ დროის-
ათვის ის ფსიქიატრებს შორის კარგად
ცნობილი იყო, რა თქმა უნდა, როგორც
პაციენტი. ასე რომ, ჰინკლი უშტროსი ისევ
იმ ადგილას მიაბრძანეს, სადაინაც ცოტა
ხნის წინ გამოვიდა. რეიგანმა ისეთი ხარისხ-
ის ჰქობილა მიიღო, რომელსაც ყველაზე
ცნობილი მის ფილმში – „სანტა-ფეს გზა“
„ურალი მაკსურად ჩაუვიღიდნენ. სასწრაფო
დახმარების მანქანაში იგი თურქე ექიმებს
ჩუშობრებდა და რუსუბლიკურ პარტიამ
მათ გადმობრბრებს ცდილობდა. ლონიდა
იღონ ბრეჟნევმა კი როგორც ერთბაშად
მყოფს დეპუტი გაუგზავნა, – მწუხარებით
შვეტიცევი თქვენზე თავდასხმის შესახებო.
ინციდენტი ამით ამოიწურა.

**გომბაროვზე თავდასხმის
შემდეგ ნამაიორალმა
შმიონომა ხანგრძლივი
სამკურნალო „საბურის“
გარდა, II ფუფუს
ინვალიდობა და ბინა მიიღო...**

ლევე, რისთვისაც ორმოცდაათი წლის წინ
ათწლიან „შვებულებას“ გამოიწერდნენ
ჩრდილოეთის არმიების საზოგადოებაში).
„უკვე არსებობდა თავისუფალი „ნოვი მირი“,
„ოგონიოკი“, დამოუკიდებლობის რევოლუ-
ციონი იღვნენ ბალტიკისპირეთის რესპუბლიკებში
და საქართველო. თბილისის „დინამო“
საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატს კარგად
იყონა უსურვა. თავისუფლების სურნელი
ისე იგრძნობოდა, როგორც ოზონის ვუქა-
ქუხილის დროს. სასურსათო მაღაზრებში
საქართველოს გამოსახობიერი საწუქარის
„ხმელი სურნელის“ გარდა არაფერი ჰკაჭანებ-
და. ყირიშში კი ლითობასა და ალკო-
ჰოლიზმიან ბრძობის „უკაზის“ შესას-
რულელებად აზარტულად ჩეხნენ ვენახ-
ის. სახელგანთქმული „უკაზი“, რომლის
გამოც გორბაჩოვს „საბჭოთა კავშირის მინ-
ერალური“ (გენერალურის ნაცვლად) შვარ-
ცქეს, ქვეყანას მას შემდეგ მოეღვინა, რაც
გენსეკის ქალიშვილმა დისერტაცია დაი-
ცა თემაზე: „შრომისუნარიან მამაკაცთა
სივედილიანობა ქალაქ მოსკოვში“. მასში
მოხმობილი ციფრები და ფაქტები უკვე
მეზამუნედ დაღაფდნენ, რომ სმა სახიფ-
ათია სიცოცხლისათვის. ალბათ, მამკოს
ხელში ჩაუვარდა ქალიშვილის დისერტა-
ციის ავტორუფერატა და „სუბიო ზაქონ-
მატ“ არ დააყოვნა. მოკლედ, იმ დროს

**რეიგანის „პირად ტერიორისტ“
ბინაც ჰქონდა და მილიონერი
მაიკოც ჰყავდა, მაგრამ
ხანგრძლივ მკურნალობას
მაინც გამოჰკერა ხელი...**

**სოლიდარობის არქონის
დემონსტრაცია**

საბჭოთა კავშირის პირველსა და უკა-
ნასკნელ პრეზიდენტს მიხეილ სეფევეიქ
გორბაჩოვს არაერთხელ დასხმიან თავს.
სახელოვან კავებებს არ გასჭირვებია ყვე-
ლა თავდამსხმელის დაჭერა, მაგრამ თვით
ტერიორისტები იტყვიან რაღაც უცნაუ-
რად: ერთმა სილა გაულაქუნა ბელაის
ყურის ძირში, მეორემ წყალი შეასხა და
გაქუწა... მაინც რისი გულითსივს? რას
ერჩინენ საწყად „მიმა ბალტუნს“? რკი-
ნის ფარდა ხომ უცებ დაიწერა, პროფესუ-
ლი კაცობრიობა მწვავე გორბიძანიით
იტაჯუბებდა. რეიგანი მთელი ხმით მოიქ-
ვამდა რეიკონში, ყველგან საჯაროობა
სუფუდა (თუ ვინმეს დაავიწყდა, შვებ-
სნებუ, რომ ეს იყო დრო, როცა საჯაროდ
შვეტილო გვეწერა და ველაპარაკა ყოვე-

ვერობაში არ იყო კაცი, ვინც გორბაჩოვის გამოჩენაზე ვერას არ ეთხოვდა, ისევე როგორც საბჭოთა კავშირში ძნელად მოიტყენებოდა პირი, მის გამოჩენაზე ტელევიზორისათვის რომ არ მიეფურთხებინა. გორბაჩოვი შერბრუნებული რევანი გახლდათ, იგი იმავეს აკეთებდა, რასაც რევანი, ოდნურ შვირე ნახევარსფეროში და სანამ დაევირავებდნენ, ამერიკის პრეზიდენტს იცნება აუსრულდა - „პორიტების იმპერია“ დაინგრა.

1990 წლის 7 ნოემბერს პეტერბურგელმა უზუშევერმა, არამის ფოფელმა მაიორმა ალექსანდრ შშინიოვმა მოსკოვში შშირიძელთა დემონსტრაციაზე წასვლა მოინდომა. თან გადაჭრული სანადირო თიფი წაიფოლა, რომელიც პალტოს ქვეშ ჰქონდა დამ-

ალული. მანქნის მოედანზე დაურკველვლად გაატარეს, სადაც დემონსტრანტთა ერთ-ერთი კოლონის შეურედი და წითელი მოუნდისავე დაიძრა, - მავხოლეუქის ტრიბუნაზე მას სამხენე ევლებოდა.

ექსპლტრენტი დღემდე კამპოტენ იმის თაობაზე, თუ რა შედეგის მოტანა შეუძლო ამ ტრეპტეს. ერთი შხრივ, სასროლად დისტანცია დეალური იყო, - შშინივი მავხოლეუქის ტრიბუნას 130 მეტრზე მოუხლოვდა. ეველას, ვისაც კი საბრილოლ არავი გაუსვრია, კარვად იცის, რომ მიხანში სროლის სწავლებას 200 მეტრის მანძილიდან ისეებენ. უფრო ახლო მანძილიდან ზუსტი გასწოლა უბრადი დლითაზარასაც შეუკლბა. შვირე შხრივ, სანადირო, გლეველულიანი, გადაჭრული თიფის ტყეა ისე

მოვირნავს, როგორც შურდლითი ვასროლილი ქვა, - ის არც ბალისტიკის კანონებს ებორჩილება და არც ფრედოპობისის თიორიას. გასასწოლად შერჩეული ჰომიკაცი - ბრბოში თიფის პალტოდან ამობრბობა, შუმათოვა, დამხენება და გასროლა არცთუ ადელიო საქეა.

უბეგობესი იქნებოდა, გუქ-ის სახურავზე ასულიყო ჩვენი ტერიორისტი და გადაჭრილი „ცენტრალიკს“ ნაცვლად სნაიკერის ოპტიკურსამხინანი შაშხანა აეტანა, მაგრამ გუქ-ის სახურავზე ხომ ჩვეისტიცი იყენენ მოკალატებული სნაიკერის შაშხანებითა და თიფერის „პაგონებით“.

საბოლოოდ ასე გამოვიდა: შშინივი გაუსწოლად სამთავრობო ტრიბუნას. დარწმუნდა, რომ გორბაჩოვი ტრიბუნაზე იყო (სამისიო დემონსტრაციაზე იმ წელს „ბრძოლივად“ ორგანიზაციის დემონსტრანტებმა მავხოლეუქის წინ ასეთი შინაჩასის დოზუნენი აფირადესეს: „სახელიუსუფლებო საგარდოლიან ციხის ნარამდექ“ გორბაჩოვი განწყენდა და ტრიბუნა მიატოვა), პალტოდან „ამრეზი“ ამოაძრო და შუმათობა, მაგრამ დამხენება ვერ მოასწრო, რადგან ყოველი შხრიდან ფხიხული მოკალატეები - შშირიძელები, მუშები და გლეხები დაეცხნენ თავს (მერე გაირკვა, რომ კავებეს თიფიერები იყენენ) და როგორც მამინ საბჭოთა კავშირში იყო მიტეებული, ტერიორისტს იქვე გაუერთიანეს ცხვირ-პირი, გვერდებზე საკმოზე მეტად დღეუქვეს, გუქ-ის კვლეოლან მათიორეს და საპატროლო მილიციას ჩააბარეს.

ძლიან მოიწადინეს ამხანავ შშინიოვის გასამპროლეება, მაგრამ ფსიქიატრიულმა ექსპლტრინამ იგი შურვაცხად ცნო (გიოის გარდა ვინ გაიმეტებდა სასიკვდილოდ ბეღლას საბჭოთა კავშირში?) და ციხის საკნის ნაცვლად საავდმფოფოს პალატაში მამბრძინეს. 1995 წლის 7 ნოემბერს ყოფელმა მაიორმა იძულებითი „მკერნალობა“ დაასრულა. ჯანმრთოლი და მხაროლი, ჯიბეში სუფთა პასპორტიო სულ სხვა ქვეყანაში გამოვიდა „ფსიხუსუქიდან“. შუგვამოში მისი ცხობერება ძლიერ წავავეს რუსული ხალხური ზღაპრების ფინალს: ყოფილი მაიორი, ყოფილი ტერიორისტი, ყოფილი ფსიქიათი ინდივიდუალურ მეწამედ დარგვისტრობდა, დარწმუნო სიმდედრის დავროვება და ბედნიერი ცხობერება. პოლი წლებში კი მის უსახლერი ბედნიერებას შშირიძე ერთხელ მადგა ჩრდილი - 1999 წლის სარჩენიო კომისამ სახელმწიფო დემოს დეპუტატის კანდიდატობის რეგისტრაციაზე უარი განუცხადდა, აქლად თქვენს საბუთებს სათანადო ხელმოწერათა რაოდენობა აკლიაო.

ის, რომ პრეზიდენტზე თავდასხმას ევემავდა, უიღბლო ტერიორისტი იყო და ფსიქიატრიულშიც მკერნალობდა, სათვლავში არავის ჩაუვლიდა.

აიჩიო და შვიკინა სახლიდან გაუსვლელად ინტერნეტ მალაბია www.elva.ge

წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები
სახლში მიტანით

ფასნამატის გარეშე

შპს „ელვასპალიტრა“

☎ 38·26·73

38·26·74

42·43·40

elva@kvirispalitra.com

თურქეთის

პროვინციული სადაზვერავო ორგანიზაცია

ამ ორიოდე წლის წინ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ერთ-ერთი პროგრამის ფარგლებში რამდენიმე თურქ ბიზნესმენთან მომიხდა შეხვედრა. მეგობრულ ვაზშიმზე, სადაც თურქი ბიზნესმენები გემურულად მიორთმეოდნენ ცვრიან მწვანებას და ქართულ ღვინოს, ძალდაუტანებელი საუბარი გაიმართა. ვიღაცამ საბჭოთა კავებას ყოვლისშემძლეობა გაიხსენა ჩვენი მეზობლები და საქმიანი კონტრორებუც ჩაებნენ საუბარში. მიინტერესებდა, რა რეაქცია ეგრძობადოთ თურქ ბიზნესმენებს და სიტყვა კავებას თურქულ ანალოგზე, არანაკლებ ლეგენდარულ MIT-ზე გადავიტანე. უნდა გენახათ თურქების რეაქცია — ფერი დაეარგეს, ენა ჩაუფარდათ და ერთმანეთს შიშით გადახედეს. გამართლდა ჩემი ვარაუდი. თურქეთის ერთ-ერთი ძირითადი სტრატეგიული ორგანიზაცია — „ეროვნული სადაზვერავო ორგანიზაცია“ (Milli İstihbarat Teskilati, შემოკლებით MIT) ისევე შიშის ზარს სცემს ცველას, როგორც ავადსახსენებელი კავება.

ენვერ-ფაშა

თურქეთის სპეცსამსახურების შექმნის ისტორია

თურქ-სელჩუკთა სამთავროებში მსტორობა და ვაშუშობა ოდითგან იყო განვითარებული. შუა საუკუნეებში, ოსმალიის იმპერიის შექმნის შემდეგ, განსაკუთრებით სულთან ბეი ყასიმისა და დიდი კეზირის მექმედ ქვეყნების მმართველობის პერიოდში, სახელგრი და საგარეო დაზვერვის, ისევე საშინაო სადუმლო პოლიციის ფორმირებას დიდი ყურადღება ეცქერდა. იმპერიების ძლიერება ხომ სპეცსამსახურებზე, უპირველესად კი საშინაო პოლიტიკური დაზვერვისა და კონტრდაზვერვის მუშაობაზეა დამოკიდებული. ასევე იყო ოსმალიის იმპერიამაც — ვინც აკონტროლებდა სადუმლო პოლიციას, ის იყო სახელმწიფოს სათავეში. მე-20 საუკუნის დასაწყისში ოსმალიის უკანსკელი სულთნის აბდულ ჰამიდ II-ის მმართველობაც იმის გამო დაემხო, რომ მან ხელიდან გაუშვა სპეცსამსახურების მართვის ბერკეტები. 1908 წელს ახალგაზრდა თურქმა სახელმწიფო გადატრიალების მოხენდა იმიტომ შეძლეს, რომ სულთანი მათ მოქმედებებს ვერ აკონტროლებდა. ამ რევოლუციის აქტიური მონაწილე იყო ახალგაზრდა ოფიცერი, თურქეთის სახელმწიფო დაზვერვის მომავალი ხელმძღვანელი ენვერ-ფაშა, რომელ-

მაც ბერლინში სახელგრი ატაშეს პოსტზე ხუთი წლის საქმიანობის შემდეგ, 1913 წლის იანვარში, ახალი სახელმწიფო გადატრიალება მოაწყო, რის შედეგადაც ქვეყნის პრემიერ-მინისტრი მოკლეს და ქვეყნის მართვის სადევნად ახალგაზრდა ოფიცრებმა ჩაივდეს ხელში. ენვერ-ფაშა სახელგრი მინისტრი და იმდროულად სახელგრი დაზვერვის შუფი გახდა. მისი თაოსნობით 1914 წლის 5 აგვისტოს შექმნილმა ახალმა სპეცსამსახურმა გაერთიანა სახელგრი და საგარეო დაზვერვა. სადუმლო პოლიციას, ანუ კონტრდაზვერვას, შინაგან საქმეთა მინისტრი მექმედ თალათ-ფაშა ხელმძღვანელობდა, მაგრამ მათი ზეობა დიდხანს არ გაგრძელებულა. 1918 წელს ორივე მინისტრს ქვეყნიდან გაქცევა მოუწია. ენვერ-ფაშამ ვერ გერძინა მუფარა თავი, შემდეგ კი საბჭოთა რუსეთის მამურა და ბოლშევიკებს მეკვდლა. რამდენჯერმე შეხვდა ლენინს და რუსეთის ტერიტორიაზე ერთიანი „ბოლშევიკურ-ისლამური კავშირის“ სახელმწიფოს შექმნა შესაფავა. ლენინმა, რომლის მარცხეებმა ისლამური ისლამი ნამდვილად ჩქეფდა, შუეკი ინიციატივა და ენვერ-ფაშა ბუნარაში საბჭოთა ხელისუფლების დასამყარებლად გაგზავნა. რა მოხდა შემდეგ, დღესაც ბრუნდობა მოცული. ოფიციალური საბჭოთა და რუსული წყაროების ცნობით,

1921 წელს ენვერ-ფაშა ბასმარების მხარეზე გადავიდა და წითელარმიელებმა მოკლეს. სხვა ცნობებით კი „პანთურქული იდეის“ ერთ-ერთი ავტორი და „რუსი მუღლების“ ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ჩეკას ავენტებმა ბერლინის დავალებით მოიცილეს თავიდან.

თურქეთის სადუმლო პოლიციის ყოფილი შუფის მექმედ თალათ-ფაშას სიცოცხლეც აქვე დასრულდა, 1921 წელს ბერლინში ის სიმეხმა ტერიორისტმა ტერილიანმა მოკლა. თურქეთის სათავეში მუსტაფა ქემალის, იმვე ათათურქის, მოსვლის შემდეგ ეს ქვეყანა მამამდიანურ სამყაროში ცველავ განსხავებული პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ვაზს დაადგა. საერო ხელისუფლება ისლამურ კანონებს მაქსიმალურად გაუმეზნა და ორიენტაცია ევროპას და აშშ-ზე აიღო. ამ ურთულეს პროცესში გადამწყვეტი სიტყვა შუთარალბული ძალების გერარალურ შტაბსა და სპეცსამსახურებს ეკუთრებოდა.

მეორე ომის დროს თურქეთმა გერმანიას დაუჭირა მხარი, რაც ამ ქვეყნების სადაზვერავო თანამშრომლობაზეც აისახა.

თურქეთის ტერიტორიაზე მრავალი საიდუმლო სასწავლო ბაზა მოქმედებდა, სადაც გერმანელი და თურქი ინსტრუქტორები ამზადებდნენ აგენტებს სადაზვერვო-დღევნისული ოპერაციების ჩასატარებლად საბჭოთა კავშირის ზურგში, პირველ რიგში კი აზერბაიჯანში, საქართველოში, ყირიშსა და ჩრდილოეთ კავკასიაში. ამ პროგრამებს თურქი გენერალი ჰუსეინ ერკილით ხელმძღვანელობდა. 1941 წლის დამდეგს ყირიშში ფარულად შეაგზავნეს ორი აგენტი — მიუსტეპი ფაგილი და ედილე ქემლი. მათი უნდა გადაეხრებინათ ანტი საბჭოთა და პანთურქული იდეების მიმდევარი საბჭოთა მოქალაქეები, რომლებსაც ომის დაწყების შემდეგ უნდა ჩაეტარებინათ სადაზვერვო-დღევნისული ოპერაციები. სადაზვერვო სფეროში თურქეთ-გერმანიის თანამშრომლობაზე პასუხისმგებლები იყვნენ გენერალი მიუსელ ბაკუ-ფაშა და გერმანიის ელიტი თურქეთში ფონ ჰაპენი. თურქეთის დაზვერვის აგენტების მიერ მოპოვებული ინფორმაცია საბჭოთა შეიარაღებული ძალებისა და სამხედრო საწარმოების შესახებ მომენტალურად გადაეცემოდა გერმანიის ვერმახტს. ორ ქვეყანას შორის მჭიდრო თანამშრომლობა კონტრდაზვერვის სფეროსაც მოიცავდა. თურქეთის სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების მრავალი ოფიცერი მივლინებული იყო ბერლინში, ჰამბურგსა და ვენაში, სადაც ეცნობოდნენ გესტაპოს

მუშაობის მეთოდებს. ამავე დროს გერმანიის თურქი ეროვნების აგენტები თურქეთის პოლიციისა და კონტრდაზვერვის ორგანოებში წამყვან თანამდებობებზე ინიშნებოდნენ. ფონ ჰაპენმა თურქეთის დელეგატი ანკარაში, სადაც განლაგებული იყო სხვა ქვეყნების საელჩოები და საკონსულოები, მძლავრი სადაზვერვო ჯგუფი შექმნა, რომელშიც 200 აგენტზე მეტი ირიცხებოდა. მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ, „ცივი ომის“ პერიოდში, თურქეთის, როგორც საბჭოთა კავშირის მეზობლად მდებარე ქვეყნის გეოსტრატეგიული მნიშვნელობა განსაკუთრებით გაიზარდა. ამიტომაც იყო, რომ თურქეთი (საბერძნეთთან ერთად) დაუბრკოლებლად გახდა ნატოს წევრი. ამ პერიოდში თურქეთის დაზვერვას ხელმძღვანელობდა ტეფეკ-ბეი. 1949 წელს აშშ-ის ცენტრალურმა სადაზვერვო სააგენტომ სტამბოლში წარმომადგენლობა გახსნა. ეს იყო აშკარა მინიშნება თურქეთის ხელისუფლებისა და სპეცსამსახურების მომავალ სტრატეგიულ კურსზე. თურქეთის, დიდი ბრიტანეთისა და აშშ-ის სპეცსამსახურების ოპერატიულ-აგენტურული მუშაობის მთავარი სამიზნე საბჭოთა კავშირის სამხრეთი საზღვრები, ყირიში და შუა აზიის რესპუბლიკები გახდა. აგენტურულ ოპერაციებში ჩართული იყვნენ აზერბაიჯანული, სომხური და ქართული ემიგრაციის წარმომადგენლები, ასევე იმედილი თათრები. ბევრ მათგანს მიანდა,

რომ ამ გზით თავის ქვეყანას იძვრის მარწმუნებლად დაისწინა. მაგრამ სტალინის მიერ საბჭოთა კავშირის გარშემო ჩამოშვებული „რკინის ფარდა“ ადვილი შესდარწმუნებდა არ იყო. ამერიკულ-თურქული სადაზვერვო ოპერაციები უმეტესად მარცხით მთავრდებოდა. 1955 წლის მაისში კავშირები თურქეთის დაზვერვის აგენტებს: ისმაილოვი, ზენალოვი და ასლანოვი დააბრუნა, რომლებიც სასამართლოს გადაწყვეტილებით დახვრიტეს.

თურქეთის სპეცსამსახურების ფორმირების პროცესი

მას შემდეგ, რაც თურქეთი ნატოს წევრი გახდა, მოხდა ამ ქვეყნის სპეცსამსახურების დეცენტრალიზაცია. შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის დაქვემდებარებაში შეიქმნა სამხედრო დაზვერვის სტრუქტურა, სახელი დაზვერვაზე პასუხისმგებელი გახდა MIT-ი, ხოლო ეროვნულ უსაფრთხოებასა და კონტრდაზვერვის, საზღვრის დაცვისა და სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის ფუნქციები.

თურქეთის სპეცსამსახურების საქმიანობის კორდინაცია ქვეყნის პრემიერ-მინისტრის ევლალა. უკანასკნელი 40-50 წელია თურქეთის სპეცსამსახურებს მთავარი ამოცანების (ისლამური რადიკალიზმის, ქურთული სეპარატიზმის, საერთაშორისო ტერორიზმისა და ნარკომაფიის წინააღმდეგ ბრძოლა) გადაწყვეტა აერთიანებს. საგარეო და სამხედრო დაზვერვა და უსაფრთხოება ერთობლივად გვემყვან და ატარებენ სპეცოპერაციებს. თურქეთის სამივე სპეცსამსახურს თავთავის სპეცრაზმი ჰყავს. საგარეო დაზვერვას (MIT-ს) — „ყავისფერი ბერეტები“, უსაფრთხოების კომანდოსები. ევლალაზე „მედიარი“ მინც თურქეთის სამხედრო დაზვერვაა, რომელსაც ექვემდებარება: სწრაფი რეაგირების კორპუსი, სამიო კომანდოსების ჯგუფები და მებრძოლ-მცურავთა ჯგუფი „დეფლინი“. ამ თემლებში „პირველი ვილინი“ რომ MIT-ია, არავისთვის არის საიდუმლო, ის განსაკუთრებით ფარული ოპერატიულ-აგენტურული ოპერაციებით გამოირჩევა.

MIT-ის შტაბბინა

MIT-ის დღეს

MIT-ის შეფი პირადედ ქვეყნის პრემიერ-მინისტრს ემორჩილება. MIT-ის შტაბბინა ანკარაშია. ვაჭთ „მოილიტის“ მონაცემებით, 1999 წელს MIT-ის ბიუჯეტმა 78.5 ტრილიონი ლირა (278 მლნ დოლარი) შეადგინა, რაც წინა წლის ბიუჯეტთან შედარებით 61%-ით (48.7

ტრილიონი ლირა, ანუ 171 მლნ დოლარი) იყო. MIT-ს 2007 წლის დასაწყისისთვის ხელმძღვანელობდა გამოცდილი მწვერავი შენკალ ტჩასაგუნი, რომელიც მანამდე MIT-ის წარმომადგენელი იყო ლონდონში.

აბდულა ოჯალანის შეპყრობის ოპერაცია

ბოლო წლებში MIT-ის ყველაზე წარმატებულ ოპერაციად შეიძლება მივიჩნიოთ ქურთების გამათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერ აბდულა ოჯალანის შეპყრობა, რომელზეც თურქეთის სპეცსამსახურები 15 წელი ნადირობდნენ.

1984 წლიდან აბდულ ოჯალანი დამასკიდან ხელმძღვანელობდა საბრძოლო მოქმედებებს თურქეთში. შემდგომ წლებში ის ხშირად იცვლიდა ქვეყნებსა და ქალაქებს. ჩადიდა საბჭოთა კავშირშიც. საბჭოთა იმპერიის დაშლის შემდეგ რუსეთში, სომხეთსა და ბელორუსიაში. 1998 წლის სექტემბერში თურქეთმა მოსთხოვა სირიას ოჯალანისა და მისი მომხრეების განდევნა საკუთარი ტერიტორიიდან. 9 ოქტომბერს ოჯალანი დამასკიდან მოსკოვში გაფრინდა. შემდეგ ესტუმრა სომხეთს, სადაც ყოველთვის სასურველი სტუმარი იყო. მეორე კი დაბრუნდა რუსეთში და მოსკოვიდან ახლოს, ოდინკოვოში დასახლდა. რუსეთი ყოველთვის უარყოფდა ოჯალანის რუსეთში ყოფნას, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ისრაელის სპეცსამსახურებმა დააფიქსირეს ოჯალანის მოლაპარაკებები თანამგზავრის საშუალებით, თურქეთმა რუსეთს ოჯალანის გაძევება მოსთხოვა. ქურთმა ლიდერმა რუსეთს პოლიტიკური თავშესაფარი სთხოვა, მაგრამ უარი მიიღო. 1998 წლის 12 ნოემბერს ოჯალანი მოსკოვიდან რომში გაემგზავრა. აეროპორტ-

ში ის იტალიის სპეცსამსახურის თანამშრომლებმა დააკავეს. სანამ წყვდობდა ქურთი ლიდერის დარჩენა-არდარჩენის საკითხი, ოჯალანი რომიდან ახლოს ვილაში ცხოვრობდა. იტალიამ თურქეთთან ურთიერთობების გამწვავების თავიდან არიდების მიზნით ოჯალანს ქვეყნის დატოვება მოსთხოვა, იმ მომენტამდე, სანამ სასამართლო გადაწყვეტდა ოჯალანისთვის პოლიტემბერანტის სტატუსის მინიჭებას. 1999 წლის 16 ანგარს ოჯალანი მოსკოვში გადავიდა. ქურთი ლიდერის შემდგომი გადაადგილებები უცნობია. არსებობს ინფორმაცია, რომ იანერის მიწურულს ოჯალანი მთიან ყარაბაღს ესტუმრა (თუმცა ქურთული და სომხური წყაროები ამას უარყოფენ), შემდეგ კი საბერძნეთს. 29 ანგარს ოჯალანის თვითმფრინავი უნდა დაშვებულიყო როტრედამის აეროპორტში, მაგრამ პოლიანდის მთავრობამ დაშვების ნება არ მისცა.

1-ულ თებერვალს ოჯალანის თვითმფრინავი ბელგიის საჰაერო სივრცეში შევიდა, მაგრამ ბელგოკომა F-16-ებმა ის გამოიღვენეს. 2 თებერვალს ოჯალანი ათინიდან კენიში გაემგზავრა, სადაც საბერძნეთის ელჩის საეციალური მიწვევით იმყოფებოდა და მის რეზიდენციაში 12 დღე დაყო. 15 თებერვლის დამით, კენიის დედაქალაქ ნაირობოში, ბერძენი ელჩის რეზიდენციაში შეიჭრა MIT-ის რამდენიმე ათეული „ფივისფერი ბურეტი“. მათ შეიპყრეს ოჯალანი და თურქეთში წაიყვანეს. უკვე მეორე დღეს ეს მივლმა მსოფლიომ იცოდა. თურქეთის ტელევიზიამ შეწყვეტა ყველა გადაცემა და ეთერში გაუშვა პრემიერ-მინისტრ ბოლუნტ ფეცვიტის მიმართვა, რომელმაც აღნიშნა, რომ თურქი მოსახლეობისთვის მიცემული მისი დაპირება შესრულებულია და „დილის 3 საათიდან სეპარატისტი ოჯალანი ქვეყ-

ნაში იმყოფება“. შემდეგ პრემიერ-მინისტრმა მადლობა გადაუხადა „შეიარაღებულ ძალებსა და MIT-ს წარმატებულად ჩატარებული ოპერაციისთვის“. პრემიერ-მინისტრის განცხადებით, ოჯალანის შეპყრობა რამდენიმე კვირის განმავლობაში იგეგმებოდა და მის შესახებ მხოლოდ შეიარაღებული ძალების რამდენიმე ოფიცერმა და MIT-ს ხელმძღვანელებმა იცოდნენ. შემდგომში ცნობილი გახდა, რომ ეს იყო თურქეთის, აშშ-ისა და ისრაელის ერთობლივი ოპერაცია. დაკითხვისას ოჯალანმა აღიარა, რომ საბერძნეთი ქურთების მუშაობა პარტიას ფინანსურ დახმარებას უწყვედა, ხოლო რუსეთის სახელმწიფო ღუმის კომიტეტი მას რუსეთში ყოფნის დროს ეხმარებოდა. ოჯალანი გაასამართლეს და სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანეს. ამჟამად ის მარმარილოს ზღვაში, იმრალის კუნძულზე, ციხეში ზის.

*გაგრძელება შემდეგ ნომერში
გენიმ ალადაშვილი*

სანამ აბდულა ოჯალანს ციხეში ჩასვამდნენ, მსგავსი შემთხვევები თურქეთის ქალაქებში ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა

«მომხრებ»

შეიძლება ითქვას, რომ ხელყუმბარების ბრძოლაში მასობრივად გამოყენებას 1904-1905 წლების რუსეთ-იაპონიის ომმა დაუდო სათავე. საბრძოლო მოქმედებების დასაწყისისათვის არც ერთ მხარეს არ ჰქონდა არსებობა ხელყუმბარები. ბრძოლების დროს გაირკვა, რომ არსებობდა ამოცანები, რომელთა წარმატებით გადაწყვეტა სხვა იარაღთან შედარებით ხელყუმბარებს უკეთ შეეძლოთ. ამ სივარდილის ამოსავლებად დაპირისპირებული მხარეების ჯარისკაცებმა დაიწყეს იმპროვიზებული ხელყუმბარების გაკეთება იმ მასალებით, რაც კი ხელში მოხვდებოდათ.

რუსეთ-იაპონიის ომის შემდეგ ზოგიერთმა სახელმწიფომ შეაფასა რა იმპროვიზებული ხელყუმბარების ეფექტაობა, დაიწყეს ახალი ხელყუმბარების კონსტრუქციის შემუშავება და კუსტარულების მოტერნობაცა. ასე რომ, ხელყუმბარის ბედი უკვე გადაწყვეტილი იყო: იგი არა ქვეითთა შეიარაღების ეტემენტი, არამედ თავდაცვითი ნაგებობების მენატმეთა რვაზემების დამხმარე საშუალება უნდა გამხდარიყო. მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიო სამხედრო წრეებმა ცნეს ეს იარაღი, ვერც ერთმა ქვეყანამ ვერ შეძლო ხელყუმბარების მასობრივი წარმოების მოწესრიგება.

რეალობა

მითი 1:

ხელყუმბარა F1-ისა და Φ-1-ის სახელწოდება და მტკსახელი „ლიმონკა“

რა უცნაურც უნდა იყოს, ბევრისთვის უცნობია, რა იმელება ლიტერების „F“-ისა და „Φ“-ის მიღმა და რამ განაპირობა ხელყუმბარის სახელწოდება.

თუ ძველი ფრანგული ყუმბარების ნიშნულატურულ მნიშვნელობებს გავცნობით, აღმოვაჩნით, რომ ასო-ლიტერები ამ არა-ადის მოქმედების სასაითზე მგვანინშებს. P-1 მს (მსხლისებრი, დასარტყამი ამფიოთი, მესიერი მოქმედების თავდაცვითი ყუმბარა) სახელწოდება ფრანგული სიტყვა „percuteur“ – „დარტყმა“ მიიღო. OF-15-2-მს (საიერიშო ყუმბარა) ფრანგული სიტყვა „offensive“–დან, რაც ქართულად შეტყვას ნიშნავს.

ლოგიკის მიხედვით, F-1-ს ლიტერი D უნდა ჰქონოდა და არა F, რადგან თავდაცვა ფრანგულად defensive-ად გამოითქმის. ლიტერი F-ის წარმოშობის ერთადერთი ვარიანტია სიტყვა fort-ა, რომელიც ციხესამხგრეს აღნიშნავს გავისხნით, რა როლი ეკისრებოდა პირველ ხელყუმბარებს და ცვლადურს სათელი მოეყენება.

რუსულ ხელყუმბარულ აღნიშნული „Φ“, ცხადია, ფრანგულიდან არის გადმოყოლილი, მაგრამ არსებობს განსხვავებული მოსაზრებებიც; მათ, ვინც იცოდნენ ხელყუმბარის შერმოებული ქვეყნის შესახებ, ასო „Φ“ სიტყვა „ფრანგულს“ უკავშირებენ, ხოლო ისინი, ვინც ამ იარაღის დანიშნულების შესახებ იყვნენ ინფორმირებულნი, სიტყვა „საფორტოფიციალის“.

შესაძლებელია, ერთნიც და მეორენიც ჭეშმარიტებას დალადებენ.

პირველი ქვეყანა, რომელმაც სათანადოდ შეუფასა და გააჩინა ამ იარაღის მნიშვნელობა, შემდეგ კი მისი სერიული წარმოება დაიწყო, გერმანია იყო. ჯერ კიდევ პირველ მსოფლიო ომამდე ერთი წლით ადრე ვერმატმა შვიარაღებში ერთ ტიპის ყუმბარა მიიღო, სათელე-შომილოური, (GEVHZZSPRENGGRANATE) და ხელთი სატკორნტი სფეროსებური (KUGELHANDGRANATE). ორივე ერთი და იგივე კონსტრუქციული თავისებურება ჰქონდა, – დრმა განივი და ვრცოვი ნაკვდევები. კონსტრუქტორთა აზრით, ნაკვდევები ნამსხვრევების ფორმირებას შეუწყობდა ხელს, რაც სასუნთხი გამაფრთხილებული იყო, რადგან ხელყუმბარების პირველი ნიმუშების შიგთავსი შავი თოფის წამლით იტენებოდა.

KUGELHANDGRANATE 13A.A

სერიული წარმოების ამ ხელყუმბარის გამოცდა გერმანიის შვიარაღებულო ძალების საინჟინერო და მენადმეთა გაერთიანებულო დეპარტამენტის სპეციალისტებმა ჯერ კიდევ 1913 წელს ჩაატარეს. თუჯისიგან ჩამოსხმული სფეროსებრი კორპუსი 80-130 გრამს შავი ღვინით იტენებოდა. ამგვარი ხელყუმბარის წარმოება ტექნოლოგიურად მარტივი იყო, რის გამოც ნებისმიერ თუჯსამსხმელო ფაბრიკას შეეძლო მათი გაკეთება. ამ ხელყ-

ახლა კი ცველაზე დახლართული საკითხი: საიდან წარმოიშვა სახელწოდება „ლიმონკა“. რა ზღაპრებსა და ლეგენდებს არ მოისმენს კაცი ამის შესახებ; ის, რომ ხელყუმბარა რომელიღაც ინგლისელმა სამხედრო კონსტრუქტორმა, ვერადა ლემონს დააშუშავა (ფრანგული ხელყუმბარა ინგლისელმა?); ის, რომ გარეგნულად ხელყუმბარა ლიმონს მოგავგონებს და ა.შ.

სინამდვილეს კი უფრო გავს, რომ საუკუნის დასაწყისში, როცა რუსეთის იმპერიის ჯარები ფრანგულის გარდა ინგლისური სამეფო ლაბორატორიის კონსტრუქტორების დამუშავებული ხელყუმბარებით №5-ით და №36-ით, აგრეთვე №15-ით და №16-ით მარავლებოდნენ, მათ უკვე ჰქონდათ საკუთარი სახელები: „Croquet ball“ (კროკეტის ბურთი) და „lemon“ (ლიმონი). ამ უკანასკნელს არავითარი კავშირი არ აქვს შემოსხმეულ მთიურ კონსტრუქტორთან. ჯარისკაცებს ფეხებზე ეკიდათ უცხოური ხელყუმბარების ნიშნულატურული სახელწოდებების

უმბარის უარყოფითი თვისება მისი ტენიანობისაგან გამომდინარეობს. გარდა ამისა, გარისკაცუბი უჩიოდნენ მის სიმძიმესა და მოუხერხებელ ფორმასაც. 13A.A-ს უპირატესობა კი ტრანსპორტირების მისი უსაფრთხოება იყო, რადგან კავსულ-დეტონატორი არ ჰქონდა.

ხელეწილის განადგურების რაღობის 8-12 მეტრი ჰქონდა, მისი ნამსხრევები კი 50 მეტრს აღწევდა.

KUGELHANDGRANATE

საქმე იყო. 1916 წლისათვის ფრანგებმა ხელეწილები გაცილებით მოხერხებულ მალეობით აღჭურვეს, ის საცხებით პასუხობდა მთავრებზე ქვედანაყოფის ინტერესებს.

F-1-ის უკანასკნელი მოდერნიზაცია ფრანგებმა 1935 წელს მოახდინეს, მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ კი მისი წარმოება შეწყდა.

ფრანგული ხელეწილის განადგურების რაღობის 25 მეტრს შეადგენდა, ნამსხრევებს კი 75 მეტრის სიშორეზე შექმნილ დეზინანტებს მოწინააღმდეგე.

F-1

გერმანიის ჯარებში ხელეწილების გამოყენება და მათი შექმნიანობა სხვა ქვეყნებსაც უბოძა მსგავსი იარაღის შექმნისაკენ.

ფრანგებმა გაითვალისწინეს გერმანული სფეროსებური ხელეწილების ნაკლი და სახმარად მოხერხებულ ფორმას მისცეს. ასე განიდა ბუქნად „ლიმონკას“ წინაპარი F-1.

ფრანგულ ხელეწილას გერმანული „კუგელისაგან“ შემკვდრებით შოკოლადისფერი და მალეობის მოწყობილობის დამატების თავისებურება ერგო.

გერმანული ხელეწილისაგან განსხვავებით, F-1-ს არა სვეროს, არამედ ვლიფის ფორმა ჰქონდა, კორპუსის ფსკერიან მას

გასატენი ნასვრები ჰქონდა დატანებული, რომელსაც საცხით იხრახნებოდა.

თავიდან ფრანგული ხელეწილა საცხით მალეობით იყო აღჭურვილი, რომელიც იმ დროისათვის საუკეთესოდ ითვლებოდა და მოდიანად აკმაყოფილებდა საწვრული ომის მოთხოვნებს, ხოლო როცა მტრის პოზიციების იერიშის ხელეწილების გამოყენების ტექნიკა დამუშავდა, იგი სახმარად მოუხერხებელი აღმოჩნდა, – მალეობის ასამოქმედებლად აუცილებელი იყო დამკვლის სარკელის მოხსნა და შერე კი მისი მკარ საგანზე დარტყმა. იერიშის დროს ასეთი მანიპულაციების ჩატარება ძალი და სახეობით

MKII

F-1-ის გამოჩენის შემდეგ ბევრმა ქვეანამ მისი ასლების წარმოება მკაცრად შეწყვიტა. 1918 წელს ამერიკელებმა გააკეთეს „ლიმონკის“ ნიმუში, რომელიც MK-1-ით აღინიშნებოდა, ორი წლის შემდეგ კი ამერიკული ქვედანაყოფების აღჭურვილობაში უფრო სრულყოფილი MKII გამოჩნდა.

ამერიკულ „ლიმონკას“ განსაკუთრებული ფორმის გამო PINE-APPLE – ანანასი დაარქვეს. ეს ხელეწილა შვიარაღების დიდხანს ჰქონდა ამერიკელებს. 1965 წლიდან MK-II ახალი ფაზით აღჭურვეს და M26A1. ინფილი მინიჭეს, რამდენიმე ხნის შემდეგ კი „რუხურეში“ გაეზარეს, მისი ადგილი კი უფრო სრულ

სიზუსტე და მოუხედავად იმისა, რომ რუსეთის არმიამ ამ იარაღს ბოშებს უწოდებდნენ, გამოიჩინეს არ არის, ფორმის რომელიმე მონაკვეთზე ყველა უცხოური ხელეწილისათვის „ლიმონკა“ ეწოდებოდა, მათ უმეტეს, რომ ბოშები სხვა დანიშნულებისაც არსებობდა, ხელეწილას კი მხოლოდ სიტყვა „ლიმონკა“ აღნიშნავდა.

სხვა ავტორთა აზრით, სახელწოდება „ლიმონკის“ გავრცელებას კონტაქტორაფს უნდა ვუკავშიროდეთ.

ბითი 2:

გრძობი და განივი, დრმა ნაჭდევები ყუმბარის აფეთქებისას, კორპუსის თანაბარი ზომის ნამსხრევებად დაშლის უნებობა და ხელს.

სინამდვილეში ეს ასე არ არის. ცდებმა და კვლევებმა დადასტურა, რომ ხელეწილას F-1-ის აფეთქებისას მისი კორპუსის ნაწილებად დაშლის წინასწარ-

მეტყველება შეუძლებელია, სწორედ ეს ფაქტი შეიქმნა მიზეზი იმისა, რომ მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრისათვის, პრაქტიკულად, ითქმინა ყველა სახელმწიფომ ამოიღო შეარაღებიდან „ლიმონკა“. ჯერ კიდევ ადრე, 1951 წელს, როცა პირველი მსოფლიო ომის მონაწილე ბერი ქვეყანა გერმანული „კუგელის“ კონსტრუქციულ თავისებურების კობრებს (ცდილობდა, თავად გერმანიაში უარი თქვას მის კონსტრუქციასზე, „კუგელჰანდგრანატე-13“-ის ნაჭდევიანი კორპუსის მქონე ხელეწილას „კუგელჰანდგრანატე-15“-მა შეცვალა. წინამძობისაგან ეს უკანასკნელი კორპუსის სწორი ზედაპირით (დრმა ნაჭდევის გარეშე) განსხვავდებოდა. სამაგიეროდ ირველივე ღარივად დაყვებდა, რომელიც ყუმბარის ხელში მოხერხებულად დაკავებას უსაფრთხოებდა.

ნაჭდევეზე უარის თქმა იმანც განაპირობა, რომ იარაღის შფოთვის, შვი დროი, უფრო თანამედროვე და მძლავრი მუხტით შეიცვალა.

ბითი 3:

„საბჭოთა F-1-ის დამაზიანებელი მოქმედება 200 მეტრის რადიუსში ვრცელდება“.

– ამ ფაქტის შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ ხეობი აღწერილი ხელეწილათან შედარებით საბჭოთა ყუმბარის ნამსხრევების (მსგავსად გამოთქმისა: ჩვენი საბჭოთა ავადმყოფი ყველაზე უანძრული ავადმყოფი მთელ მსოფლიოში) ყველაზე საუკეთესო ნამსხრევებად მიიღო მსოფლიოში. მაშ როგორ? – კორპუსის ერთიანი წონისა და ისეთივე რაღობის ასაფეთქებელი მასალის პირობებში უცხოური ხელეწილასის ცალკეული ნამსხრევების გატყორცვის სიშორე 60 მეტრს შეადგენს, საბჭოთა „კუგა“ კი 200 მეტრის რადიუსში ითესავს სიკვდილს.

იმის კითხვა: საჭიროა კი ასეთი ხელეწილასი, რომელსაც არა მარტო მტრის, არამედ თანამებრძოლების და საკუთრივე მსროლილის უანძრეობის დაზიანება შეუძლია?

ლყოფილს და თანამდროვე მოდილებს დაიკავეს.

МК-II-ის დამახინებული რადიუსი 10-15 მეტრს შეადგენდა, ნამსხვრევის გადატორცნის სიშორე კი 75 მეტრს.

0-23

პოლონური „ლიმინკა“, რომელიც ქვეყნის შეარაღებამ 1923 წელს შევიდა, პრაქტიკულად, ფრანგული ხელყუმბარის ანალოგი იყო. ერთადერთი განსხვავება ის გახლდათ, რომ პოლონურს F-1-ისაგან განსხვავებით ფსკერზე ნასვრეტი არ ჰქონდა.

0-23-ის დამახინებული რადიუსი 25 მეტრი იყო, ხოლო ნამსხვრევის გატყ-

ორცნის სიშორე 50 მეტრს შეადგენდა.

Φ-1

„ლიმინკის“ რუსეთის ჯარში პირველი გამოჩენა საფრანგეთის უკავშირდება. პირველი მსოფლიო ომის დროს ეს ორი სახელმწიფო მიკავშირე იყო, რის გამოც საფრანგეთმა რუსეთის იმპერიული ჯარი მლითინზე მეტი ასაფეთქებელი „ციტრუსით“ მოამარაგა.

პირველი მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ ასაღვარდა საბჭოთა სახელმწიფომ ამ ხელყუმბარების წარმოება დაიწყო რამდენიმე ფოლადსასხმელ ქარხანაში. 1926 წლიდან საბჭოთა „ლიმინკებში“

დაიწვეს პროპორშიკო კოეფიციენტის მერ დამუშავებული ფალიის კონსტრუქციის გამოყენება. ეს ფალია ხელყუმბარას 1942 წლამდე ჰქონდა.

ნაღი რუსული „ლიმინკა“, როგორც რუსები ამტკიცებენ, 1939 წელს დაიბადა, როცა წითელი არმიის ნაწილები პოლონეთში იდგნენ. რუსული Φ-1-ის მამად მიჩნეულია სამხედრო ინჟინერი ფ. ი. ხრამელი. ხრამევის ხელყუმბარა, ზოგერთი გამოჩენის გარდა (განსაკუთრებით ფსკერის ნაწილში), პოლონური 0-23-ის სარკისებრი ანარეკლი იყო. იცნობდა თუ არა რუსი ინჟინერი პოლონურ ხელყუმბარას, უცნობია, მაგრამ ძალიან

Φ-1
1939 წ.

თანამდროვე
Φ-1

**ფუჭი
Φ-1**

ომის შესახებ, თუ საიდან განჩნდა ციფრი 200, არსებობს ვერსია, – ის უბრალოდ კორექტურული შეცდომაა. ვიღაცამ, რომლის დადგენაც ძალიან გაჭირდება, ანგარიშის ჩაბარების დროს ხელყუმბარის დამახინებულ რადიუსს ზედმეტი ნული მიუწერა, შემდეგ კი მისი ტირაჟირება მოხდა. ქაღალდზე და საბუთებში ცველავერი შესამიღებელია, სინამდვილეში და პრაქტიკაში კი...

ყუმბარის ნამსხვრევების ველის სიდიდესა და მათი გეფანტვის სიშორეს განსაზღვრავს კორპუსის მასალა და მისი საბრძოლო შეთავის მუხტის სიმძლავრე. სხვადასხვა ტიპის მუხტის შემთხვევაში „ლიმინკის“ თუჯის კორპუსი აფეთქებისას ნამსხვრევების სხვადასხვა რაოდენობას, მათი გეფანტვის სხვადასხვა სიქარესა და სიშორეს იძლევა.

შეიქმნა დენით გატენილი ხელყუმბარა აფეთქებისას უშეტესად მსხვილ ნამსხვრევებად იშლება, სამეტიოვად, გეფანტვის სი-

ქარე აქვს ნაკლები.

ტრიტილით გატენილი ხელყუმბარის აფეთქებისას ნამსხვრევების სიქარე იზრდება. სამეტიოვად, მსხვილ ნამსხვრევების რაოდენობა მცირდება, რასაც მისი არაფეთქებლობა მოხდევს. პირველ მსოფლიო ომში ტრიტილის ძალის შესამცირებლად მასში ქვიშას ურევდნენ. იმ შემთხვევაში, თუ თუჯის კორპუსს ტრიტილზე უფრო მძლავრი ასაფეთქებელი მასალით გავტენით, ნამსხვრევების ველი სართლად არ წარმოიქმნება.

ითივეს ეს ინფორმაცია საკმარისი უნდა იყოს, 200 მეტრის გადაშტეტულობის დასამტკიცებლად. მაგრამ ჩვენ ხომ ვიცით, რომ არსებობენ რუსული იარაღის გამოჩენილობაში დარწმუნებული „ექსპერტები“ სწორედ მათთვის ვერცა პატარა მთემპტიკური ცდა ჩაუტაროთ.

ხელყუმბარის საერთო წონა 600 გრამია. აქვან ასაფეთქებელი ნივთიერების მასა 60 გრამი. ეი. ლითონის მასა, რომელიც ნამსხვრევებად უნდა გაიფანტოს, უდრის 540 გრამს.

ცნობილია რომ ადამიანის მწკობრიდან გამოსავცანად საკმარისია 2-5 გრამი მასის მქონე ნამსხვრევი. შედარებით მცირე ზომის ნამსხვრევებს არასაკმარისი კინეტიკური ენერგია აქვთ. ვთქვათ მოხდა სასწაული და ხელყუმბარა აფეთქებისას იდეალურად დაიშალა ზუსტად ორგამიან ნამსხვრევებად (სინამდვილეში ასეთი რამ წარმოუდგენელია). 540 გრამიანი ხელყუმბარის კორპუსისაგან შეგვიძლია მოვიღოთ 270 ერთეული ნამსხვრევი, რომელიც ადამიანის დაზიანება შეუძლია. თუ 60 გრამი ტრიტილის აფეთქების სიმძლავრეს საკმარისად ჩაეთვლით (სინამდვილეში მათი უზრავლესობა ამ სიშორეზე ფრენისათვის საჭირო აქვარებას ვერ მიიღებს) ამ ნამსხვრევების 200 მეტრ მანძილზე გასანგეფად და დაუშვებთ, რომ ნამსხვრევი ყოველ მხარეს თანაბარი რაოდენობით გავრცელდება, მივიღებთ 200-მეტრანინ რადიუსს მქონე დაზიანების წარმოსახვით არსებს. აქვე უნდა გავიხსენოთ, რომ ხელყუმბარა ძირითადად მიწაზე ფეთქდება. ეი. ნამსხვრევები, რომლებიც სველის ქვეთისა ნაწილში მოხ-

ბერი რაბით რომ ჰგავდა მას, ფაქტია. რუსული **Ф-1**, რომელსაც ფრანგული სახელწოდება და პოლიორური ტექნოლოგია უდევს საყურძღად, დღემდე რუსეთის შეიარაღებული ძალების აღჭურვილობის ერთ-ერთი ელემენტია.

საბჭოთა არმიამ, ისევე როგორც დღევანდელ ქართულ ვარშამ, ძირითადად, შერაბულაშნ შუბღევი სახეობის ხელეუღმარება: შუბღევი **Ф-15** და **Ф-42**, თავდაცვითი **Ф-1** და ტანკსაწინააღმდეგო კუბულაციური **Ф-3**.

რა საიკრივ უნდა იყოს, პირველი სამი ვერ კიდევ მორე მსოფლიო ომის დროს გამოიყენებოდა, ხოლო **Ф-1**-ის პირ-

ელ მდიფიკაციას 1939 წელს საბჭოთა ვარისკაცები ფრელებსაც კი ესროდნენ. თუკცა, ნახევარსაუკუნოიანი ისტორიის მიუხედავად, ეს ხელეუღმარები კვლავ რჩება ახლო ბრძოლის ეფექტან საშუალება.

ხელეუღმარის ხმარებაზე მებრძოლამ აუცილებლად უნდა ვაიაროს სათანადო წერინა და რაც მთავარია, ფსიქოლოგიური მომზადება, რადგან მისი ხმარება ბერ სოხანსან არის დაკავშირებული. ხმარად ყოფილა, — მოუმზადებელ ვარისკაცს, დანეულობისა თუ სხვა მიზეზის გამო, რეაღვაძილებითი ფეხარისთვის ხელი ვაუშვია და იგი იქვე, საგარშამ ჩავარდნილა.

აფხაზეთის ომის დროს ხელეუღმარებს ორივე მებრძოლი მხარე ფართოდ იყენებდა. ზოგიერთი ინფორმაციით, აფხაზეთში, რომლებიც მიტოვდებულანების საშუალებით ბრძამდნენ სოხუნსა და ბაბუშურის აეროპორტს, ზემოდან ვარდნენ მისი ჭეჭებს, რომლებშიც უმეე რეაღვაძილებილი **Ф-1** ხელეუღმარები იყო ვაჭვდელი. მისაზე დანარე ხევისას ჭეჭა ომსკრეიფა და 3-4 წამში ხელეუღმარაც ფეციქებოდა...

სადღესოდ მრავალი ჭეჭეის საშემდრო წრეება ვაითავლისწინებს ხელეუღმარების საბრძოლო გამოცილებება და მივადნენ დასკვნამდე, რომ საჭვრო და ვინფერულა არსენალში ორი ტიპის ხელეუღმარების ჭჩანა. ამასთან, წარმოიქმნა სახნეღე, კრბოღ, ვარეზის საიფიში თუ თავდაცვითი ხელეუღმარების მომარაგების პრეპორციების დაცვის საკითხში, კონკრეტულ საბრძოლო მღეომარობაში, რომელი მათიანის მოთხოვნილებება დიდგებოდა დღის წესრიგში. ამიტომ განჩნდენ მოსახსნელი, დაცვითი, ვარსაცმანი და შხა, დამაზანებელი ელემენტების მქონე ხელეუღმარები, რომლებიც ვაცილებით ეფექტან ნამსხერეეების ველს წარმოქმნიან, ვიდრე „ლიმონკების“ თუჯის მსებე და სხელკელდანი კორპუსები.

სასწავლო-სამიტიაციო **Ф-1**

კინემატოგრაფიისთვის განკუთვნილი მაკეტი

„ლიმონკის“ კრილი

ვლებან, დაზანებამო მინაწილოებას ვერ მიღებს. რჩება დაახლოებით 135 ნამსხერეევი, რომლებიც პორიზონტს ზემოთ გაფანტებან.

მოეესწერებო, ხელეუღმარა ადამიანის დასაზანებლადა ვანკუთვნილი. დეკუშვით, რომ ადამიანის საშუალო სიმაღლე 180 სანტიმეტრია. აქედან ვამოძინარე ველა ის ნამსხერეევი, რომლებიც უფრო მაღლა ვაიტორცნება, ფეჭად დაიკარება. მარტევი ტრევიონიმეტრული ვამოთვლით ვასკვნით, რომ კოხე მიწის ზედაპირდან, რომელშიც სახიფათო ნამსხერეეები ხეჯებან 0,5⁰ შუადვენს. ეი. ადამიანის დაზანება შუეძლიათ აფეციქების წერტილიდან 0-დან 0,5 გრადუსით ვაფანტულ ნამსხერეეებს. ნამსხერეეები, რომლებიც უფრო დიდი გრადუსით ვაფანტებან, მიზანს ზემოდან ვაღაუვლიან.

თუ ხელეუღმარის კორპუსის ნახევარსფეროს 180 გრადუსს 100 პროცენტად ჩავთვლით, მაშინ ნახევარი გრადუსი 0,27 პროცენტი იქნება. თუ 135 ნამსხერეეს

100 პროცენტად მივიღებთ, ნამსხერეეების თანბრად ვაფანტვის შუმიხევევაში დაზანების სფეროში წელის მდიდარებში ვარისკაცს 0,27 პროცენტი მოხევა. ესე იგი — 0,19 ნამსხერეევი. დანარჩენი მიზნის ზემოთ წევა. პრაქტიკულად ვამოძის, რომ 200 მეტრის სიშორეზე წელის არეში ნამსხერეეების მოხედავა ვამორეცხულია.

ვაევისწერიოთ ვეიოჭტრია: წრეწერის სიგრძე უდრის $L=2\pi R$. აქედან ვამოძინარე, დაზანების ზონის წრეწერის სიგრძე შუადგენს 1256 მეტრს. ვაგანაწილოთ 0,19 ნამსხერეევი 1256 მეტრზე. ესე იგი თითოეულ მეტრზე მიღის 0,0001513 ნამსხერეევი.

ფარდობითობის თეორია ჩვენს დღემზე რომ მიეიშველითი, ვამოვა რომ **Ф-1** ხელეუღმარის ტრალად მინდორზე აფეციქების დროს არსებობს ალაბათობა, რომ 100 ათასი აფეციქების შუედღე 200 მეტრის მანძილზე მიზანს ნამსხერეევი 7-8 შუმიხევევაში მოხევა. ეს ვახლავით თეორია. პრაქტიკულად კი 200 მეტრ მანძილზე ვაცილებით ნაკლები ნამსხერეევი აღწევს,

რომელიაგან ბერის არ ვაგანია დაზანებისათვის საჭირო ენერჯია.

თუ ეს ვამოთვლებოც არასკანონისა, მაშინ შუეჯადროთ სხვადსხვა ასაეუციქელი მასალის ნამსხერეეების არადამაზანებელი ვაფანტვის სიშორე.

ჭეციოსწინააღმდეგო ნაღმი **POM3** — ნამსხერეეების ვაფანტვის მაქსიმალური სიშორე — 60 მეტრი, წონა 75 ვრამა.

პოლანდური ხელეუღმარა **MR20C1** — ნამსხერეეების ვაფანტვის მაქსიმალური სიშორე 45 მეტრი, წონა — 145 ვრამა.

ვერმარული ავიამოში **CD-2**: ნამსხერეეების ვაფანტვის მაქსიმალური სიშორე 60 მეტრი, წონა — 225 ვრამა.

ახლა წარმოვიფიქროთ, შუეძლია კი საბჭოთა წარმოების **Ф-1** ხელეუღმარის უფრომად დავბოლუ ნამსხერეე ვაცილებით შორს წასვლა, ვიდრე თანამდროვე პოლანდური ხელეუღმარის ვაცილებით მხოლოდ (2,5 ვერ) აეროდინამიკურ დამაზანებელ ელემენტს (მეტრალის ბურიოლას)? რა თეჯა უნდა, არა...

კავკასიის ეროვნული აზიასია

პირველი მსოფლიო ომში

თეთომფრინავის, როგორც საბრძოლო საშუალების, დებუტი 1911-12 წლების იტალია-თურქეთის ომში შედგა, თუმცა მას ცალმხრივი ხასიათი ჰქონდა. იტალია მაშინ მოწინავე საავიაციო ქვეყნად ითვლებოდა, რომელსაც საავიაციო მრეწველობა და საჰაერო ფლოტი მომზადებული საფრენისო-ტექნიკური პერსონალით ჰყავდა. ომში 35 იტალიური თეთომფრინავის მონაწილეობა სადაზღვრეო ფრენებითა და ბომბარდირებით აღინშნა.

ბალკანეთის 1912-13 წლების ომში ავიაციას უკვე ორივე მხარე იყენებდა და თეთომფრინავების მოვალეობა დაზვერვა (1000-1300 მეტრის სიმაღლიდან), საავიაციო ლიტერატურის ჩამოყრა და ციხესიმაგრეებისათვის ფოტოსურათების გადაღება შეაჯავნა.

ომში სამხედრო და მოხალისე მფრინავები ერთად იბრძოდნენ. ეს უკანასკნელი შეიძლება კარგი სპორტსმენები იყვნენ, მაგრამ ცალკე სამხედროები გამოდგენდნენ და ტაქტიკური მომზადებასთან ერთად დისციპლინაც აკლდათ. ერთი ამერიკელი მოხალისე მფრინავი ჯერ თურქებთან იბრძოდა, მაგრამ ანახლავურების დავაიანების გამო თავისი თეთომფრინავით ბულგარელთა მხარეს გადაფრინდა. ომში საბრძოლო ათოლობა ბულგარეთისა და სერბიის არმეებში მებრძოლმა რამდენიმე რუსმა მოხალისე მფრინავმაც მიიღო.

ბალკანეთის ომში ავიაცია დამოუკიდებლად, ვარბეთის კავშირის გარეშე მოქმედებდა და ოპერატივა მსულებლისზე გავლენას არ ახდენდა. ამის გამო ბევრი დავალება არ სრულდებოდა.

1910-11 წლებში რუსეთის არმიამ სამხედრო ავიაციის ფორმირების პროცესი დაიწყო. სამხედრო ოლქებსა და ციხესიმაგრეებთან იქმნებოდა ავიარაზმები, რომლებსაც მხოლოდ ტაქტიკური ხასის ამოცანების შესრულება შეეძლოთ. ავიარაზმი 3-დან 12-მდე ერთი ტიპის თეთომფრინავს ითვლიდა, საიდანაც ნახევარზე მეტი გამანადგურებლის, ხოლო დანარჩენები შვედრავისა და საარტილერიო ცეცხლის მკორექტირებლის მოვალეობას ასრულებდა.

ქართველი მფრინავი მიხეილ მაჭავარიანი ზოს ცენტრში. მარცხნივ უზის მის მიერ ჩამოგდებული მფრინავი ვიდეიკ ვიგამი

ავიაარკის მომეტებულ ნაწილს ფრანგული ფირმების „ფრანსის“ (მოდელი IV, VI, XX, XXII), „უჟუნის“, „ანოპორის“, „პორანის“ და „პლურის“ თეთომფრინავები შეადგენდა. შედარებით ნაკლებად იყო წარმოდგენილი ამერიკული და გერმანული თეთომფრინავები. თავად რუსული კონსტრუქციები ექსპერიმენტული ხასისათვის იყო ან პატარა-პატარა სერიებით იგებოდა.

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთვის 39 ავიარაზმის ჩამოყალიბება მოესწრო. არმია სამხედრო დანიშნულების 263 თეთომფრინავს, ხოლო ფლოტი კი – 18 ჰიდროთეთომფრინავს ფლობდა. შედარებისთვის გერმანიას 262, საფრანგოს 156, ავსტრია-უნგრეთს 65 მანქანა ჰყავდა. კიდევ უფრო მცირერიცხოვანი შემადგენლობა ჰყავდა იტალიასა და აშშ-ს.

კავკასია მაშინ რუსეთის იმპერიის განაპირა და ჩამორჩენილ მხარედ ითვლებოდა, სადაც ავიაცია ენთუსიატებს მონდობით ვითარდებოდა. ამასთან, გამატორებული იყო შეხედულება, რომ კავკასიის რთული ტყიან-შიაიანი რელიეფი თეთომფრინავების გამოსაყენებლად სარიკო და არაუეფექტური იქნებოდა.

კავკასიის არმიის პირველი საავიაციო რაზმის ჩამოყალიბება 1912 წელს ყარსის ციხესიმაგრესთან მოხერხდა. ავიარაზმს სულ სამი თეთომფრინავი ჰყავდა

გასული საუკუნის დასაწყისში, როცა ავიაცია თავისი განვითარების პირველ ნაბიჯებს დგამდა, და საფრენი აპარატები დიდი სიმძლავრით არ გამოირჩეოდნენ, თითოეული საბრძოლო დავალების შესრულება პილოტისაგან განსაკუთრებულ თავდადებასა და ვაჟაკობას მოითხოვდა. ერთ-ერთი ასეთი მფრინავი იყო მიხეილ მაჭავარიანი, რომელმაც კავკასიის ფრონტზე მიმდინარე ბძოლებში შესამჩნევი კვალი დატოვა.

ორი ორადგილიანი „ფრან IV“ და 1 „ფრან XVI“.

1913 წლიდან ყარსის ციხესიმაგრის პირველ კავკასიის ავიარაზმს პილოტი-ოფიცერი ალექსანდრე გასილის ძე ილინი მეთაურობდა. რაზმში მფრინავები მსახურობდნენ: კაპიტანი დიმიტრი სლავინი; შტაბს-კაპიტნები კონსტანტინ აფანასიევი და პეტრე ნიკოლსკი (მოვლენებელი იყო ციმბირის IV ავიარაზმთან); პორუჩიკები: ალექსანდრე შოშინი, ნიკოლოზ სკრახინი და დედონე გვგორევი.

ყარსის ციხესიმაგრის ავიარაზმში შტაბით 1914 წლის 31 იანვრისათვის 8 თეთომფრინავი ირიცხებოდა, ხოლო პირადად შემადგენლობა 6 მფრინავ-ოფიცერსა და 3 მფრინავ-ჯარისკაცს ითვლიდა. ომის შემთხვევაში მათგამ კიდევ ამდენივე აპარატი უნდა ყოფილიყო.

მთელი ომის მანძილზე კავკასიის არმიის ავიაცია, სხვა ფორნეტებთან შედარებით, ყოველთვის მცირერიცხოვანი იყო. მართალია, 1916 წლის დასაწყისისათვის ავიარაზმების რაოდენობა სამამდე გაიზარდა, მაგრამ თითოეულში თეთომფრინავების რაოდენობა 6-8-ს არ აღემატებოდა.

მცირერიცხოვნების მიუხედავად, კავკასიის არმიის ათმა თეთომფრინავმა არზრუმის ალბანში დიდი როლი ითამაშა.

ოპერაციის მომზადებისას ჰასან-ყალუს

რაიონში კავკასიის III ავიარაზხმის რამდენიმე „აიუპორი“ გადმოფრინდა. რაზმს პორუჩიკი მეფერი მეთაურობდა.

არზრუმის ოპერაცია 1916 წლის 10 იანვარს დაიწყო, რასაც რუსეთის არმიის განკუთვნილი მძიმართლებით თურქთა პოზიციების გარღვევა, არზრუმზე გასვლა და 1916 წლის 16 თებერვალს არზრუმის ციხესიმაგრის აღება მოჰყვა.

ავიაციის მოვლევებში მოწინააღმდეგის პოზიციათა დაზვერვა-ბომბარდირება შედილა. მფრინავები საარტილერიო ბატარეებისა და რეზერვების განლაგების ადგილებს ფოტოებს უღებდნენ. ავიაციით გამოვლილი მდებარე დაკლული დევკობიონისა და ჩიბან-დელეს სიმაგრეები, ფორტის სუსტი 10 კმ-იანი მონაკვეთი ფორტ ტაეატასა და ჩიბან-დელეს შორის, რომელიც კავკასიის არმიამ მთავარი დარტყმისათვის გამოიყენა.

ავიაციამ დროულად გამოავლინა თურქების მე-3 არმიის უკან დახვევა. მისდევდა უკან დასული ნაწილებს და ბომბებს აყრიდა. თითო არზრუმის აღებას საფუძვლად საპაერო დაზვერვის მონაკვეთები დაელო, სადაზავე ჩანდა, რომ მოწინააღმდეგე ქალაქს უთავბოლოდ ტოვებდა.

მფრინავები დავალებებს მკაცრი ზამთრისა და მაღალი მთის განსაკუთრებულად მძიმე პირობებში ასრულებდნენ. აეროლომი ზღვის დონიდან 3000 მეტრზე მდებარეობდა და ფრნა მინუს 25-30 გრადუსი ყინვის პირობებში სრულდებოდა. გამთავბოლოებული ჰაერის პირობებში სიმაღლის არეფვა ჰორდა და შასი ლამის დერიბიდილს თხემს ეხებოდა. ყოველი გაფრენის შემდეგ თვითმფრინავები ტყვეებით დაცხრილილი ბრუნდებოდნენ. ასეთ პირობებში ავიატორთა სამსახური უადრესად სახიფათო იყო, მაგრამ მოვალეობის გრძნობა მფრინავებში იმდენად მაღლა ადგა, რომ ისინი სიძნელეებს არ ებუდებდნენ.

მფრინავთა თავდადებას კავკასიის არმიის შტაბის უფროსმა „თავგანწირუ-

ლი და გმირული“ უწოდა.

თურქეთის იმის დასაწყისში კავკასიაში ავიაცი საერთოდ არ ჰყავდა და არზრუმის ოპერაციაში რუსული ავიაციის აქტიურობამ თურქ გენერლებზე, ალბათ, გავლენა იქონია.

რუსეთის გენერალური შტაბის სადაზვერვო განყოფილების მონაკვეთებით, 1916 წლის მარტში თურქეთმა გერმანიისაგან სხვადასხვა შეიარაღებასა და ტექნიკასთან ერთად 51 თვითმფრინავი მიიღო. რამდენიმე გერმანული „ალბატროსი“ კავკასიის ფორტზე გამოჩნდა, რასაც საპაერო ორთაბრძოლები მოჰყვა. აქ თავი ისახელა მფრინავმა მიხეილ მაჭავარიანმა, რომელმაც მოწინააღმდეგის ორი თვითმფრინავი ჩამოაგდო.

მაჭავარიანი მოვლევებში წერდა: „1915 წლის დეკემბერში მოსკოვში ახალი საავიაციო რაზმის ჩამოყალიბება დაიწყო, რომელიც ირანში მოქმედი გენერალ ბარათოვის საექსპედიციო კორპუსისათვის იყო განკუთვნილი. რაზმი სხვადასხვა ფორტის საავიაციო რაზმების მფრინავებისა და ტექნიკური პერსონალისაგან ყალიბდებოდა. 1916 წლის იანვარში მივიღებინდებოდა რაზმის ფორმირების დაჩქარებისა და კავკასიის ფორტზე გაგზავნის განკარგულება მივიდა. ამის შემდეგ მას II კავკასიის საავიაციო რაზმი ეწოდა“.

კავკასიის საავიაციო რაზმების თვითმფრინავების ჰაერო იმის ბოლომდე მოძველებული რჩებოდა. იმ დროს ყველაზე თანამედროვე გამანადგურებლის „აიუპორ 21“-ის სიჩქარე საათში 150 კილომეტრს არ აღემატებოდა. კიდევ უფრო დაბალი სიჩქარეები 110-120 კმ/თ-ში შუგრავეებს „ეუპენს“, „ჰილდონსა“ და „კორან-პარასოს“ ჰქონდა. მფრინავები „კოდროსი“ აპლოინდებდნენ, რომლის საფრენოსი ჰერი 4000 მეტრზე მეტი იყო და რაც მთავარია, შეზღუდული ფართობის მქონე მინდორზე დაჯდომის საშუალებას იძლეოდა.

ავიაციის უფრო ეფექტიანად გამოყენების მიზნით 1917 წელს ავიარაზმები

კავკასიის არმიის კორპუსების დაკვემდებარებაში გადავიდნენ. 1917 წლის 1-ელი სექტემბრისათვის I საავიაციო რაზმის ერთი დანაკვეთი V კავკასიური კორპუსის, იმავე რაზმის II დანაკვეთი II თურქესტანული კორპუსის, II საავიაციო რაზმი I კავკასიური კორპუსის, IV რაზმი – IV კავკასიური კორპუსის ინტერუსესისათვის მოქმედებდა. რაც შეეხება III ავიარაზმს, ის მძაგრებულ იყო VII კავკასიურ კორპუსზე, რომელიც ირანსა და მესოპოტამიაში იბრძოდა.

კავკასიის ფორტის 800-კილომეტრიანი ხაზი, რომელიც შავი ზღვის სანაპიროდან იწყებოდა და სპარსეთის ტერიტორიაზე მთავრდებოდა, რუსეთის უმაღლესი მთავარსარდლობისათვის ყოველთვის „ღარბი ნათესავს“ მდგომარეობაში იმყოფებოდა და ავიაციის შესვლას სხვა ფორტებზე მორჩილად ავიატორების სარჯზე მიმდინარეობდა. მდგომარეობის გამოსწორება იმის ბოლოს დაიწყო, მაგრამ ახალი თვითმფრინავები ფორტებზე აღარ აღწევდა და თბილისის ავიაპარკში რჩებოდა.

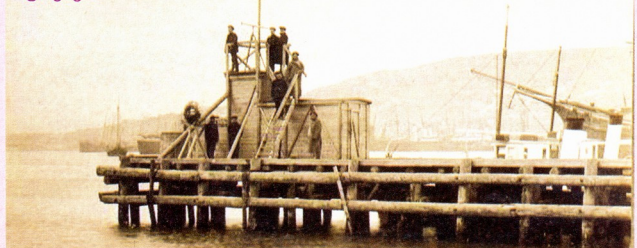
1917 წლის მეორე ნახევრისათვის კავკასიის ფორტის განკარგულებაში 4 ავიარაზმი, თბილისის ავიაპარკი და ავიასკოლა იყო.

არსებული მონაკვეთებით, 1917 წლის ოქტომბრისათვის კავკასიის ფორტზე 17 პირვითმფრინავი თვითმფრინავი იყო დარჩენილი, სადაზავე პირვითმფრინავი 6-8 თუ იქნებოდა. ავიარაზმებში 49 თვითმფრინავი და 453 დაბალი ჩინის სამხედრო მსახურობა. სამხედრო აეროდრომები თბილისში, ყარსში, ტრაპიზონისა და ერზურუმში მდებარეობდა.

კავკასიაში მიმდინარე საბრძოლო მოქმედებებში მცირე წვლილი პილოტავიაციამაც შეიტანა. რუსებმა გრიფორენის კონსტრუქციის ორი დაშლილი M-5 პილოტავითმფრინავი ვერ რეფვა ზოთი საფარზე სუფლაოდ და შემდეგ ხანგრძობილი ითხოვდა ურბით ვანის ტაბაზე პორტ ართინა მიიტანეს, სადაზავე ვანის ტბის ფლოტილია მოქმედებდა. გზა ნაკმაოდ რთული იყო იმის გათვალისწინებით, რომ ტრანსპორტირება არარატის მთის გარშემო განსრულებულია. რაზმი პილოტავით მოქმედი გენერალ-მაიორ თოვმას ნახარბეკოვის კავკასიის VII ცალკეული სარაზმი კორპუსის შტაბის დანაკვემდებარებაში იყო. 1917 წლის 28 ივნისის ზღვის დონიდან 1648 მეტრზე მდებარე ვანის ტბიდან პილოტავითმფრინავებმა პირველი საბრძოლო გაფრენა შესრულეს. ორივე M-5-ს ბაქოს საზღვაო-სავიაციო სკოლადაამთავრებული მფრინავები მართავდნენ.

თამაზ ჩაჩანიძე

ავიაციის გარეორავეც ასეთი მოწყობილობებიდან აღევნებდნენ თვალს ფრენებს

გ თ ა ვ ა ზ ო ბ თ
საბჭოთა არმიის
ყოფილი ქართ-
ველი ოფიცერის
თემურ მიქაუტაძის მონათხრობს.
ის ავღანეთში 1983-85 წლებში
მსახურობდა. ავღანეთიდან 25
წლისა დაბრუნდა, ეპიპტინის
წოდებით. იყო მსუ მტოტოშაროლე-
ლი პოლკის ნაღმსატყორცნელთა
ბატარეის მეთაური...

გაგრძელება

დასაწყისი ის „არხენალი“ №8

...მოწყვეტილ ჩავეში ლიუკში და რა-
ციაში ბრძანება ჩაეძახე;

– შუქები ჩააქრეთ!

ჩემი მანქანის მძლოლი მუხრუჭებს
დააწვა და მარჯვნივ გადაიწია. მანქანა
თხრილში გადავარდა. ჯერ გვირანად
შვევატორტმანა, ხოლო შემდეგ ლიონმა
დარტყამს თავი ჯავშანზე მიმართულებულია.
დარტყმის ძალამ ტანკისტის ჩაფხუტში
გააღწია. კინაღამ ვინი დავკარგე. მიეხ-
ვდი, რომ წინა მანქანას შევეჯახეთ. ის
ჩვენზე ადრე გადავარდა თხრილში და
განქრდა.

ჩემმა მექანიკოსმა უკანა გადაძვეტი
ჩართო და უკან ამობოლებას ცდილობს.
რამდენიმე მეტრით დავიხიეთ უკან, მა-
გრამ თხრილიდან ვერ ამოვედით. იქნებ
ეს უკეთესიც არის?

– ჩააქრეთ ძრავები! – გავეცი ბრძა-
ნება.

– პირველი, მესამე ვარ. რა მოხდა?!

– ეს კოტურეთი იყო.

– ჩასაფრება! ჩააქრეთ ძრავები. ყვე-
ლანი ძირს, მიწაზე!

მანქანები უცხად დაიცალა. მიწაზე
გაყოფილება ატარისკაცებმა უკონტრო-
ლო სროლა გატყეს.

– შეწყვეტეთ სროლა! – დავიყვირე
რაც ძალი და ღონე მქონდა.

ხაფანგში მოხვედრილი და შემინებ-
ული ჯარისკაცები ერთხანს კიდევ ის-
როდენ უშისამართოდ.

დიდი გაკვირვებით, მაგრამ ბრძანება
ჯარისკაცებამდე დავიყვანე. სროლა შეწყ-
ველა. მონიშნადმდევის მხრიდანაც იკლ-
ცეხლებმა. ბოლოს კანტიკუნტალა ის-
მოდა. ჩვენ ვეღარ გვხვდავდნენ, მაგრამ
შუქებით ჩვენს ცეცხლზე ან ხმაურზე
გასუსტა. ჩვენი პოზიცია საკვალლო იყო.
ერთმანეთზე მიკვრით ვიყავით მიწყობილი
სანიაღვრე თხრილში (მესამე, ჩამორჩენი-

აზიური ხაფანგი

ლი მანქანის გამოკლებით) და თუ დუხ-
ვის ჩვენზე ოდნავ შემაღლებული ადგ-
ილი ეკავით (ასეც უნდა ყოფილიყო)
მათი უპირატესობა ცხადზე ცხადი იყო.
ორმხრივ სროლაში ისინი გვეჯანბნდნენ.
მთი უმეტეს, რომ იციოდნენ ჩვენ სად
ვიყავით, ხოლო ჩვენ მხოლოდ ვარაუდი
შეგვეძლო. ვერ ვხვდავდი მესამე მან-
ქანას. არ ვიცოდი ანატოლის მდომარ-
ეობაც.

– მეორე, ანატოლი, პირველი ვარ,
მომასხენე.

ანატოლის რაცია არ მმასუხობდა.
არადა მისი მანქანა ჩემგან ათ-თოთომეტ
მეტრში თხრილში იყო წაყუდებული.
მიუხედავად ამისა, არ შემეძლო რაციას
მოეშორებოდი.

– ტლიოკ! – გავძახე ხმაძალა.
ხმაზე ტყეები წაშვიდა. ჯავშანი
ანხრიალდა.

თავი მიწაში ჩავეყვი.

ხმაძალა ბრძანების გაცემა შეუძლე-
ბული ჩანდა. უცებ ანატოლის კვიპა-
ფიდან ერთი ჯარისკაცი თვითონ მობო-
ბლდა და ჩურჩულით მომასხენა:

– ამხანაგო კაპიტანო, ბერეგნიო ვარ.
ლეიტენანტმა გამოგზავნა.

– რა ამბავია? დანაკარგი?

– ლეიტენანტი დაჭრილია ხელში.
ტყვიამ დაკარა. კიდევ მანქანიდან რომ
გადავარდა, ფეხი იღრძო თუ მოიტეხა.

– პრომიდოლი გაუკეთეთ. ახლავ
მოვალ.

– თვითონ გაიკეთა უკვე.

– კარგი. დანარჩენები?

– გადავრჩით. მანქანის წინ ვართ
ჩაწოლილები.

– გაიშალეთ და გაიტრუნეთ. ახლავ
მოვალ.

ახლა მესამე მყავდა მოსატყენი.

– მესამე, სამა, სადა ხართ? – ვი-
კითხე რაც შემეძლო ჩუმად.

– აქ ვარ, ამხანაგო კაპიტანო, მოსა-
კვეის უკან. ღამის ხედვის ხელსაწყოები
გავიკეთეთ. რა გქნა, მოვიდე?

– არა! იფავი მანდ და დააკვირდი. არ
გაინძრეთ და არ ისროლოთ.

– არის!

სანამ ახლოვდა, არა გვიშავდა რა. თუ
ჩვენ ვერ ვხვდავდით ლუხებს, ვერც ისინი
გვხვდავდნენ. დაუმიზნებლად, ვარაუდით
სროლა დიდ საფრთხეს არ წარმოადგენ-
და. მაღლობად მივრთო, უშოკიერო დამე
იყო, მაგრამ სადაცაა გათენდებოდა. ათი-
თოთომეტრი წუთი საქმარისი იქნებოდა
ლუხებსასთვის, რომ გავგანადგურებინეთ.
ხაფანგში ვიყავით. მამუველი უნდა გა-
მოქმეტხა.

– ძერა, ორბი ვარ!

– ძერა ვარ, ორბი ვისმენ, – ბატალ-
ონის მეთაურის რადისტო უშლდ გამოე-
და კავშირზე.

- მოასხენეთ მთავარს...
- უკვე მოვასხენეთ. უპასუხეთ.
- ყოჩაღ, - უკვე იმედი გამიძინდა. ქვეყანაზე არც ისე ბნელია.
- მიკი, - ჩამეჭრა კორსაკოვის ხრინ-წიანი ხმა. ასე ტკბილი დღემადწის ზურგზე არავფერი მსმენია. - რა ხდება მანდ, ბლია?

- ჩასაფრებაა, ამხანაგო... ძერაფ.
- დანაკარგი? დანაკარგი არის?
- არა, ერთი დაჭრილია, ლეიტენანტი. მსუბუქად.
- მერე რას აკეთებთ მანდ?
- ვეწვით, - საიცრება, რას უნდა ვაკეთებდეთ?
- მერე რას უწევხართ?
- თავს ვერ ვწვით მაღლა. ისერიანი.
- ჩანსვარეო, არა? სად არის შენი ალი?

- რა უნდა შეპასუხა?
- რას ვაჩუქდი? რა ვიცი ახლა?
- დანხარება ვეჭირდება. ხეიანი ვართ, სერპანტინის ბოლო მოსახვევში, კონეროვო გამოვზაფნეთ სამი მანქანი, იცის ეს აფელი. ჩვენ ჯარისკაცს დავგავდებო. ღამის ხვდეთ გამოვზაფნეთ. შუქები არ ანთონ.

- სირი არ ვინდა სამარხო კარაქზე? ახლა ვაძლიერებო კონეროვო? დიას, როგორც შენ იტყვი, ვაგრიცავ სწორედ. ვაბუნდება და გამოვვზაფნი.
- ამხანაგო მაიორო...

- არავითარი ამხანაგო მაიორი, ვჯარეთ მანდ და თავი არ ასწიოთ. გათენდება და გამოვვზაფნი. ერთ საათში გათენდება კიდევ. მორჩა, შეწყდა კავშირი.

კრიჭა შეშეკრა და მაიორის შეგინება მიტანა, მაგრამ ახლა არ შეიძლება. ჯარისკაცები შეაძინევენ ჩემს გამწარებას და უფრო დამოფრთხიან. სჯობია, როცა სამშვიდობოს ვაკალით, მაშინ შევაგინო, გულანდა. ჩემი წილიც და ჯარისკაცებისაც. თუ ვაგვიღო სამშვიდობოს.

ერთ საათში კი არა, უფრო მალე გათენდება, მაგრამ ჩვენ არ შეგვიძლია დავდვლით რიყარასაც კი. სანამ ბნელა, რაღაც უნდა მოვიფიქროთ. გათენებადღე ჩვენი სავალალო მდომარეობა რაღაც-ნაირად უნდა შეცვალოთ.

ემშვიდობები. მაიორის ფეხებზემკიდობია უკვე აღარც მალეზიანებს.

- ჩემ გრდელით ჯარისკაცს ვეკითხები: - რომელი ხარ?
- მე ვარ, ამხანაგო კაპიტანი, ტოლსტი.
- ოლეგ, მოდი ერთი, ძმურად, ეს ქუდი დამიკავე, - ვისინი ტანკისტის ჩაფხუტს და ვაწვდი.
- რა ამბავა, ამხანაგო კაპიტანი, რაო

- კომბატა?
- რა რაო, ოლეგოკ, ყველაფერი რიგ-ზეა, შეტყევაზე გადავდივართ.
- შეტყევაზე? - მესმის ჯარისკაცის გაკვირებულობა და ამავე დროს იმედინი ხმა.
- აბა რა. დავეცხეს, მაგრამ რა ფეხები მოვეჭამეს? ახლა ჩვენი ჯვრია. ვასაგუბია?
- ვასაგუბია.

- წინა მანქანისაკენ მივხვავ.
- ლეიტენანტი სად არის? - ვეკითხები პირველივე ჯარისკაცს.
- წინ არის, - უხარია ჩემი დანახვა, - ამხანაგო კაპიტანო, ახლა რა ვქნათ?
- იწყებ, რა უნდა ქაა, დაიდალე? თუ ვინდა, წაუბინე. ვერ კიდევ დროა.
- კი, აბა, დაიძებნე აქ. - ვხვდები, რომ ელიშება ჯარისკაცს.

პოლყოფა კარგად არის. ხელი გადახვეული აქვს. ძვალს არ შეუხებიაო. ფეხიც ადგილია.

- მიტეხინატი არ ჩანს. ცოტა მოუერხებულად დევნებ, მორი, თავით დავეცი, მაგრამ ფეხი რატომ მიტეხინა, ვერ ვაგვიყ.

- კარგი, ტლოკ. მიძინე, ყუმბარასტყორცნით ამ ხეობიდან ისროლე. სიმაღლეებიდან ვერ ისროდნენ, - შორსაა, მაგრამ უნდა ილევებზე ავტომატების და ჩუბინები სინახდნენ, თუ ჭკუა აქვთ. ამით გათენება რომ ვაკალით, დღეს გეიტორებენ. მანამდე უნდა გამოვიციერთ სად არიან ზუსტად. ვესმის?
- როგორ არ მესმის?

- ყუმბარასტყორცნი რომ ვაანად-ვეურო, 5-6 მეტრით წინ უნდა წაიწიო, გზის მქორე მხარეს, კანონისგან. მაგრამ წინ თუ წაიწივი, მაღლიდან სნაიპერის სამიხზე ვახდები, ხომ ასეა?

- ასეა, წინ თუ წაიწივი, სიმაღლე-ბიდან დაცვა დამჭირდება.

- სწორია და ერთი შანსი გვაქვს. პირველად ცეცხლს კოტუნოვი გახსნის. სად არის კოტუნოვი?

- ჩამოვჩნა. მოსახვევს უკან არის მოფარებული.

- ჩამოვჩნა. აი, ცუდლუტი. ხვალ დავხჯი. ავეცი მას აქვს, არა?

- პი, ახლა მას უკან დავხჯე და მარცხნიდან შემოვტარებ. გარეთარეოან ერთად ცეცხლს სიმაღლეებზე გახსნის. შენები ამ დროს წინ უნდა იყვნენ წაწეულიები და ყუმბარასტყორცნელს არ უნდა მისცენ დამიხნების საშუალება. ცეცხლს გახსნი ჩემი ბრძანების მიხედვით. ხომ ყველაფერი გაიგე?
- გავიგე.
- ახლავე, ხასწარაფოდ, ორი მეთვალთვალები წინ წასწიე, ოღონდ სანამ

კოტუნოვი ცეცხლს არ გახსნის, ჩქამი არ უნდა იყო.

- მე თვითონ წავალ.
- ფეხი?
- ტყვივლს ვერ ვგრძობო, ისეთ კაიფში ვარ. თანაც ფეხით წასვლა მაინც ხომ არ გამოვა? უნდა ვაგზიხდე და...
- უკან ვაგზიხდი.
- ტოლსტიო, აბა ერთი ევ ქუდი მომიცი.

კოტუნოვი კავშირზეა. კოტუნოვი მგ შენი ჯავშნიდან. მანდ მხოლოდ მეტყვიამფრქვევე დეტოვე. ამოიტანე ავეცი, საძოვარი (82-მილიმეტრიან ნაღმსატყორცნებს საძოვარს ვუბახბიო), არტილერიისტების რაცია და რაც შეიძლება ბეერი ნაღმი. ჩვენგან მარცხნი, ხეობაში ყუმბარასტყორცნია; ხელის ყუმბარასტყორცნი. არ ვიცი, სად. სიმაღლეებზე კი მეავტომატები და ჩუბინები, არც ევ ვიცი, სად და რომელზე. მეავტომატებში და ჩუბინები ავეცის სამიხინა. თუ ვერ მისწვდები, მხოლოდ მამინ გამოიყენებ ნაღმსატყორცნს. მისთვის მინიმუმ სუთი ნაღმი უნდა ვაზარ-ჯიო. მესამეზე თუ არ დაახურე, წასულია ჩვენი საქმე. ვასაგუბია?

- ვასაგუბია.
- მაქსიმუმი დრო გადაადგილები-სათვის 25 წუთი გავტეს. სიმაღლეების სილექტები გამოიკვეთება თუ არა, მაშინვე სროლა უნდა დაიწყო. გათენებას არ უნდა დაელოდი. როცა ყველაფერი კარგად გამოინდება, უკვე ზუსტი დამიხნებით უნდა ისროდე.

– რამდენი ნაღბი წავიღო?

– რამდენსაც შეძლებ. ქვეითება ყველა იარაღი მატყანაში დატოვო. ყველაფერი დატოვო. მარტო ავეკის და ნაღმსატყორცი თავისი ნაღმებით. ნაღმები და რაცია, საშა!

– წყველი უკვე ამხანაგო კაპიტანო. – მოხსენებას ველოდები. გათენებას არ დაელოდი. ოცდახუთ წუთში სადაც მოგიწევთ, იქ დადგით და მზადყოფნა მოამხსენეთ.

ეთერში კორსაკოვის ხმა გაისმა. – მიკა, რას აპირებ მანდ? რა გადაადგომებებს აპირებ?

– გათენებას ვერ დაველოდები, ამხანაგო...

– არ გაინძრეთ, ბლიად. კორჩიროვი გამოვა-შეთივ, ხომ ვითხარ!

– კორჩიროვი უკვე გამოსული უნდა იყოს. როცა გამოვა, გამოვიდეს. სულაც არ მინდა მოვიდეს და მკვდრები წამოგვეკრიფოს.

მათთან საუბრის სურვილი აღარ მქონდა.

– გადით ეთერიდან და ხელს ნუ მიშლით! – განვეუცხადე აბსოლუტურად მშვილად.

– ოპ, ბლიად!

აღარ გავიღიანებულვარ.

– ბლიად კი არა, გოლუბიკი! გადით ეთერიდან. აღარ გეპასუხები!

მუხარადი მოვისენინა და ტროლსტოის მივანქე.

– მხოლოდ კოტუნოვს უპასუხებ. სხვას არავის.

ხეობის თავზე ახლომახლო სიმაღლეების კონტურებმა გამოკვეთა დაიწყო. კოტუნოვის გასვლიდან უკვე ნახევარი საათი მიიწურა. ველოდი სერჟანტის მოხსენებას და გული საკულვდან მივარდებოდა.

აგვიანება კოტუნოვი. კიდევ თხუთმეტი-ოცი წუთი და ჩვენ, ყველანი, როგორც სტლისგულზე, ისე გამოვჩნდებით მიმდებარე სიმაღლეებიდან. მსროლელები თავს მაღლა არ აგვაწვენიებენ. ყუმბარმტყორცნილი თავისუფლად გავგანაგებებოდა, ჩალასავით დაგვიწვავდა ჯავშანს, რომელიც მერე თავის შესაფრთხილადც აღარ გამოვადგებოდა.

ასეთი თუთმეტი-ოცწუთიანია „ჰადალაპარაკების“ შემდეგ დუხების შექმნის უმტკივნეულოდ გასცლოდნენ ადვილს და ჩვენ დავრჩებიდით ვინ დუთის მიერ შეწყალბებულნი, ვინ კი უშუალოდ წარედგებოდით მის სამსჯავროზე.

– ამხანაგო კაპიტანო, კოტუნოვია, დავიწყობ?

მუხარადი.

– დაიწყე, საშა, ოღონდ ჩვენ არ დაგვაცარო.

– პირველი თუ არ დაგვეცაო, მერე აღარ მოგხვდებაო.

ეს ჩემი ტერმინია. ასე ვამშვიდობი ხოლმე ქვეითებს, როცა ცეცხლის გახანას მოხვდნენ. პირველი ალბათობის ნება, მერე – არტილერიისთვის.

კოტუნოვმა პირველი მანათობელი ჭურვი დაკიდა მთის წვერზე. კარვად გამოუვიდა. სინათლე მწვერვალებს ანათებდა, მაგრამ ჩვენამდე ვერ აღწევდა. ჩვენ ისევ მარჯვნიდან დაფურლებული მთის ჩრდილში ვრჩებოდით.

82-მილიმეტრისან მსფრეველი ნაღბი იმ სიმაღლის მარცხენა ფერდობზე დეცა, ჩვენგან ორასიოდე მეტრის მანძილზე რომ იყო. აქედან უშუალოდ შეიძლებოდა ჩვენი გაკონტროლება. ერთ წუთში კოტუნოვმა მორეე ყუმბარა ზედ მწვერვალზე დააგდო.

ამის მერე სიმაღლე ავეკისა „ჰადალაპარაკის“ რამდენიმე მოკლე ჯერი მოუშვა. შესამთი უკვე მწვერვალზე „ოჯადა“ და მოველენების განთიარებას ელოდა.

კოტუნოვმა კიდევ ერთი მანათობელი დაკიდა და შემდეგი მსხვერველი ნაღბი კანთონის მორეე მხარეს აფრებულ მთაზე „ნადააბარკა“. სერჟანტი ისე აწყობდა ვადებს, როგორც შპორტს კონსერვის ქლაში. ეს სიმაღლედ რამდენიმე ნაღბით დათვლილ წუთებში გამოთოფა. მერე ერთი ნაღბი ხეობაში ჩაწვა. კოტუნოვი ახლა უკვე ყუმბარმტყორცნილის საგარეულო პოზიციას ეძებდა.

ჯერ კიდევ არ იყო შეიხიანდა გათენებული, მაგრამ უკვე შეიძლებოდა სილუეტების გარჩევა. ათამდე ნაღბი უკვე გასროლილი იყო. ავეკისს სიმაღლეები უკვე გამოთოფილი ჰქონდა.

– დავამთოვე, ამხანაგო კაპიტანო, – აშრიალდა ეთერში კოტუნოვი, – ჯერ არაფერი ჩანს.

თქვნიდა. მანათობელ ჭურვებს აღარ შეეძლო სიკეთის მოტანა, მაგრამ ყველაფერი, რისი გაკეთებაც შეეძლო, გაკეთებული იყო. ყველა საგარეულო სიმაღლე ნიშანში გვექონდა ამოღებული, მაგრამ ეს ყველაფერი მხოლოდ საგარეულო იყო მაინც.

– ავეკისი მოკლე ჯერი, პირველ სიმაღლეზე, ცეცხლი! – ბრძანება უფრო იბოტო გავეცი, რომ სერვების დამწვევები სიწყუმე და მოლოდინი დამეწყობო.

აფეთქებები მთის ფერდობზე დღავდა. მწვერვალითა ახლდა.

– დავინახე, მეთაურო, – ავევირა

ანატოლი, – აფათურდნენ. მსროლელები პირველ სიმაღლეზე არიან! ნაღდად იქ არიან! აფეთქებებიდან ქვემოთ 50 მეტრში.

– საშა! ყურადღებით დააკვირდი, – ჩავძახე მიკროფონს.

– ეთრისთვის ვხვავ. ჩემგან არ ჩანს.

– ცეცხლი გასენითი! – ვვიროდა ანატოლი. – ესროლო. მე დაგვარევეტრებ!

– საშა, სიმაღლე პირველი. ავეკისი ჯერი! – მეც ვერაფერს ხვდავად.

– არის!

ავეკისის ჯერმა სიმაღლის მწვერვალზე ცეცხლის საწინა შადრევეები აყარა. თენდებოდა და სკლოპების ალი გაჭირვებითა ჩანდა, ხოლო ბოლი ჯერ ვერ ერეოდა შემორჩენილ სიბნელში.

უცხად მეც დავინახე. უფრო სწორად, მოძრაობა შევამჩნიე და ბინოკლი მივმართე. მწვერვალზე ქვეისსაგან ახორხორილი სანგრის უკან რამდენიმე დუხი დაფართოხუნებდა და პოზიციას აწყობდა თუ შლიდა ვეღარ გავარკვიე. ამას არსებითი მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა. მათ მალე შვის ახალამოწვერილი სხივები გაანათებდა, ჩვენ კი კლდის ძირში ვიყავით და ჩრდილი გვეფარებდა. ეს უპირატესობა მხოლოდ რამდენიმე წუთს გვექნებოდა. გარიჟრაჟი ჩვენც გამოგვიყვანდა სააშკარაზე.

– საშა, აფეთქებებიდან ორმოცდაათი მეტრით მარჯვნივ და ქვევით. დუხების სანგარი, – მიხნის ჩვენების ასეთი ფორმა სროლის წესებში არ არსებობს.

– ეხვდავ.

– გაანადგურე!

– არის!

ავეკისის ცეცხლი პატარ-პატარა ულუფებით მოუახლოვდა და თავს დავმხო დუხების სანგარი. საპასუხოდ ცეცხლ გავგისნესე, მაგრამ ავეკისს ცეცხლის ქვე მყოფები ხეიარადა თავს ვერ სწევდნენ მაღლა და დამიხნებით სროლა უჭირდათ.

ჩემი მანქანის მეტყვიაფრქვევამაც შენიშნა სანგარი და დაუმიხნა.

– ამხანაგო კაპიტანო, შხად არის!

– მიდი!

მეტყვიაფრქვევე გაუმტკას დაწვა.

– საშა, შეწყვიტეთ ცეცხლი სანგარზე. ავეკისი მორეე სიმაღლეს დაუმიხნო.

თუ შეამჩნიე დუხებს, ცეცხლი გასენითი, – ჩავძახე კოტუნოვს. მწვერვალი აფეთქების ფეიერვერკმა გაანათა. ახლა უკვე მწობიდან გამოსული წინა მანქანის ტყვიაფრქვევეც ამოქმედდა მეტანიკურ რეჟიმში. კაპიტანს სისტემის ორი ტყვიაფრქვევე უწყვეტად

ავაგებად აფეთქების მწვერვალზე. ღუხებმა მწვერვალის მთიერ მხარეს გადაგასწრეს და აღარ ჩანდნენ. ისინი გამაგრებულ სიძლიერეს და შესაბამისად უპირატესობის გვითმობდნენ.

— ტოლიკ, ყუმბარმტყორცნული მოძებნე.

— ვეებს. არ ჩანს.

ხეობაში ჯერ კიდევ ჩრდილი იდგა. ანატოლის მთელი ჯგუფი გაწოლილიყო გზის მარცხენა მხარეს და ხეობას უყოვალყოლებდა.

— საშა, მიზანი საში. ხეობა ჩვენს მარცხნივ. აქ საუარაუდოდ ყუმბარმტყორცნების სანგარია. ნაღმსატყორცნი დაჯარვინე!

არც ასეთი ბრძანება არსებობს არტილერიისტთა სროლის წესებში.

— არის!

კოტურნოვმა ერთი ნაღმი ჩააწვინა ხეობაში. მთიერ უფრო მარჯვნივ მოსწია გასხენ. ასეთივე ნახტომით რომ შესამეც ესროლა, ალბათ, ჩვენ დაგვაშობდა.

— გხვდა! — დაიხას ანატოლიმ, — ო, შე პიდალი! ორნი არიან! გარბიან.

ყუმბარმტყორცნულის პოზიცია ჩვენგან ორმოცდაათიდე მეტრში, კანიონის ფერდობზე აღმოჩნდა. საუკუნედაუყოლი იყო ბუნებში დამალული. ორიღესა ყუმბარმტყორცნულმა თავისი მფარველი მხრელების გასაკვირი შეაძინა, თავის აწევა ვეღარ გაბედა და იქნებ ასევე ყოფილიყვნენ გატრუნულნი. კოტურნოვის ნაღმები რომ არ მიახლოებოდათ. პირველი აფეთქება მის ზურგს უკან შორის, ალბათ, ოთხას მეტრამდე მოხდა. მთიერ უფრო ახლოს, ალბათ, ორასამდე მეტრით დაუახლოვდა. ღუხე მიხვდა, რომ შესაძლოა მალე მოსაკითხი მოხვდოდა და გადაწყვიტა, მეტს აიარ დაველოდებოდა. თანამეშველსთან ერთად გაცვლა არჩია და ეს ზომამე მეტი ფართსაფურთხით გააკეთა. მისი ღირსშესანიშნავი მანვერი არ გამოპარავით პოლივიოდასა და მის ათეულს. უშალ გაუხსნეს ცეცხლი, მაგრამ გაქცეულებმა ხეობის ხეულში შეასწრეს და ავტომატისათვის მიუწველომელები გახდნენ.

— გააუღებო, მეთაურო, ხეობა გადაუღებო! — ყვიროდა პოლივიო და ათეულს ღუხების გასადგენებლად გზავნიდა.

— საშა! საში ნაღმი, იმავე დანადგარებზე, ცეცხლი! — გავეცი კომანდა.

— ორიღა დამრჩა, ამხანაგო კაპიტანო.

— ორი დახურე მაგის!..

ანატოლის ათეული სერჟანტის მეთაურობით გაქცეულებს დაეცვინა. ლეიტენანტს ხელმძღვანელობა ჩაებაბრე და

ჯგუფს გაეყვია. უპირატესობა სრულიად გადმოვიდა ჩვენს მხარეს. ერთ მწვერვალს ორი კაკევეტე აკონტროლებდა, მეორეს — ავეცი, ხეობას ნაღმსატყორცნი ღობავდა. ღუხები, ალბათ, შეფინა არ რჩებიყვნენ ორ სხვადასხვა ეშმაკურად მიწყობილ სანგარში, მაგრამ დასაწყისში მათ პოზიციას ჩვენთან შედარებით განუზომლად მეტი შესაძლებლობები ჰქონდა.

კოტურნოვის ბოლო ნაღმმა გაქცეულ ღუხებზე შოკისებურად იმოქმედა. სერჟანტი მათ ვერ ხედავდა და ისროლა არასრულყოფილი მიზანჩვენებით, მაგრამ ეს საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ ღუხებს ხელიდან გაეფიქრა ყუმბარსატყორცნიცა და თანამეშველის ავტომატურ ტყვიების ჩანთითურთ. ანუ, ყველაფერი რაც ამძიმებდათ და ასე, მუხუბქად მოეკურცხლათ. იარაღი ხეობის ძირში ვიპოვეთ ბოლიკზე გადაყრილი. დევნა შეწყვეტიტე. არ ვიყავით დაზღვეულები იმისაგან, რომ მოპოვებულ უპირატესობას არ დავკარგავდით. ჩვენ მხოლოდ ამ პატარა, მოცემულ სივრცეში ვიყავით სიტუაციის ბატონ-პატრონები. ამ სივრციდან გაცვლა კი აღარ იყო მიზანშეწონილი.

სამხედრო ხელისუფლების თვალსაზრისით, უკვე პატარა გამარჯვების მივალწიეთ, მაგრამ რაც მოაგვარა — გადაყრილია.

ჩვენს სასარგებლოდ იმოქმედა იმ გარემოებამ, რომ შესამე მანქანა საგრძნობლად ჩამოგვრჩა და მისი ეკიპაჟის მანვერი ღუხებმა ვერ შეინიშნეს. ღუხებმა არ გამოიყენეს პირველი დარტყმის შედეგებზე, ანუ დავეითქმეს დრო, რომელიც ჩვენ გამოვიყენეთ ვითარებაში გასარკვევად და კონტროლობის მისაღებად. ალბათ, ზედმეტად იყენენ დაჯერებულნი, რომ ტომარაში ყავდით და ვერსად წაუყვილიდით. ამით ოპრაციის ტემპი დააგვის, გაითქმეს და დელოდნენ.

და დელოდნენ.

მესამე და გადაწყვეტი აღმოჩნდა ჩვენი ვარაუდი, სად შეიძლებოდა ყოფილიყო მათი პოზიციები და გაითქმეთ ისინი გახსნილიყვნენ. მეთოთხე — ჩვენ სწორად გავანაწილეთ საცეცხლე საშუალებები მოსაღებდნელი სამიზნეების მიხედვით, და დრო, რომელიც ჩვენ უფრო პროდუქტიულად გამოვიყენეთ, ვიდრე მათ. დრო ცეცხლის მანვერისათვის და კოორდინაციისათვის.

როდესაც კოჩეროვი მოვიდა სამი ჯავშანტრანსპორტიორით, ჩვენ უკვე ხეობიდან ამოვიღიდი.

კოტურნოვი ავეცისთა და ნაღმსატყორცნით პოზიციიდან ბოლომდე არ მოხსნიდა. დარჩენილი ჰქონდა მხოლოდ ავეცის 30 ყუმბარა და აღარც ერთი 82-მილიმეტრის ნაღმი. სასროლი ავტომატური იარაღი კი საერთოდ არ ჰქონიათ თან. კოჩეროვის ჯგუფის დაცვით ბანაკში დაგებრდით.

ანატოლი პოლივიოდას ერთკვირიანი წოლითი რეჟიმი დაუნიშნეს, სამ დღეში გამოწერეს ჰოსპიტლიდან და მერე მწოლიარე გვეთამაშებოდა პრეფერანსს. ბოლოს, ავღანეთიდან წამოსვლამდე ერთი კვირად რომ ჰქონდა დარჩენილი, სულ ტყუილუბრალოდ დაიღუპა.

ღუტენანტი ანატოლი პოლივიოდა და სერჟანტი კოტურნოვი ორდენებზე წარვაგდნენო. ორივეს, როდის-როდის, მაგრამ მოუვიდა მუდელი. ბატალიონის მეთაური მათორი კორსაკოვიც ავღანეთიდან ორდენოსანი დაგვიბრუნდა. მაშინა, რომ დამსახურებულად.

მე კი, ამ და კიდევ სხვა მრავალი თავნებობისა გამო, რამდენჯერმე დიდი დამსახურებებს გადაყურნი.

აღსაზრისი სამხრისკენ სანავროსთან

აფხაზურმა ვაზიმა „ნიუ ღენზი“ 2007 წლის 2 მარტის №10(15) ნომერში გამოაქვეყნა ეს ხიჯაას სტატია სათაური – „რატიმ ვაუშვა პრეზიდენტ ტერიორისტო?“

სტატიის შინაარსი დღევანდელი მსოფლიოს ერთ-ერთ უბოკურეს პრობლემასთან – ტერიორისტთან დაკავშირებული სულაც არ გახლავთ, ის აფხაზეთის სამხედრო-საზღვაო ძალების დღევანდელ მდგომარეობას შეეხება.

ვთავაზობთ აფხაზს უკრანაღისტის წერაღს:

„ეგრე კიდევ ძველებერძენი ისტორიკოსი სტრახანი წერდა სახელგანთქულ აფხაზ მუხღაურებზე, რომლებიც დიდი და სწრაფმაღალი გემებით – „კამარებით“ მოელეკნისის პორტოში (მაგი ზღვის ბერძნული სახელი, რაც „სტუმართმოყვარე ზღვა“ ნიშნავს) დომინირებდნენ. ქართულ-აფხაზური იმის დროს ძველი აბაჯინ-კამარბეტის დიდების ღირსული მტკენი-ღირსები ჩვენი მუხღაურები აღმოჩნდნენ – იმის შემდეგ ათ წელიწადში აფხაზეთის სამხედრო-საზღვაო ძალებმა აფხაზეთის საზღვაო საზღვრების დამრღვევის შიღველ მტეტი ქართული ხომალდი დააკავეს.

მე, როგორც აფხაზეთის თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო ტელევიზიის უკრანაღისტი, წლებს მანძილზე სამხედრო-საზღვაო ძალების ჩასახვას და ფეხზე დგენვას ვაშუქებდი. ვამყობ ჩვენი მუხღაურების გმირობით, მათი სარდლით ალექსანდრე ვინსკით – ლეგენდარული სან სანიჩი, და ითარ ვაღმაზიათი, რომელიც მთელ ამ წლებში სარდლობის დასახულ ნებისმიერ ამოცანას ასრულებდა.

ჩვენი სამსახურის წლებში მივიჩვიე „სამხედრო სადღემლოებების“ შინახვას. ასეთი სამხედრო კორეპონდენტის პროფესიული საქმიანობის თვისება, მაგრამ ბოლო სამი წლის მანძილზე აფხაზეთის აკატორიაში ქართულმა ხომალდებმა დააკავეს და საქართველოში წაიყვანეს ათეულობით ხომალდი რუსული, უკრანული და თურქული დროშებით. საქართველოს ბიუჯეტში საჯარიმო სანქციებით დაახლოებით სამი მილიონი დოლარია შესული. რბილად რომ ვთქვათ, „სირთულეები“ აფხაზეთის საზღვაო საზღვრების დაცვაში „სამხედრო სა-

დღემლოებთა“ რიცხვს აღარ შეიძლება მიეკუთვნებოდეს. მით უფრო, როცა მოწინააღმდეგეისათვის, მისი მოქმედებებიდან გამომდინარე, ჩვენი სადღემლოები უკვე ცნობილია. ჩვენი ქვეყნის ხელმძღვანელობა მისი მთავარსარდლის, აგრეთვე პრემიერ-მინისტრის სახით, როგორც უნდა დააპარაკობდნენ რესპუბლიკის თავდაცვითი კომლექსის მრავალჯერადად გაზრდელ ბიუჯეტზე, ასალი 2007 წელი ზღვაზე საგანგებო შემთხვევით აღინიშნა. 10 ანვარს აფხაზეთის ტერიტორიულ წყლებში ქართულმა სამხედრო ხომალდებმა ირი თევზჭერი სიბერი დააკავეს.

ამ გახმაურებულ შემთხვევაზე მე კომენტარი ვთხოვე აფხაზეთის სამხედრო-საზღვაო ძალების შტაბის უფროსს, ითარ ვაღმაზიას:

– თუ შეიძლება, მითხარით, სადღესასწაულო დღეები საზღვაო ფლოტზე უკნუა? საზღვაო ძალების მკურავი საშუალებები ამ დროს აფხაზეთის ტერიტორიულ წყლებში საბრძოლო მორავგობას არ აწარმოებენ?

– გულახდილად ვიტყვ, მთელ ტერიტორიაზე მუდმივი პატრულირებისათვის ჩვენი მრავალ სირთულეს ვაწყვებით. ყველა გემი და ხომალდი, რომელიც აფხაზეთის აკატორიას რეკომენდებული უკრანთ გაუღლის, ფიქსირდება, მას შირეული დაკვირვების რადიოლოკაციური სადგურები მტურავლებს, მაგრამ არის ისეთი პრობლემები, როგორცაა ინფორმაციის დროული მიღება და შესაბამისად საზღვაო ძალების მტურავ საშუალებათა სწიკვით უზრუნველყოფა. ამის გამო შესაბამისი მცისიერი ღონისძიებების გატარება აფხაზეთის ტერიტორიულ წყლებ-

ში შემოქობილ დამრღვევი ხომალდის მოქმედებათა აღსაყვად არ ზრდება. საწიკვის ის ღონისძი, რომელიც გამოყოფილია სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ყოველდღიური საქმიანობისათვის, დროულად არ გაცივება. ეს პროცესი ყოველთვის გაჯანჯღებულია.

– რას გულისხმობთ?
– უჩვეულად შეგემიძინეს საწიკვ-საპოზი მასალების აუცილებელი რაოდენობა, პრობლემა მიწილდება. ამასწინანდელი ინციდენტც აფხაზეთის ტერიტორიულ წყლებში ამის დასტურია.

– როგორ, თავდაცვის სამინისტრო საწიკვ-საპოზი მასალების განაწილებას თავს ვერ ართმევს?

– კარგად იცით, რომ თავდაცვის სამინისტროს შტატები რამდენჯერმე გაიზარდა ხოლო ძალადლების კაბინეტთან კაბინეტამდე გადაადგილებას იფიქტი ვაშურობა.

– რატიმ ხდება ასე? რამდენადაც მახსოვს, ადრე საწიკვის მიწილდების პრობლემა არ აქრიათ.

– ასეღა სხვა პრობლემებიც გვაქვს. ადრე საქმეს პატრულირებში და აღმანების ენთუზიაზმი შეუღლიდა. ასღა ფიქრობენ, რომ საშურობა შემცირდა და თანამდებობის პირები მოღუნდნენ. და კიდევ, დაუსჯელობის სინდრომი მეფობს.

– შემჯომში რა აქნება?

– ჩვენ გვჭირდება მცირერიცხოვანი, კარგად აღჭურვილი და მომზადებული ფლოტი.

– როგორ, თავდაცვის სამინისტრო ამით დაკავებული არ არის? იქ იმდენი ვერჩაღა და უფროსი თოფირია?

– ბევრი უმაღლესი თოფიცერი, რომ-

„ლუკოილის“ გაზზზიდი 2006 წლის სექტემბერში სოხუმში უნებართვოდ შევიდა

„მდინარე-ზღვის“ კლასის გემი „სტრონიცი“, რომელმაც აფხაზეთიდან საბერძნეთში ჯართი ჩაიტანა

ლებსაც აფხაზეთში სამოქალაქო ომი გამოიწვია, არ ფიქრობდა სამხედრო კარიერაზე, მაგრამ მათი ცხოვრება შექცდა ასე აქწო. სწორედ ისინი გვეკვირდება თავიანთი გამოცდილებით, საბრძოლო მოქმედებათა წარმოების ცოდნით.

— ამბობენ, სამხედრო-სახლგაო ვლორე-ში სწავლას იტყვიან. ეს მართალია?
— ამ კითხვაზე პასუხის მისაღებად სამხედრო პრიკურორს უნდა მიმართოთ. რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, თითოეულ ფაქტზე გამოძიება ნატარდა, მაგრამ დასჯით არავენ დაუსჯიათ.

— მინც რატომ ხდება ასე? თვის შემდეგ რომელიმე წევრს ვაკავებდი სახლგაო სახლურების დამარჯვე ხომალდებს, დღეს კი ჩვენსას იტყვიან?
— ადრე სისტემას შეფერხების გარეშე მუშაობდა... დღეს თითოეული თანამდებობის პირები თავის მოვალეობას კეთილსინდისიერად უნდა ასრულებდეს!...

ასეთია აფხაზეთი გაზეთში გამოქვეყნებული წერილის შინაარსი, რომელიც სათანადო კომენტარების საჭიროებს.

„ზოგიერთ კონკრეტულ კითხვაზე ძალზე ბუნდობლივად პასუხა გენერალმა, რაც სება-რატისკოვა ცენტრითი უნდა იყოს განმარტობული; ჩვენი კოლეგის ამჟამად ტენდენციურობით გამსჭვალული პათოსი და პროპაგანდისტულ ტალღაზე აწეობილი არაობიექტურობა მკითხველს არასწორ წარმოდგენას უქმნის ამ სიტუაციაზე, რაც საკარგივლის ტრედიციონულ წყლებში არცოვ დიდი ხნის წინ იყო.“

აფხაზი ჟურნალისტი ამბობენ-კამბრტეების თანამდებობებზე მტკიცებოდა დიდ მცდეველ „აფხაზეთის სახლგაო სახლურების დამარჯვე შვილებზე მტკ დაკავებულ ქართული ხომალდის“ თვლის. სხვათა შორის, თითოეული ამ შემთხვევის უკან ჩვენი მშენებლობითი თანამოქალაქები დგანან. ისინი, ვინც აფხაზ მკობრობთა (ამ სიტყვების სრული მნიშვნელობით) ფიზიკური ძალადობისა თუ შურეჯსივითის მსხვერპელი გახდა.

თანამდებობაზე აფხაზ მკობრობთა ხელში პირველად ფიოთის პორტის წყალტუმბ ფრობანი თომისავალი „კომეტა-50“ აღმოჩნდა, რომელიც კონფლიქტის დღეებში ბიჭვანთაში ქართველი მოსახლეობის გამოსყვანად შეუდდა.

თომისავლის კაპიტნის თეიმურაზ უჩა-

ნეშვილის ახსნა-განმარტებითი ბარათიდან (სტელი დაცულია): „1992 წლის 14 სექტემბრის 12 საათსა და 15 წუთზე ფოთიდან 80 მგზავრითი სოხუმისკენ გამოვედით. 14 საათსა და 30 წუთზე სოხუმში შევედით და მგზავრების ნაწილი დავეტეთ. 14 საათსა და 45 წუთზე სოხუმთან გამოვედით და 16 საათსა და 10 წუთზე ბიჭვანთის გემით-დავიმოამ დავდეეთ. მგზავრებმა „კომეტის“ დატოვება დაიწყეს. გემისაღვიმთან ბეჭერი ხალხი მოგროვდა და მათ შორის, ალბათ, 15 მდილიანი იქნებოდა. ორმა მათგანმა „კომეტაიდან“ მგზავრების გადმოსვლა შეაჩერა. ამ დროს მე მსაჯვის ჯიხურში ვიყოფილი. როცა შევინძე, რომ მგზავრებს ნაპირზე ადარ უშებდნენ, ვითარების გამოსარკვევად ქვეითი ჩავდი.

შეფერხების შესახებ მე ერთ-ერთი მდილიც ვიყავი. მან კი ბუდიდან პისტოლეტი ამოიღო, დამძინა და მომძახა: არავფერი არ მომიტყევე, თორემ ვეჭვირ. ამ დროს სხვადასხვა სახის არაადიდებ გასროლა მოხდა და შეროთილი ხალხი დაიფრტა. დარწმუნე მხოლოდ მილიციელები, რომლებიც სინამდვილეში მილიციელებთა ფორმისში გადაცმული აფხაზი „პოვერები“ აღმოჩნდნენ.

ამის შემდეგ „კომეტაიდან“ ყველა მგზავრი გადმოსვეს, პორტზე მხოლოდ ეკიპაჟი დატოვეს და არაფრის მუქარით გულგულისკენ წასვლა ვეუბრდნენ. ჩვენ „კომეტაიდან“ გამოვეცხადეს და ამ მოტივით დავგაბატონდით.“

ეკიპაჟის გათავისუფლება ცხრა დღის შემდეგ, 23 სექტემბრის მოხერხდა.

მოძღვრული მსხვერპლი სოჭის პორტის წყალტუმბ ფროთიანის თომისავალი „კომეტა-45“ გამოდგა, რომელიც ბათუმი-სოჭის რეისის ასრულებდა. 1992 წლის 8 დეკემბრის ბიჭვანთის მახლობლად სებარატისკოვა კიბელამდე შეთარაღებულმა „ნეკას“ ტიპის კატარამ „კომეტა“ შეაჩერა. კაპიტანმა დასასმარტებად რუსი სახლგაო მესახლურეები გამოიძახა. მესახლურეებმა „ნეკასზე“ მყოფი შეადკაციანი შეთარაღებულ რაზმი დააკავეს და კატარა სოჭიში გადაიყვანეს.

1993 წლის 23 თებერვლის სოხუმთან სოჭისკენ მიმავალი სიხინერი „გავარა“, რომელზეც რამდენიმე ათეული მგზავრი იმყოფებოდა, აფხაზებმა გავრის ახლოს

დააკავეს და გავრაში წაიფერნეს. ეკიპაჟი და მგზავრების სცემეს და მიქველდა დასტოვეს.

1993 წლის 2 აპრილს ბიჭვანთის ტრავერზზე, სანაპიროზე 30 მილში, აფხაზეთა ორმა კატარამ რუსული გემი „რიხტი“ შეაჩერა, რომელსაც ბუქარესტი ჩაბოთა და კარტოფილით დატვირთული სახოთელი ლიხტერის მოპყვავა. ბოვეკებმა გემი განჩირიკეს და ლიხტერის წაყვანა მოინდოვეს, მაგრამ „რიხტის“ კაპიტანმა სიგნალი SOS-ის გადაცემა მოასწრო. რუსული სასახლური ხომალდის გამოჩინება აფხაზეთს დაფრთხილ და მათ გაცვევა ახლებინებ.

სექტემბრის დამდეგს სოხუმისათვის მიმდინარე ბრძოლების დროს ქალაქად მშენებლობითი მოსახლეობის გამოსყვანად ყველა სახის მცურავი საშუალების მიმინიზაცია შეჩერდა საჭირო. ერთ-ერთი ასეთი რეისის მუხრელებისას ანაკლისის ტრავერზზე აფხაზურმა კატარალებმა არ დაინდეს და სოხუმისკენ მიმავალი თვემჭვრეტი შუშა „კოტორის“ ჩადრეს.

1993 წლის 22 სექტემბერს ოჩამჩირის რაიონში, დასახლება სურფის მახლობლად, დააკავეს სამგზავრო სასიხინერი თომისავალი „გულაოთა“ ოთხკაციანი ეკიპაჟი. კაპიტნის დავით ნარსას ნაამბობანი: „22 სექტემბერს ფოთიდან სხვა გემებთან ერთად გამოვედი სოხუმისად მშენებლობითი მოსახლეობის გამოსყვანად. სურფის რაიონში „ფსოუს“ კაპიტანმა გავამოძახა, რომ თომისავალი უკან მიმებრუნებინა. მათ ნარსასზე წავედი და ამ დროს სლოლის ხმა მომიხმა. აფხაზურმა „გრიფმა“ „ფსოუს“ მიმართულიებით უმართავი რაკეტებით ისროლა. მაგრამ ვერ მათარტაყ. ვეგებე დაფიანტენე. „გრიფთან“ ყველაზე ახლოს „გულაოთა“ აღმოჩნდა. კატარა მომდგა და გემბანზე ორი რუსი და ამდენივე აფხაზი, ბოვეკი ამოვიდა. გავფრინებოდა, არაღს ეჭვდნენ. რა არავი გვეყვებოდა, როცა ვივლიდი რეისის შემდეგ ფოთსა და ბათუმში გვაბიწმუნდნენ. გულაოთაში წავეყვანვს. მე როგორც ასაკოვანის, შერადებით თავგაყვანებულად მიქვეყვდნენ. ბანაკში იყო ერთი უკარანული პოვეკი ვერად ტრავაკი, რომელიც მძვინვარეობდა და მიცავდა. ეკიპაჟის სხვა წევრები ნაცემები დადიოდნენ.“

1993 წლის სექტემბერში აფხაზებმა სიხინერი C4C-2115 დააკავეს. კოდე ერთი სიხინერი „კომელოთა“, რომელიც გროგოლოთის კოლმურებობას ვეუბროვდა, 1994 წელს თვემჭვრის დროს აიყვანეს.

1994 წლის 17 სექტემბრის ანაკლიასთან აფხაზებმა სიხინერი „გვრისი“ 9 მეთვეხში დააკავეს. მეთვეხებმა ტყვეობაში 6 თვე გაატარეს. მათ სცემდნენ და შემდეგ 6 აფხაზსა და 3 ჩეჩენსაც გაცალვეს.

1999 წლის 3 აპრილს ანაკლისის მახლობლად აიყვანეს სიხინერი „აღიონი“,

რომელიც ფოთის ფირმა „ზავს“ ეკუთვნოდა. ამის ქართველმა მეთევვემ ტყეობაში შეიღ თვე გაატარა.

ბოლო ქართული გემი, ასევე „ზავის“ კუთვნილი სიბერე **С4С-1243**, აფხაზეთში 2001 წლის 13 აპრილს დაკავეს. ტყეობაში მყოფი მეთევვე დავით პარკია იხსენებს: „13 აპრილს თევზის რუწყის დროს ანაკლისის ტრავერზზე ვერსობდით. მოულოდნელად ტყეიამბრქვევები და და ვუპ-ბარსატორცნები შეარაღებული სწრაფ-მაგალი კატარა მოგაგდა. ავტომატებით შეარაღებული სამი კაცი სიბერეზე ამოვდა. ერთ-ერთი მათგანი გვარად ბუკია აღმოჩნდა. შეარაღებულ ხალხს ჩვენ პარკიას დაკავლებით? ვერ თანამირეში წვიდით, მაგრამ იქ არ მივავედეს და სოხუმისაკენ გავეკურთ. 5 დღე საზღვრო კომბატურაში ვისხდით და შემდეგ კავკასიის იზოლატორში გადავეყვანეს. ნორ-მალურად გვეცეოდნენ, იზოლატორის უფროსი თთარ დღობაც არ ამიკავებდა აგრესიას. მისი ძმები, დღობაები, ახლაც სწავაში ცხოვრობენ. დარჩენა შეუმიავაზ-ეს, მაგრამ უარი ვთქვი. ჩემიან ერთად იზოლატორში 4 ქართველი პარტიზანი იყდა. ძალიან მძიმე მდგომარეობაში – თონხვე ნაკეში იყო. 29-დღიანი ტყეობის შემდეგ ვაეროს ავტობუსით პარტიზანეთ-ან ერთად ბაბუშერაში გადავეყვანეს, სად-ანაც შეველმფრუნით ვაღამი წაფრინდით და ექიან ისევ ავტობუსით ენგურის ხიდზე აფხაზეთზე გასაცვლელად მივაყვანეს“.

ასე გამოიყურება აფხაზ კამარტ-შეკო-ბრეთა საქმეში საგმბრონი, რომელიც ჩვენ აფხაზი კოლეგა აღუფრთოვანებია.

თავდასმბეში მშვიდობიან, უიარაღო და ნელმაგალ სამოქალაქო მცურავ საშუალებებზე გმბროლო საქციელად ნამდვილად ვერ ჩაიფილება.

სამაყეს კი ნამდვილად უნდა იწვევდეს აფხაზური კატარლების თავდასმბეში სახელგანთი შავი ზღვის ფლოტის საბრძო-

ლო ზომადლებზე, თოქცა ამ შეზმხვევებს სოხუმში მამცდამამც დღი ენოუზაზ-მით არც იხსენებენ.

1993 წლის სექტემბრის იმ მძიმე დღეებში მოსახლეობის გამოსვენვანად სოხუმში შავი ზღვის ფლოტის საბრძოლო ზომადლების რაზმი მოადგა კონტრადმირალ ნიკოლოზ მისალმტრეკის მეთაურობით.

27 სექტემბრის შავი ზღვის ფლოტის დღი საღესანტო ზომადლე **БДК-69** მშვიდობიანი მოსახლეობით ფოთისაკენ მიემართებოდა, როცა მის მასლობლად მოცურავებ საზღვაო მტრადავი „სნაიპერი“ აფხაზური კატარლების ცეცხლქვეშ აღმოჩნდა. 23 მ-იანი ჭურვები „სნაიპერიდან“ 4-5 კატარების (740-940 მეტრის) მამხმლზე წამოვარდა. რუსი მუხლევარები მხოლოდ გაფრთხილებას დასკურდნენ, რომელიც ბრძოლის აზარტში შესული აფხაზეთისათვის საკმარისი აღმოჩნდა.

მეორედ, 1993 წლის 29 სექტემბრის, კატარლებმა შავი ზღვის ფლოტის პატარა სადესანტო ზომადლე **МДК-93** დაცხრილეს. საბედნიეროდ, ინციდენტი მსხვერპლის გარეშე დასრულდა.

სეპარატისტების საზღვაო თარეშის დაცვა 1998 წლის 16 ივლისიდან იწყება, როცა საქართველო საზღვაო საზღვრების საკუთარი ძალებით დაცვაზე გადავიდა. ამის შედეგი იყო კომპანია „აფხაზსკოე მორსკოე პარახილტვის“ მცურავ საშუალებათა ცურვის შეწყვეტა თურქეთის მამართოლებით; ეწ. აფხაზეთის რესპუბლიკის დროშითი საქართველოს ტერიტორიად წვლებში სხვა ქვეყნების გემების შეზოხვ-ლა და ა.შ.

რაც მოავარია, აფხაზეთის პორტებში გემების უკანონო მიმოსვლას ბოლო ედება. 1999 წლიდან დღემდე 23 გემია დაკავებული. მათ შორის 13 თურქეთის, 4 უკრაინის, 3 რუსეთის, თითო-თითო ესტონეთის, საბერძნეთისა და კამუჩიის დროშითი მცურავი. აფხაზეთის სეპარატისტული ხელისუფლება

ვიფორიაშია – ეთოდება მხარეიანი და მუქარის შემცველ განცხადებებს, ხოლო მეზღვარეებს ისეთ ამოცანებს უსაზავენ, რომლის გადაწყვეტა მათ შესაძლებლობებს ბეგრად აღძვება.

ჩვენი დღისეე კომპანია „აფხაზსკოე მორსკოე პარახილტვის“ ავრიანებს სოხუმში პორტზე მიწერილ სხვადასხვა მცურავ საშუალებას. კომპანიის პრეზიდენტია ზაურ არბიშნა.

საბერითო გემი „აბხაზია“ (ყოფილი სამეცნიერო-საკვლევი გემი „მოლედი“, ეკუთვნოდა სამეცნიერო-საკვლევი ინსტიტუტ „ატლისის“ სოხუმის ფილიალს) – პროექტი 1532, წყალწვეა 1130 ტონა, გადაკრთეულთა საწვავის მზიდად, ამჟამად ითამხრის პორტში დგას;

საბერითო თბომავალი „ვეკა-1“ (შესამდეგებული, ეს არის სოხუმის პორტის თბომავალი „არცა“) – პროექტი 10110, წყალწვეა 148 ტონა, სიჩქარე 17 კნაბი, შუქლია 250 მეზავრის ძაბვა, 2003 წლის ივლისში გახსნა სოხუმის-სოჭის სამეზავრო ხაზი;

საბერითო თბომავლები „სოხუმი“ და „კომსომოლეც აბხაზი“ – პროექტი 1430, წყალწვეა 99,7 ტონა, სიჩქარე 14,5 კნაბი, შუქლია 200 მეზავრის ძაბვა;

საბერითო თბომავლები „არაღუა 5“ და „არაღუა 08“ – პროექტი 485, წყალწვეა 52,5 ტონა, სიჩქარე 10,2 კნაბი, შუქლია 130 მეზავრის ძაბვა;

მცურავი ამწე „ჩერნომორც-4“ – პროექტი 1511, წყალწვეა 847 ტონა, შუქლია 100 ტონის აწვეა და გემზანზე 300 ტონის ძაბვა, სიჩქარე 6,2 კნაბი, მესახ-ურეკა თამხრის პორტს, მეთერ ქსავის ამწე „ჩერნომორც-1“ 2007 წლის მარტში სოხუმის პორტში გრივალის დროს ჩაიბარა;

სოხუმის პორტის ტექნიკური ფლოტი – ბუქსირი „დელდავითი“ (წყალწვეა 625 ტონა, სიჩქარე 12,4 კნაბი), ფსკების გამდრმაგებელი „მოკვა“ (წყალწვეა 418 ტონა, სიჩქარე 8 კნაბი), დაბინძურებული წყლის შემგროვებელი „აგუსიტა“ (წყალწვეა 485 ტონა, სიჩქარე 7,5 კნაბი), მშობალტორით-მზიდი „პოხივი“ (წყალწვეა 392 ტონა, სიჩქარე 9,6 კნაბი), ნავთობმზიდი პარვა T-17;

დასახლებული მცურავი საშუალებებიდან 1994-98 წლებში „სოხუმი“ და „ბიდა“ სოხუმ-ტრამიზონის სამეზავრო რეისებს ასრულებდნენ. „მოკვას“ თურქეთიდან ტვირთის წვრილი პარტები გამდმოქინდა. გემები რუსეთის დროშითი დაცურავდნენ.

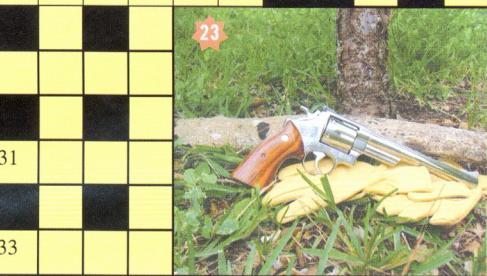
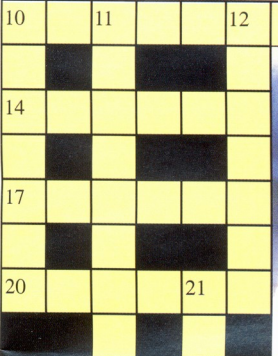
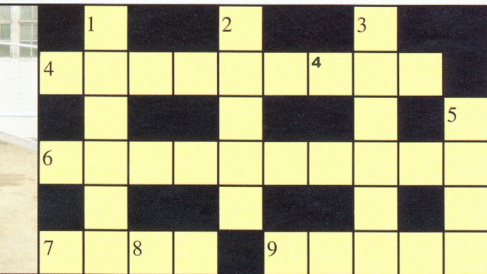
ტექნიკური ფლოტის გემების დღი ნაწილი, ალბათ, უკვე ჯარათადა დატვირლი ან სხვა ქვეყნებში გაყოფილია.

სახეირნო თბომავალი „არაღუა 08“ ტურისტების მიღების დროს

კრწანა

თარგმანად

4. რუსული ავტომობილი შაშხანა; 6. გერმანული ავტომობილი პისტოლეტი; 7. გამარჯვების ქაღალდით ბურძნულ მთილოვანში; 9. ნასას კოსმოსური ხომალდი; 10. სამავილი თამაში; 13. ხმლის არამკრელი მხარე; 14. ესპანური რვეოლევი; 16. ბულგოური პისტოლეტი; 17. ფაშაზმის სამშობლო; 19. იტალიური პისტოლეტის „ტანფილიოს“ მოდელი; 20. გონებასუსტი ადამიანი; 22. ამერიკული ქვეითი ჯარების საბრძოლო მანქანა; 24. ბავშვის მატროსული კოსტიუმი; 27. ჰუნების ბელადი; 28. ააზი-

ური პისტოლეტი; 29. იტალიელი ფეხბურთელი; 31. ბიბლიური წინასწარმეტყველი; 32. ააზონური რვეოლევი; 33. მტკიცე პირობა.

შემაჯავ

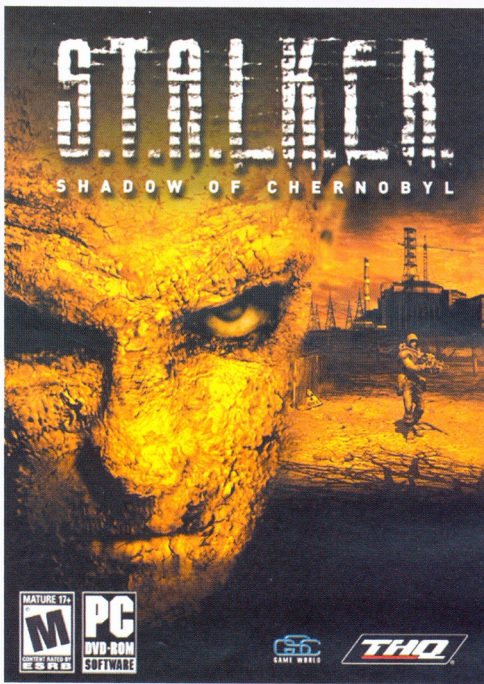
1. მეცობრე; 2. ფეოქეზი ნივთიერებით დატენილი სასროლი ფეხბარა; 3. დიქტატორი... პინოჩეტი; 5. სამხედრო ორგანიზაციის მეთოდების გადატანა სამოქალაქო ურთიერთობათა სფეროში; 8. რუსული შუგულმფერნი; 9. დანიური რვეოლევი; 10. ოპტიკური ხელსაწყო; 11. დიუმას „სამი მუშეკეტრის“ მთავარი გმირი; 12. ბულგოური პის-

ტოლეტი; 15. ამერიკული ავტომობილი; 18. ძველბური გრძელტარანი სასროლი ან საჩხველეთი საბრძოლო იარაღი; 21. ჩრდილოამერიკელ ინდიელთა საბრძოლო იარაღი, მსუბუქი ნაჯახი, რომელსაც შორიდან სასროლად იყენებდნენ; 23. მსხველკალიბრანი პისტოლეტებისა და თოფების შწარმოებელი ამერიკული ფირმა; 25. ამაღლებული ფიცარნავი, რომელზეც სრულდებოდა სიკვდილით დასჯა; 26. ქართული შავი ღვინო; 30. ლიბანის სამხედრო-საზღვაო ძალების ხომალდების ტიპი;

ფურცლის წინ ნომრში გამოქვეყნებული „არსენალური“ მსუბუქი **თარგმანად**: 1 კრწკა 4 ღონი 7 ტარგა 8 ორნეგ 9 ზუკი 11 ნინბა 12 ვილნოუსი 14 ორბა 17 სტეკინი 19 ბაიარი 21 ვალტერი 22 ჰენტავონი 24 რკა 26 პარიზი 27 კამიკაძე; 28 სიღრი 29 ვისკი 30 ანანი **შემაჯავ**: 1 კუტუზოვი; 2 ნარტა 3 აპანი 4 ღვინჯავი 5 ლენინი 6 იკებანა 10 ვინჩესტერი 13 იენა 15 რაბინი 16 უდინეზე 17 სარატა 18 კორიდა 20 ანგარი 23 პრეციზიონი 25 ამერიკენი 26 პიო.

1986 წლის აპრილში ატომური კატასტროფა მოხდა. ჩერნობილის ელექტროსადგურის მეოთხე რეაქტორი აფეთქდა, რასაც შედეგად მოჰყვა საშინელი ნგრევა. ზუსტად არავინ იცის, რამდენი კაცი დაიღუპა აფეთქების შედეგად. რადიაციის ეფექტმა შეედრებულ მიაღწია. სიმბურვალე ისეთი ინტენსიური იყო, რომ 9 დღე და შევლმფრენებიდან 5000 ტონა ქვიშის ჩამოყრა გახდა საჭირო ცეცხლის ჩასაქრობად. ექსპერტების ვარაუდით, 30-კილომეტრიანი რადიაციული ზონის გაქრობას 300-600 წლამდე დასჭირდება.

მასთან. გარდა ამისა, მან ისიც უნდა გაითვალისწინოს, რომ დილერები არ განეკუთვნებიან „high-street“-ის ბიზნესასოციაციას და მზად არიან ყელი გამოსჭვან მას, მაგრამ მოთამაშეს შეუძლია წარმატებით დაასრულოს მოლაპარაკება სალოიდური თანხაც აიღოს. ადგილური ფულით მოთამაშე ყიდულობს საჭირო მოწყობილობას და იარაღს, რომელიც საშუალებას მისცემს უკეთ შეასრულოს დაკლება ზონაში.

მოთამაშე, ძირითადად, მართო მოქმედებს, მაგრამ მას შეუძლია მიმართოს ეშმაკობას და მიიღოს სარგებელი S.T.A.L.K.E.R.-ებისგან. შეუძლია ევაჭროს, მათ ინფორმაციით ან საქონლით, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა მოიქცეს როგორც „ცული ბიჭი“, – ასეთ შემთხვევაში ის შურისძიებას ვერ გაეცემა. მოთამაშის ნებისმიერ მოქმედებას მოჰყვება შედეგი, რომელიც ზეგავლენას ახდენს მის გარშემო არსებულ სამყაროზე. მან ასევე უნდა გაითვალისწინოს, რომ ეს სამყარო იარსებებს როგორც მასთან ერთად, ასევე მის გარეშეც.

მოთამაშის სიუჟეტი 2012 წელს ვითარდება. მოთამაშეს შეუძლია გაეცნოს და გამოიკვლიოს მთელი ზონა ფიზიკური და დროსთან დაკავშირებული შეზღუდვების გარეშე. მოთამაშე ხდება S.T.A.L.K.E.R.-ი, რომელსაც თამაშში უფურებენ როგორც მძარცველსა და საკვებს. მოთამაშის დაკლება იპოვოს არტეფაქტები (არტეფაქტი არის ადამი-

ანის ხელით შექმნილი ნივთი, მაგალითად, იარაღი ან დეკორაცია, რომელსაც აქვს ისტორიული მნიშვნელობა) რადიაციით მოცულ ტერიტორიაზე. ეს დაახლოებით იფიქვს, გავარდნარებული ნაკვეთჩხალი ქექო ჯოჯოხეთში და ეს თამაშის ყველაზე თბილ ნაწილად ითვლება. არტეფაქტის პოვნის შემდეგ მოთამაშე უნდა იპოვოს დილერი და ივაჭროს

თამაშში ახდენ ძალზე ცვალებადია, ანიმაციების იერიში მიაქვთ ლანდშაფტსა და მოთამაშეებზე. პერსონაჟები ერთ-ერთობაში შედნან და სარგებლობენ ერთმანეთით. გარემომცველი სამყარო ცვალებადია და არაფერია ზუსტად ისეთი, როგორც ჩანს. რაც უფრო დიდხანს რჩება მოთამაშე ცოცხალი, მით მეტს სწავლობს ზონის შესახებ, უფითარდება უნარები და იუმჯობესებს რეპუტაციას. იღბლისა და ჭკუის წყალობით მოიპოვებს სხვა S.T.A.L.K.E.R.-ების პატივისცემას, თუმცა მანაც რჩებიან საშემდროები, მტრანტები და სხვა მრავალი გაურკვეველი წარმოშობის დაბრკოლება, რომელთა წინააღმდეგაც უწყვეს ბრძოლა.

მოთამაშე, რომელიც უფრო და უფრო დრმად შედის ზონაში, სტიმულირებულა არტეფაქტებით, თუ გააუწილია ანთომალიური ენერგიით. აქ S.T.A.L.K.E.R.-ები და ჯიღილებზე მონარნი ებრძვიან ერთმანეთს არტეფაქტების მოსაპოვებლად, რაც ძალიან ძვირი ღირს შვებ ბაზარზე.

მოთამაშე მთავად უნდა აირჩიოს

თაბაშის მონაცემები:
 შემქმნელი – THQ, GSC Game World
 ჟანრი – First-person Shooter
 გამოსვლის თარიღი – 2007 წლის 20 მარტი
მინიმალური მოთხოვნა:
Intel Pentium IV 2 OGHz
 ოპერატიული მეხსიერება: 512
 ვიდეოკარტა: 128
 ადგილი დისკზე: 10000
nVIDIA Geforce TM 5700/ATI radeon 9600
რეკომენდებული:
Intel Core 2 Duo E 6400
 ოპერატიული მეხსიერება: 2048
 ვიდეოკარტა: 256 MB
nVIDIA Geforce TM 7900/ATI radeon X1950

თაბაშის სტილი. მას მინდობილი აქვს უზარმაზარი ტერიტორია დასახლებული სხვადასხვა არსებით, რომლებზეც უცნობი და უცნაური კანონები მოქმედებს. აქ სიცოცხლესა და სიკვდილს შორის ზღვარი ძალიან მცირეა. ასე რომ, ის ვალდებულია, აირჩიოს გადარჩენის გზა. ყველაფერთან ერთად მას აქვს იარაღის მინიმალური რაოდენობა და ჩახლართული დავალება. ამ მომენტიდან მან უნდა აირჩიოს, როდის აწარმოოს კვლევა, როდის იბრძოდეს და როდის გაიქცეს. თაბაშის ძირითადი მოტივი არის მოქმედების თავისუფლება.

თაბაშში მოცემულია „ცხოვრების სიმულაცია“. აქ ყველაფერი ისე ხდება, როგორც რეალურ სამყაროში. მოვლენები თაბაშის ნებისგან დამოუკიდებ-

ლად ვითარდება. მოთამაშე არ არის პაიტი წინასწარ დაგეგმილ თაბაშის სცენარში, ეს არის ინოვაციური სისტემა. მან არ იცის, რა ულღობა. ნებისმიერ კუთხეში ის შეიძლება შეხვედეს მეგობრულად განწყობილ S.T.A.L.K.E.R.-ს ან მის შესაგმელად მზად მყოფ მონსტრს.

მოთამაშის აღჭურვილობაში შედის დამცავი ყოლუტები, დეტექტორები, სამედიცინო მოწყობილობები, სახვევები, რადიაციისგან დამცავი საშუალებები. დანების, პისტოლეტების, თოფების, ავტომატებისა და მძიმე შეიარაღების სხვადასხვა სახეობის მოპოვება თაბაშის შეუძლია თაბაშის მსვლელობისას.

ყველა იარაღს შეესაბამება განსხვავებული ტყვია-წამალი. იარაღი რეალური ცხოვრებიდან არის გადმოტანილი. ყველა იარაღი იხმარება ისე, როგორც რეალობაში. შეიარაღების გასასხლეტად და გასაუმჯობესებლად მოთამაშეს სჭირდება ფული. მას შეუძლია მაყურებისა და სნაიპერის მოწყობილობების შექმნა. S.T.A.L.K.E.R.-ი რომ გადარჩეს, მან უნდა ივაჭროს. თაბაშში ფულის ერთეულად საბჭოთა რუბლია გამოყენებული. დაღვრების გარდა, მოთამაშეს შეუძლია ევაჭროს არმიაში, მეცნიერებს ან სხვა S.T.A.L.K.E.R.-ებს. ვაჭრობისას ეტიკეტის დაცვაა საჭირო. მაგალითად, ვეტერან S.T.A.L.K.E.R.-თან შეხვედრისას მოთამაშე მას უნდა მიესალმოს, მერე აისხოს ყველანაირი იარაღი და ნული ნაბიჯით მიუახლოვდეს მას ვაჭრობის დასაწყებად. ეტიკეტის დარღვევის შეიძლება მძიმე შედეგი მოჰყვეს.

თაბაში ითამაშება როგორც მარტო, ასევე ონლაინზე 32 კაცთან ერთად.

- P.S.**
S.T.A.L.K.E.R. ასე იწოდება:
 Scavengers – მენაგვეები
 Trespassers – საზღვრის დამრღვევები
 Adventurers – თავგადასავლების მაძიებლები
 Loners – მარტოლულები
 Killers – მკვლელები
 Explorers – მკვლევრები
 Robbers – ქურდები

აფხაზური რევოლვერი მაკაროვის ვაზნებზე

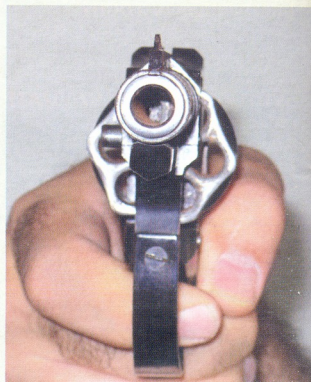
სეპარატისტები მცირე რაოდენობით ამზადებენ საკუთარი კონსტრუქციის ცეცხლსასროლ იარაღს

როდესაც „არსენალს“ ხელი ეს რევოლვერი ჩაუვარდა, არ გვეკვირდა, რომ იგი აფხაზი სეპარატისტების დამზადებული იყო, მაგრამ რევოლვერის დეტალური დათვლიერების შემდეგ ნათელი შეიქნა, რომ მისი წარმოება ნახევრად კუსტარულ პირობებში ხდება.

მთუხელადავ ზოგიერთი ნაკლოვანებისა, აფხაზური რევოლვერი დიზაინის

თვალსაზრისით ცუდად სულაც არ გამოიყურება: იმ ეგზემპლარს, რომელიც ჩვენს განკარგულებაში აღმოჩნდა, ხის ტარი უხეშად ნაკვეთი ჰქონდა, მაგრამ ეს ადვილად გამოსასწორებელი ნაკლია.

უფრო უარესი ის გახლდათ, რომ რევოლვერის დილურაში ექვსი ნაკვეთიდან ნახევარში არაფერით არ მოთავსდა „მაკაროვის“ ვაზნა. ეს რევოლვერის დე-

რევოლვერის
არასრული დაშლა

ტალების არაზუსტ დამუშავებაზე მუთითებს, სამკვიროდ, ძალიან მარტივი მექანიზმი გამოიყენება რევოლვერის არასრულად დასაშლელად. რევოლვერის კორპუსის მარჯვენა მხარეს განთავსებულია დილაკი, რომლის დაჭერის შემდეგ წინა მხარეს შეიძლება გამოსწიო ლულისქვეშა წაგრძელებული ფორმის სამაგრი, რის შემდეგაც თავისუფლად იღებ დილურას.

დილურას ექვსი კამერა აქვს, რომლებიც „მაკაროვის“ 9მმ-იანი კალიბრის ვაზნებზეა გათვლილი. დილურის სიგრძე 40 მმ-ია, ხოლო დიამეტრი კი 31,5 მმ. დილურის ცენტრში საპეციალური კბილანებია გაკეთებული, რომლებიც უზრუნველყოფს დილურის ბრუნვას სასხლეტზე თითის დაჭერის შემდეგ.

სასხლეტზე თითის დაჭერით ჩახმახის შეყენებას საკმაო ძალის დატანება სჭირდება, რაც სროლის სიზუსტეს ამცირებს, მაგრამ ეს რევოლვერების უმეტესობას ახასიათებს.

ასეთი დამლა
„ამ შეყენებას“
აფხაზურ
რევოლვერს

ჩ3360 დონი: აფხაზური რევოლვერი ორმაგი მოქმედებისაა (სასხლეტის მონევის დროს ხდება ჩახმახის შეყენება). იგი ვაზნების ტარეზე 812 გ-ს იწონის, სიგრძე 220 მმ-ია. ლულის სიგრძე 68 მმ-ს შეადგენს. რევოლვერის დოლურაში „მაკაროვის“ 9 მმ კალიბრის ექვსი ვაზნა თავსდება. დოლურის დიამეტრი 31,5 მმ-ია, სიგრძე კი 40 მმ. ლულის ტარეგანი დიამეტრი 13,5 მმ-ს აღწევს.

აფხაზური რევოლვერი ვაზნების გარეშე 812 გ-ს იწონის. შედარებისთვის: საბჭოთა რევოლვერ „ნაგანის“ მას ვაზნების გარეშე 750 გ-ია.

სეპარატისტების რევოლვერის სრული სიგრძე 220 მმ-ია, აქედან ლულაზე 68 მმ მიდის. „მაკაროვის“ პისტოლეტის ლულის სიგრძე 94 მმ-ია, აქედან გამოძინარე, მისი 9 მმ-იანი ტყეცა უფრო

შორს და უფრო მეტი სიზუსტით უნდა წავიდეს, ვიდრე აფხაზური რევოლვერისა. ზოგერთი ინფორმაციის თანახმად, სეპარატისტებმა „მაკაროვის“ ვაზნებზე გათვლილი რევოლვერის წარმოება იარაღის უკმარისობის გამო დაიწყეს ტყე-გარჩელის სახელოსნოებში (სხვა მონაცემებით, უკვე ომის შემდეგ მას სოსუმში ამზადებდნენ).

სეპარატისტების რევოლვერი არ წარმოადგენს იარაღის ღირსშესანიშნავ ნიმუშს, თუმცა მაინც მომგებიანია მისი წარმოება, თუკი იარაღის ნაკლებობას განიც-

დი. შედარებით მარტივი კონსტრუქციის რევოლვერის წარმოება ნახევრად კუსტარულ პირობებშიც არ წარმოადგენს დიდ სიძნელეს.

„არსენალი“ სისხვის თავის მკითხველებს, მოვალდონ დამატებითი ინფორმაცია (სად უნახავთ ან ვის გამოუყენებია ეს რევოლვერი) სეპარატისტების მიერ შექმნილა რევოლვერის შესახებ.

ირაკლი ალადაშვილი

ასე გამოიყურება აფხაზური რევოლვერი საბჭოთა „მაკაროვის“ გვერდით

9 601/08

საქართველო